

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS INSTITUTAS

Specialiosios pedagogikos (specializacija – logopedija ir autizmo spektro sutrikimai) nuolatinų studijų programa

INGA VACHNINAITĖ-VOVERIENĖ

**TEISINIŲ NUOSTATŲ ĮGYVENDINIMAS, KURIANT INKLIUZINĘ
MOKYKLĄ**

Bakalauro baigiamasis darbas

Darbo vadovas prof. dr. Stefanija Ališauskienė

Šiauliai, 2019

Parengto baigiamojo bakalauro darbo savarankiškumo patvirtinimas

Patvirtinu, kad įteikiamas baigiamasis bakalauro darbas „**Teisinių nuostatų įgyvendinimas, kuriant inkliuzinę mokyklą**“ yra:

1. Atliktas savarankiškai ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose.
2. Nebuvo naudotas kitame universitete / institute Lietuvoje ir užsienyje.
3. Nėra medžiagos iš kitų autorių darbų, jeigu jie nėra nurodyti darbe.
4. Pateiktas visas panaudotos literatūros sąrašas.

.....
Vardas, pavardė

.....
Parašas

Bakalauro darbo santrauka

Teisinių nuostatų įgyvendinimas, kuriant inkliuzinę mokyklą

Bakalauro darbe analizuojamas teisinių nuostatų, reglamentuojančių inkliuzinį ugdymą įgyvendinimas. Siekiant atskleisti kaip įgyvendinamos teisinės inkliuzinio ugdymo nuostatos buvo atliktas kiekybinis ir kokybinis tyrimas. Kiekybinis tyrimas – anketinė apklausa raštu, kokybinis tyrimas – strateginių mokyklos dokumentų, apibrėžiančių mokyklų filosofiją, vizijas ir misijas analizė. Tyrimo imtį sudarė 100 Lietuvos mokyklų darbuotojų - pedagogų, pagalbos mokiniui specialistai, administracijos atstovų. Dokumentų analizės imtį - 20 mokyklų strateginiai dokumentai.

Tyrimo metu buvo siekta atskleisti, kokiomis teisinėmis nuostatomis remiasi mokyklos, įgyvendinant inkliuzinį ugdymą. Nustatyti mokyklų inkliuzinio ugdymo veiksnius, aprėptį, uždavinius, veiklas, įgyvendinant inkliuzinį ugdymą. Išsiaiškinti pedagogų nuostatas, pasirengimą priimti ir ugdyti visus mokinius, užtikrinant kiekvienam kokybišką ugdymą.

Tyrimo metu atskleista, kad mūsų šalies teisės aktai atitinka priimtus tarptautinius įsipareigojimus kurti inkliuzinę švietimo sistemą, tačiau trūksta mechanizmų, užtikrinančių sklandų inkliuzinio ugdymo įgyvendinimą. Nustatyta, kad inkliuzinis ugdymo įgyvendinimas susiduria su tokiais iššūkiais: finansavimo ir bendradarbiavimo nepakankamumu, neigiamomis bendruomenės nuostatomis. Pedagogų ir pagalbos mokiniui specialistų nuostatos priimti ir ugdyti visus vaikus, nepaisant jų skirtumų ir suteikti jiems galimybę ugdytis bendrojo ugdymo įstaigose yra teigiamos, tačiau nustatyta, kad jiems žinių ir kompetencijų užtikrinti visiems kokybišką ugdymą. Strateginių dokumentų - vizijų, misijų ir filosofijos analizė parodė, kad mokyklos siekia būti modernios, šiuolaikiškos, atviros ir nuolat besimokančios, vadovaujasi humanistinėmis ir demokratinėmis nuostatomis ir taip sukuria tinkamas prielaidas inkliuzinio ugdymo įgyvendinimui.

Esminiai žodžiai: inkliuzija, inkliuzinis ugdymas, specialieji ugdymosi poreikiai.

Turinys

Bakalauro darbo santrauka.....	3
Įvadas.....	5
1 skyrius. INKLIUZINIS UGDYMAS. RAIDA IR TEORINIS PAGRINDIMAS....	9
1.1. Inkluzinio ugdymo samprata.....	9
1.2. Inkluzinio ugdymo idėjos ir jų įgyvendinimo pagrindai Lietuvoje.....	15
1.3. Inkluzinės mokyklos kūrimas.....	23
2 skyrius. INKLIUZINIO UGDYMO ĮGYVENDINIMAS MOKYKLOJE. TYRIMAS.....	27
2.1. Tyrimo metodika ir organizavimas.....	27
2.2. Respondentai.....	28
2.3. Anketinės apklausos tyrimo rezultatai.....	31
2.4. Mokyklų dokumentų analizės rezultatai.....	50
Išvados.....	52
Literatūra.....	53
Summary.....	60
Priedai.....	61

Ivadas

Temos aktualumas

Šiuolaikinio švietimo pagrindiniai tikslai yra lygios galimybės, įvairovės pripažinimas ir inkliuzinis ugdymas. Mūsų šalyje inkliuzinio ugdymo idėjos palaikomos ir plėtojamos daugiau kaip 25 metus. Švietimo ir mokslo ministerijos 2018 metų parengtoje švietimo būklės apžvalgoje nurodoma, kad „šalyje plėtojamas įtraukusis ugdymas, t.y. vis daugiau specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių mokosi bendrosiose klasėse kartu su visais mokiniais. 2017 m. taip buvo ugdomi 9 iš 10 specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių. Dviejuose trečdaliuose savivaldybių bendrojo ugdymo mokiniams teikiamos švietimo pagalbos prieinamumas per trejus metus pagerėjo (labiausiai – mažesnėse), tačiau vertinant šalies mastu padėtis nepasikeitė. 2017 m. 9 proc. bendrojo ugdymo mokyklų neturėjo jokio pagalbos mokiniui specialisto. Mokytojai teigia, kad jie patiria sunkumų ugdydami specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius mokinius, ir labiausiai pageidauja tobulinti darbui su šiais vaikais reikalingas kompetencijas“¹.

Inkliuzinio ugdymo koncepcija „reikalauja sukurti mokyklą visiems, bet tai padaryti, ne tiek integruojant įvairias mažumas į daugumos mokyklą, kiek formuojant iš principo naują, socialinę ir kultūrinę prasmę įvairią mokyklą, kurios tikslas yra visavertis mokinių dalyvavimas ugdymo procese, atsižvelgiant į pačių mokinių poreikius ir galimybes, o ne bendrus standartus“ (Simoniukštytė, 2015). Tokioje įvairovės mokykloje, netaikomi vienodi mokymo(-si) metodai bei nekeliami vienodi reikalavimai visiems ugdytiniais.

Inkliuzinio ugdymo švietimo politikos įgyvendinimas yra pagrįstas socialinio teisingumo principais, švietimo prieinamumo nuostatomis ir ugdymo kokybės užtikrinimu kiekvienam besimokančiajam. Švietimo prieinamumas „nėra vien atviros durys, tai ir galimybė mokytis saugioje, tinkamoje aplinkoje, t.y. aplinkoje, kurioje kiekvienas besimokantysis būtų ugdomas pagal jo galimybes, poreikius bei polinkius“ (Kišonienė, Dudzinskienė, 2007, p. 5).

Šiuo metu, pagrindinė Europos Sąjungos organizacija, siekianti kurti ir tobulinti geresnes inkliuzinio ugdymo sistemas - Europos specialiojo ir inkliuzinio ugdymo plėtros agentūra. Lietuva prie šios agentūros veiklos prisijungė 2000 metais.

Mūsų šalis 2004 metais tapo Europos Sąjungos nare, jau anksčiau - 1991 metais įstojo į Jungtinių Tautų Organizaciją ir tapo UNESCO nare. Lietuvoje 1993 metais įkurtas UNICEF komitetas, kad skleistų UNICEF vertybes bei užtikrintų kiekvieno vaiko teises. UNICEF savo veikloje vadovaujasi Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija (1989)².

¹ Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija. *Lietuva. Švietimo būklės apžvalga 2018: Gera mokykla*. https://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/579_8d85af5397fc169eb20eff01e5b0c7ea.pdf (žiūrėta 2019-04-12)

² *Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija (1989)*. *Valstybės žinios*, 1995-07-21, Nr. 60-1501.

UNESCO, Europos Sąjungos ir Lietuvos strateginiuose dokumentuose įtvirtinamos inkluzinio švietimo plėtros nuostatos, numatomi tikslai ir uždaviniai. Svarbiausi dokumentai, apibrėžę inkluzinio švietimo sampratą - Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencija (2006)³, Salamankos deklaracija (1994) ir kiti UNESCO dokumentai (2000, 2001, 2008, 2009, 2010, 2013, 2014, 2018).

Inkluzinio ugdymo samprata keitėsi laikui bėgant. Pradiniam etape inkluzijos koncepcija buvo pakankamai siaura ir orientuota tik į asmenis su negalia. Vyravo nuomonė, kad mokiniai turintys negalią turi būti mokomi bendrojo lavinimo mokyklų specialiose atskirose klasėse. Vėliau inkluzinio ugdymo koncepcija buvo išplėsta – ji apėmė visus besimokančius, skiriant didesnę dėmesį labiau pažeidžiamoms grupėms. Tai, kad ne visi asmenys galėjo dalyvauti ugdymosi procese atspindėjo struktūrinę nelygybę⁴. Todėl, šiuo metu, inkluzija suprantama, ne tik kaip negalių ar specialiųjų poreikių turinčių mokinių ugdymas, o kaip visų ir kiekvieno ugdymas ir dalyvavimas ugdymo procese.

Inkluzinis ugdymas, tai – veiksmingas ir kokybiškas įvairių poreikių mokinių mokymasis drauge pritaikytoje aplinkoje – būtinas siekiant harmoningo ir solidaraus visų visuomenės narių sugyvenimo ir saugumo, kiekvieno asmens gyvenimo kokybės⁵.

Inkluzinis ugdymas suteikia galimybių pripažinti skirtingus asmenis, turinčius įvairių pažintinių, fizinių, bendravimo, emocinių ypatumų, padėti įveikti jiems kylančius sunkumus ir mokytis nuo pat mažumės gyventi įvairialypėje bendruomenėje. Inkluzinio ugdymo įgyvendinimas mokyklose yra vienas iš būdų pasiekti pilietinės visuomenės idealus.⁶

Lietuvos švietimo strateginiai dokumentai, sukūrę pagrindą inkluzinio ugdymo politikai: Tautinės mokyklos koncepcija (1989)⁷ ir Lietuvos švietimo koncepcija (1992)⁸. Vadovaujantis Lietuvos švietimo koncepcija buvo numatyti Antrojo švietimo reformos etapo prioritetai. Vėliau, 2003 m., parengtos ir patvirtintos Valstybinės švietimo 2003-2012 m. strategijos nuostatos ir jų įgyvendinimo programa⁹. Pasibaigus jos galiojimui parengta nauja, tebegaliojanti, Valstybinė švietimo 2013-2022 m. strategija¹⁰. Valstybinėje švietimo 2013-2022

³ Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencija ir jos Fakultatyvus protokolai (2006). *Valstybės žinios*, 2010-06-19, Nr. 71-3561.

⁴ UNESCO (2018). *Concept note for the 2020 Global Education Monitoring Report on inclusion*. <http://unesdoc.unesco.org/images/0026/002653/265329E.pdf> (žiūrėta 2019-04-12)

⁵ Dudzinskienė, R. [et al.] (2010). *Inovatyvių mokymo(-si) metodų ir IKT taikymas: metodinį priemonę pradinį klasių mokytojų ir specialiųjų pedagogams*. Vilnius: Ugdymo plėtotės centras. 2 kn., p. 11. <http://www.inovacijos.upc.smm.lt/uploads/2%20knyga.pdf> (žiūrėta 2019-04-03)

⁶ Ten pat, p. 10.

⁷ Lukšienė M. [et al.] (1989). *Tautinė mokykla: koncepcija*. Vilnius: Žinija. https://www.smm.lt/uploads/documents/Veikla_strategija/svietimo_reformos_pradzia/tautine_mokykla.pdf (žiūrėta 2019-04-12).

⁸ Lukšienė M. [et al.] (sud.) (1992). *Lietuvos švietimo koncepcija*. Vilnius: Leidybos centras. <https://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/koncepcija1.htm> (žiūrėta 2019-04-12).

⁹ *Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatos*. *Valstybės žinios*, 2003-07-18, Nr. 71-3216.

¹⁰ *Valstybinės švietimo 2013-2022 metų strategija*. *Valstybės žinios*, 2013-12-30, Nr. 140-7095.

metų strategijoje remiamasi Valstybės pažangos strategijoje „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“¹¹ keliamais uždaviniais švietimui, Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencija¹² ir Europos Sąjungos teisės aktais. Tačiau, mūsų šalies teisės aktuose vis dar retai vartojama inkliuzijos sąvoka, nors visa politika ir praktika grįsta inkliuzinio ugdymo idėjomis ir siekais.

Valstybinėje švietimo strategijoje 2013-2022 m. apibrėžiama švietimo vizija – kiekvienam vaikui, jaunam ar suaugusiam žmogui suteikti galimybę mokytis. Vienas iš strategijos tikslų: užtikrinant švietimo prieinamumą ir lygias galimybes, suteikiant galimybes išskleisti individualiems gebėjimams ir tenkinti specialiuosius ugdymosi, taip pat teikti veiksmingą pedagoginę ir psichologinę pagalbą mokiniams, patiriantiems mokymosi sunkumų (13.3 str.). Šiam tikslui įgyvendinti keliami uždaviniai: užtikrinti švietimo pirmenybę socialinės atskirties, specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių asmenų grupėms, siekiant socialinės atskirties įveikos ir gabių asmenų ugdymo dermės; stiprinti Švietimo ir mokslo ministerijos ir savivaldybių administracijos vaidmenį koordinuojant specialųjį ugdymą, teikti kokybišką metodinę pagalbą specialiojo ugdymo specialistams (19.2 str.).

Šiuo metu galiojančioje Švietimo strategijoje nurodoma, kad siekiant užtikrinti švietimo prieinamumą ir lygias galimybes planuojama mažinti vaikų, kurie mokosi specialiosiose mokyklose dalį nuo 1,1 proc. (2012 m.) iki 0,8 proc. (2017 m.) ir siekti jų dalies sumažėjimo iki 0,5 proc. (2022 m.)¹³. Nors pamažu sprendžiamas, bet dar tebėra aktualus strateginiuose švietimo dokumentuose formuluojamas siekis – mažinti specialiosiose mokyklose besimokančių vaikų dalį, tačiau įtraukimas į bendrojo lavinimo sistemą tėra pirmas žingsnis inkliuzijos link.

Švietimo, mokslo ir sporto ministerija 2018 metais parengė Švietimo būklės analizę¹⁴, šalies ir savivaldybių lygmeniu, atsižvelgiant į *Geros mokyklos koncepcijoje*¹⁵ išsikeltus siekius. Šioje švietimo būklės apžvalgoje nurodoma, kad švietimo sistemai vis dar nepavyksta išspręsti keleto nuo seno ją varginančių sunkumų, todėl būtina gerinti: pagalbos mokiniui prieinamumą ir kurti geresnes sąlygas mokytojams dirbti su sveikatos sutrikimų ar mokymosi sunkumų turinčiais mokiniais. Pagrindine priemone šiai padėčiai gerinti yra nurodomas didesnis įdarbinimas pagalbą mokiniui ir mokytojui teikiančių specialistų. Didėjanti mokinių įvairovė, lemia tai, kad šalies mokyklose vis dar sunkiai pavyksta ugdymą pritaikyti įvairių poreikių mokiniams, tokiems pokyčiams reikia gerai pasirengti. Svarbi priemonė, kurią numato ministerija – organizuojant

¹¹ Valstybės pažangos strategija „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“. Valstybės žinios, 2012-05-30, Nr. 61-3050.

¹² Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencija ir jos Fakultatyvus protokolai (2006). Valstybės žinios, 2010-06-19, Nr. 71-3561.

¹³ Valstybinės švietimo 2013-2022 metų strategija. Valstybės žinios, 2013-12-30, Nr. 140-7095.

¹⁴ Lietuva. Švietimo būklės apžvalga 2018. Gera mokykla.

https://www.smm.lt/uploads/documents/tyrimai_ir_analizes/SB_apzvalga_2018.pdf (žiūrėta 2019-03-24)

¹⁵ Geros mokyklos koncepcija. TAR, 2015-12-21, Nr. 20048.

pedagogų kvalifikacijos tobulinimą, daugiau dėmesio skirti darbo su įvairiais vaikais ir jaunuoliais kompetencijų ugdymuisi.¹⁶

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (2011)¹⁷ nurodoma, kad mokiniai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių dėl išskirtinių gabumų, įgimtų ar įgytų sutrikimų, nepalankių aplinkos veiksnių gali ugdytis ir mokytis drauge su bendraamžiais įprastose bendrojo ugdymo mokyklose, kuriuose ugdymo ir mokymo programos turi būti pritaikomos, atsižvelgiant į vieno ar kito mokinio poreikius. Taip įgyvendinama socialinio teisingumo idėja ir demokratinės visuomenės vertybės.

Valstybės švietimo politika gali būti skatinančiu arba stabdančiu inkliuzinės mokyklos plėtrą veiksniu. Iš švietimo sistemos laukiama tam tikrų pokyčių inkliuzinės mokyklos įgyvendinimo procese (Kyriazopoulou, Weber, 2009, p. 15).

Lietuvoje galiojantys teisės aktai, kaip pažymi Galkienė (2016), visiškai atitinka tarptautinius ir Europos Sąjungos deklaruojamus švietimo politikos prioritetus. Autorė teigia, kad Lietuva yra sukūrusi gerą teisinę bazę, tačiau trūksta mechanizmų, kad ši teisinė bazė tinkamai funkcionuotų.

Inkliuzinio ugdymo įgyvendinimo problemas Lietuvoje nagrinėjo: Aidukienė (2012, 2014), Ališauskas (2008, 2010, 2011), Ališauskienė (2010), Brazienė (2014), Dudzinskiene (2007), Galkienė (2016), Gerulaitis (2010), Mažylienė (2011), Melienė (2010, 2011), Miltenienė (2003, 2004, 2010, 2011, 2014), Kišonienė (2007), Ruškus (2002) ir kt. Inkliuzinis ugdymas yra tokių mokslininkų: Ainscow (2002), Booth (2002), Florian (2013, 2015), Spratt (2013, 2015), Stulbs (2008) ir kt. tyrimų objektas.

Tyrimo objektas – inkliuzinio ugdymo teisinių nuostatų įgyvendinimas mokyklose.

Tyrimo tikslas: atskleisti, kaip ir kokiomis teisinėmis nuostatomis grindžiamas inkliuzinio ugdymo įgyvendinimas mokyklose.

Tyrimo uždaviniai:

1. Apžvelgti inkliuzinio ugdymo raidą ir sampratos formavimąsi;
2. Remiantis tarptautiniais ir Lietuvos teisės aktais, išanalizuoti inkliuzinio ugdymo reglamentavimą ir teises prielaidas jo įgyvendinimui;
3. Taikant anketinės apklausos metodą atskleisti kokiomis teisinėmis nuostatomis remiasi mokyklos, įgyvendinant inkliuzinį ugdymą;
4. Taikant kokybinį mokyklos dokumentų analizės metodą, atskleisti kaip mokyklų filosofija, vizija ir misija atitinka teisės aktuose reglamentuojamas inkliuzinės mokyklos vertybes.

¹⁶ Lietuva. Švietimo būklės apžvalga 2018. Gera mokykla.

https://www.smm.lt/uploads/documents/tyrimai_ir_analizes/SB_apzvalga_2018.pdf (žiūrėta 2019-03-24)

¹⁷ Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2011). Valstybės žinios, 2011-03-31, Nr. 38-1804.

Tyrimo metodai: teisinių šaltinių analizė, teorinė mokslinių šaltinių analizė, kiekybinis tyrimas – anketinė apklausa, kokybinis tyrimas – mokyklų dokumentų, atspindinčių mokyklos filosofiją, viziją ir misiją analizė.

Respondentai: Lietuvos mokyklų darbuotojai - pedagogai, pagalbos mokiniui specialistai, administracijos atstovai. Imtis – 100 respondentų (N=100). Dokumentų analizės imtis - 20 mokyklų (N=20) strateginių dokumentų analizė.

Esminės sąvokos:

Inkliuzija – specialiųjų poreikių mokiniams sudarytos sąlygos ugdytis pagal programas, geriausiai atitinkančias kiekvieno jų ugdymosi poreikius (**Europos specialiojo ir inkliuzinio ugdymo agentūra, 2009**).

Inkliuzinis ugdymas – nenutrūkstantis procesas, siekiant užtikrinti kokybišką ugdymąsi visiems visuomenės nariams, pripažįstant ir gerbiant įvairovę, atsižvelgiant į kiekvieno individualius gebėjimus ir poreikius, vengiant bet kokios diskriminacijos (**UNESCO, 2008**).

Specialieji ugdymosi poreikiai – pagalbos ir paslaugų ugdymo procese reikmė, atsirandanti dėl išskirtinių asmens gabumų, įgimtų ar įgytų sutrikimų, nepalankių aplinkos veiksnių (**Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2011**).

Bakalauro darbo struktūra. Baigiamąjį darbą sudaro santraukos lietuvių ir anglų kalbomis, įvadas, 2 skyriai, išvados, cituotos literatūros sąrašas (66 šaltiniai). Tyrimo duomenis iliustruoja 1 lentelė, 20 paveikslėlių. Baigiamojo darbo apimtis – 60 p. Prieduose pateikiama: anketinės apklausos forma, anketos respondentų pasiūlymai ir komentarai, mokyklos vizijos, misijos ir filosofija.

1 skyrius. INKLIUZINIS UGDYMAS. RAIDA IR TEORINIS PAGRINDIMAS

1.1. Inkluzinio ugdymo samprata

Inkluzinis ugdymas prasideda nuo tikėjimo, kad teisė į ugdymąsi yra pagrindinė (esminė, pamatinė) žmogaus teisė (Ališauskas [et al.], 2011).

Jau Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje (1948)¹⁸ įtvirtinta kiekvieno teisė į mokslą. Nurodoma, kad mokslas skirtas skatinti visų tautų, rasinių arba religinių grupių savitarpio supratimą, pakantumą ir draugystę.

Tarptautiniu mastu inkluzinio ugdymo idėjoms didelį poveikį turėjo Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija (1989)¹⁹. Šalys, ratifikavusios šią Konvenciją įsipareigojo tobulinti ir skatinti įvairias tiek bendrojo, tiek profesinio viduriniojo lavinimo formas, rūpintis, kad švietimas būtų prieinamas visiems vaikams (28 str.).

Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija davė postūmį susikurti judėjimui „Švietimas visiems“, kovojančiam už visų vaikų teisę į mokslą. Šis judėjimas paskelbė „Švietimas visiems“ (EFA – *Education for All*) deklaraciją 1990 m. Jomtiemo mieste Tailande²⁰. Ši konferencija įtvirtino teisę į švietimą kaip pamatinę žmogaus teisę, taip pat pabrėžė būtinybę dėti visas pastangas, visiems žmonėms gauti pradinį išsilavinimą.

Didelę įtaką inkluzijos idėjų sklaidai padarė Salamankos deklaracija (1994)²¹. Joje nurodoma, kad pagrindinis inkluzinės mokyklos principas – tai galimybė visiems mokytis drauge, nepaisant esamų sunkumų ar tarpusavio skirtumų.

Salamankos deklaracija, dar kartą patvirtindama Žmogaus teisių deklaracijoje (1948) įtvirtintą kiekvieno teisę į mokslą, taip pat „Švietimo visiems“ deklaracijos nuostatas (1990) nurodė, kad „įprastos bendrojo lavinimo mokyklos, orientuotos į inkluzinio ugdymo įgyvendinimą, yra geriausios priemonės siekiant nugalėti diskriminacines nuostatas, suburti vietos bendruomenes, sukurti inkluzinę visuomenę ir įgyvendinti švietimo prieinamumą visiems; dar daugiau, jos veiksmingai ugdo daugumą vaikų ir tokiu būdu padidina visos švietimo sistemos ir jai skiriamą finansavimo efektyvumą“²².

UNESCO Salamankos deklaracijoje specialiųjų poreikių mokinių ugdymą apibrėžė inkluzinės švietimo sistemos kontekste kaip tam tikrą pedagoginę intervenciją (ugdymo proceso pritaikymą) ir pagalbą, teikiamą atsižvelgiant į kiekvieno mokinio specialiuosius ugdymosi

¹⁸ *Visuotinė žmogaus teisių deklaracija* (1948). *Valstybės žinios*, 2006-06-17, Nr. 68-2497.

¹⁹ *Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija* (1989). *Valstybės žinios*, 1995-07-21, Nr. 60-1501.

²⁰ UNESCO (1990). *World Declaration on Education for All*. Jomtien, Thailand 5-9 March.

http://www.unesco.org/education/pdf/JOMTIE_E.PDF (žiūrėta 2018-06-02).

²¹ UNESCO (1994). *The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education*. Salamanca, Spain, 7-10 June. http://www.unesco.org/education/pdf/SALAMA_E.PDF (žiūrėta 2018-06-10).

²² Ten pat.

poreikius. Švietimo sistemos nuostatą išreiškė taip: „mokyklos turi priimti visus vaikus nepaisydamos jų fizinių, intelektinių, socialinių, emocinių, lingvistinių ar kitokių ypatumų. Neišskiriant neįgalių, gabių ir talentingų, gatvės vaikų ar dirbančių, vaikų iš geografiškai nepalankių vietovių ar klajoklių bendruomenių, vaikų iš kalbinių, etninių ar kultūrinių mažumų, taip pat vaikų iš kitokių nepalankių sričių ar grupių“ (6 str.).

Inkliuzinis ugdymas suprantamas tik kaip maža visuomenės dalis, kurioje politika ir praktika kuriama atsižvelgiant į visų besimokančiųjų poreikius. Skirtybės toleruojamos ir vertinamos kaip galimi resursai, o ne kaip problemos. Keičiamas ne mokinys, o mokykla siekiant pašalinti visas galimas kliūtis ir užtikrinti ugdymo prieinamumą kiekvienam, visų įtraukimą ir dalyvavimą, pasiekimus. Tikima, kad kiekvienas gali mokytis ir išmokti.

Vėliau, Dakare (2000) vykusiame pasauliniame švietimo forume²³, buvo įvertinti judėjimo „Švietimas visiems“ (1990) rezultatai. Apibrėžta inkliuzinio ugdymo koncepcija ir principai. Pagal ją, turi būti atsižvelgta į poreikius pačių skurdžiausių ir pažeidžiamiausių, įskaitant dirbančius, nutolusių vietovių vaikus, klajoklių, etninių ir kalbinių mažumų, vaikus, paauglius ir suaugusius iš konfliktinių zonų, sergančius ŽIV, badaujančius ir silpnos sveikatos, taip pat turinčius specialiųjų ugdymosi poreikių.²⁴ Susitarta iki 2015 m. pasiekti šešis programos tikslus: -suteikti galimybę daugiau ikimokyklinio amžiaus vaikų gauti gerą priežiūrą ir ikimokyklinį pasirengimą; -pasiekti, kad iki 2015 metų visi vaikai gautų gerą nemokamą pradinį išsilavinimą; -suteikti galimybę vaikams ir suaugusiems įgyti jiems reikalingus įgūdžius; - pasiekti, kad iki 2015 metų 50 % daugiau žmonių taptų raštingi; -pasiekti, kad iki 2005 metų besimokančių mergaičių ir berniukų būtų po lygiai, o iki 2015 metų – visi mokyklinio amžiaus vaikai turėtų lygias galimybes į išsilavinimą; -pagerinti švietimo kokybę.

Jungtinių Tautų Generalinėje Asamblėjoje 2006 metais buvo priimta Neįgalių žmonių teisių konvencija (2006)²⁵. Šios konvencijos dalyvės pripažino, kad negalia – tai besikeičianti sąvoka ir, kad negalia yra sąveikų rezultatas, kuris atsiranda tarp esamų žmogaus sveikatos pažeidimų ir tam tikrų tarpinių barjerų, trukdančių jam efektyviai dalyvauti visuomenės gyvenime kartu su kitais visuomenės nariais. Todėl pirmajame Konvencijos straipsnyje pateikiamas toks apibrėžimas: „Neįgalieji - tokie asmenys, kurie turi ilgalaikių fizinių, psichikos, intelekto ar jutimo sutrikimų, kurie, sąveikaudami su įvairiomis kliūtimis, gali trukdyti šiems asmenims visapusiškai ir veiksmingai dalyvauti visuomenėje lygiai su kitais asmenimis“

²³UNESCO (2000). *World Education Forum, Dakar*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000121147> (žiūrėta 2018-09-19)

²⁴UNESCO (2018). *Concept note for the 2020 Global Education Monitoring Report on inclusion*. <http://unesdoc.unesco.org/images/0026/002653/265329E.pdf> (žiūrėta 2019-04-12)

²⁵ *Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencija ir jos Fakultatyvus protokololas (2006)*. Valstybės žinios, 2010-06-19, Nr. 71-3561.

Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijoje (2006)²⁶ pabrėžiama, kad asmenys su negalia turi turėti tokias pačias teises kaip ir kiti piliečiai, pripažįstama jų teisė į mokslą, nediskriminuojant ir lygiomis galimybėmis, užtikrinant tinkamą visų lygių švietimą, pripažįstamas jų kultūrinis ir kalbinis identitetas ir teikiama reikiama pagalba. Šalys įsipareigoja sudaryti sąlygas jiems visapusiškai ir lygiai su kitais dalyvauti švietimo procese ir bendruomenės gyvenime (24 str.). Konvencijoje nurodoma, kad šalys turi imtis atitinkamų priemonių, kad suteiktų neįgaliesiems galimybę lavintis ir panaudoti savo kūrybines, menines ir intelektines galias ne tik jų pačių labui, bet ir visai visuomenei turtinti (30 str.).

Lisabonos deklaracija (2007)²⁷ apibendrina jaunuolių požiūrį į inkliuzinį ugdymą. Joje nurodoma, kad: - kiekvienas asmuo gali pasirinkti, kurioje ugdymo įstaigoje jis nori įgyti išsilavinimą pagal savo gebėjimus; - inkliuzinis ugdymas yra geriausias pasirinkimas, jei vyksta tinkamomis sąlygomis; - inkliuzinis ugdymas, turi daug privalumų: mes įgyjame daugiau socialinių įgūdžių ir gyvenimo patirties; mes išmokstame tvarkytis realiame pasaulyje; mes bendraujame ne tik su draugais, turinčiais specialiųjų poreikių; inkliuzinis ugdymas, kai mokiniams teikiama individuali pagalba yra geriausias rengimosi studijoms būdas; - inkliuzinio švietimo sistema praturtina kiekvieną iš mūsų ir mus visus.

Tarptautinėje UNESCO švietimo konferencijos 48-ojoje sesijoje (2008)²⁸ pabrėžiama, kad inkliuzinis ugdymas yra nenutrūkstantis procesas, kurio pagrindinis tikslas – užtikrinti kokybišką ugdymąsi visiems visuomenės nariams, pripažįstant ir gerbiant įvairovę, atsižvelgiant į kiekvieno individualius gebėjimus ir poreikius, vengiant bet kokios diskriminacijos.

Madride vykusios tarptautinės konferencijos "Inkliuzinis ugdymas: būdas skatinti socialinę sanglaudą" (2010)²⁹ išvadose nurodoma, kad inkliuzinis ugdymas yra universali teisė. Jis pagrįstas lygių galimybių, antidiskriminacijos ir visuotinio prieinamumo principais. Jam įgyvendinti būtina formuoti politiką, kuria būtų siekiama kiekvienam piliečiui suteikti kokybiškas švietimo paslaugas. Vizijos, žinių, įgūdžių ir teisinės bazės dermė yra būtina prielaida kokybiško inkliuzinio švietimo plėtrai, teisingumo ir ugdymosi kokybės užtikrinimui.

Konferencijos metu nurodyta, kad inkliuzinis ugdymas naudingas visiems mokiniams ir turintiems, ir neturintiems specialiųjų poreikių. Švietimo visiems įgyvendinimo sąlygos: lanksti

²⁶ Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencija ir jos Fakultatyvus protokolai (2006). Valstybės žinios, 2010-06-19, Nr. 71-3561.

²⁷ Europos specialiojo ugdymo agentūra (2007). *Jaunuolių požiūris į inkliuzinį švietimo sistemą. Lisabonos deklaracija*. Lisabona, rugsėjo 17 d. https://www.european-agency.org/sites/default/files/lisbon-declaration-young-people2019s-views-on-inclusive-education_declaration_lt.pdf (žiūrėta 2019-03-24).

²⁸ UNESCO (2008). *Inclusive Education: the Way of the Future. Final Report. International Conference on Education 48th session*. Geneva, Switzerland. 25-28 November. http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/Policy_Dialogue/48th_ICE/General_Presentation-48CIE-English.pdf (žiūrėta 2019-03-24).

²⁹ Europos Specialiojo ugdymo plėtros agentūra (2010). *Inkliuzinis ugdymas: būdas skatinti socialinę sanglaudą: tarptautinė konferencija*. Madridas, kovo 11-12 d. https://www.european-agency.org/sites/default/files/inclusive-education-in-action-flyer_Madrid-Extracts-LT.pdf (žiūrėta 2018-09-22).

švietimo sistema, įvairovė laikoma vertybe, pašalintos visos kliūtys (pritaikyta fizinė aplinka, pritaikytos programos ir mokymosi medžiaga, išnyktų skeptiškos nuostatos, būtų prieinamos techninės pagalbos ir komunikacijos priemonės, pagerintos socializacijos, bendravimo sąlygos); teikiama pagalba mokytojams ir mokykloms; dirbama komandose, stipri lyderystė, harmonija mokinių tarpe; bendradarbiavimas tarp tėvų, profesionalų ir savanorių.

Madrido konferencijos metu buvo nagrinėjama pasiekta pažanga ir spręstinos problemos, nurodoma, kad būtent inkliuzinis ugdymas parengs mokinius gyvenimui pliuralistinėje visuomenėje. Padaryta išvada, kad inkliuzinis ugdymas vis dar išlieka siekiamybe ir reikia įveikti nemažai kliūčių, užtikrinant švietimo kokybę, teisingumo principų įgyvendinimą, inkliuziją, pagarbą besimokančiųjų įvairovei ir galimybę visiems veiksmingai dalyvauti visuomenės gyvenime.

Europos specialiojo ir inkliuzinio ugdymo plėtros agentūra kartu su Liuksemburgo švietimo, vaikų ir jaunimo ministerija 2015 m. spalio mėn. surengė Europos lygmens sąskrydį „Inkliuzinis ugdymas – būtina imtis veiksmų!“³⁰. Šio sąskrydžio metu buvo aptarta kaip inkliuzinis ugdymas vykdomas mokyklose ir bendruomenėse ir parengtos rekomendacijos, kuriomis siekiama padėti įgyvendinti inkliuzinį ugdymą kaip geriausią pasirinkimą, sudarius tam reikiamas sąlygas. Buvo suformuluotos penkios rekomendacijos: 1. Viskas dėl mūsų ir mums dalyvaujant, reiškia, kad besimokantieji turi tiesiogiai dalyvauti priimant juos liečiančius sprendimus. 2. Mokyklos be kliūčių – fizinių ir techninių kliūčių panaikinimas. 3. Stereotipų griovimas – pagarba ir tolerancija vienas kitų atžvilgiu. 4. Įvairovė – tai daugialypiškumas, o inkliuzijos principas – šio daugialypiškumo variklis – kokybiškas ugdymas, atsižvelgiant į kiekvieno poreikius, bendradarbiavimas. 5. Tapimas visaverčiais piliečiais – inkliuzinis ugdymas užtikrina visapusišką įtraukimą į visuomenę. Liuksemburgo rekomendacijos atitinka ir papildo atitinkamų oficialių Europos ir tarptautinių dokumentų dėl specialiųjų poreikių ir inkliuzinio ugdymo nuostatas. Šiose rekomendacijose dar kartą pabrėžiama, kad inkliuzinis ugdymas yra su žmogaus teisėmis susijusi problema.

Specialiojo ugdymo enciklopedijoje (*Encyclopedia of special education*, 2000, p. 928-932) inkliuzija apibūdinama kaip vieta ir mokymas(-is) mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių tose pačiose klasėse pagal amžių su visais vaikais. Pagrindinis inkliuzijos principas – visi vaikai gali mokytis bendrojo lavinimo mokyklose ir priklausyti bendruomenei. Inkliuzijos

³⁰ Europos specialiojo ir inkliuzinio ugdymo plėtros agentūra (2015). *Inkliuzinis ugdymas – būtina imtis veiksmų. Liuksemburgo rekomendacijos*. https://www.european-agency.org/sites/default/files/Luxembourg%20Recommendations_LT.pdf (žiūrėta 2019-03-24).

esmė yra ta, kad visi mokiniai, nežiūrint jų individualumo ir skirtumų būtų pilnai įtraukti į bendruomenės gyvenimą³¹.

Europoje vartojamos įvairios inkliuzinės švietimo ar inkliuzinės mokyklos sąvokos ir sampratos. Europos specialiojo ir inkliuzinio ugdymo plėtros agentūros duomenimis šiuo metu vyraujanti tendencija – „vystyti tokią švietimo politiką, kurios tikslas plėtoti asmenų, kuriems reikalinga specialioji pedagoginė pagalba, inkliuziją, įprastose bendrojo lavinimo mokyklose, aprūpinant mokytojus įvairia pagalba: papildomais darbuotojų etatais, mokymo priemonėmis, įranga, kvalifikacijos tobulinimo galimybėmis“ (Kyriazopoulou, Weber, 2009, p. 13).

Pati inkliuzijos idėja, tai nėra tik fizinis buvimas drauge bendrojo lavinimo mokykloje, nes, kaip nurodoma Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūros parengtuose Rodikliuose inkliuzinio švietimo plėtrai vertinti³², „mokykloje gali būti įgyvendintas tiesiog integracijos veiksmas – reiškiantis tik buvimą su kitais toje pačioje fizinėje erdvėje – bet nebūtinai įtraukti į vieningą ugdymosi procesą, kai bendraamžiai iš tiesų dalijasi savo patirtimi, mokosi vieni iš kitų. O inkliuzija – tai kur kas daugiau, ji reiškia, kad specialiųjų poreikių mokiniams sudarytos sąlygos ugdytis pagal programas, geriausiai atitinkančias kiekvieno jų ugdymosi poreikius“ (Kyriazopoulou, Weber, 2009, p. 14).

Inkliuzijos sinonimai „įsitraukimas arba dalyvavimas, taip pat įgalinimas“ tai reikštų „socialinės integracijos principą – sukurti vienodas sąlygas visiems dalyvauti bet kokiomis veiklos formomis“ (Ruškus, 2003, p. 90).

Ruškus įsitikinęs, kad „inkliuzija gali būti naudinga tiek sveikiems, tiek neįgaliesiems vaikams mokymosi ir asmenybės socializacijos prasme. Tikėtina, jog sveiki vaikai, augę ir mokęsi drauge su neįgaliaisiais, remiami bei stimuliuojami pedagogų, susikurs palankius negalės vaizdinius, gebės bendrauti su neįgaliaisiais be išankstinio nusistatymo“ (Ruškus, 2003, p. 115).

Inkliuzinis ugdymas (Booth, Ainscow, 2002, p. 3) apima: lygiavertiškumą visų mokinių ir personalo; mokinių dalyvavimo didinimą ir atskirties mažinimą; mokyklos kultūros, politikos ir praktikos pokyčius, susijusius su mokinių įvairove tam tikroje bendruomenėje; kliūčių mokymuisi ir dalyvavimui mažinimą visiems mokiniams, ne tik turintiems specialiųjų poreikių; mokėjimus įveikti kliūtis dalyvavimui, kad pasikeitimai būtų naudingi visiems mokiniams; mokinių skirtumų supratimas kaip ištekliai, o ne kaip problemos; pripažinimą visų mokinių teisę į išsilavinimą tam tikroje vietovėje; tobulinimą mokyklų personalui ir mokiniams; supratimą svarbaus mokyklos vaidmens kuriant bendruomenę, plėtojant vertybes, didinant pasiekimus;

³¹ Reynolds, C.R., Fletcher-Janzen, E. (red.) (2000). *Encyclopedia of special education*. Second edition. New York: John Wiley & Sons, p. 928-932.

³² Kyriazopoulou, M., Weber, H. (red.) 2009. *Rodiklių parengimas – inkliuzinio švietimo plėtrai Europoje vertinti*, Odense, Danija: Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra.

bendradarbiavimą puoselėjančius santykius tarp mokyklos ir bendruomenės; pripažinimą, kad inkluzinis ugdymas vienas iš socialinės inkluzijos aspektų.

Inkluzija, tai – bet kokių išskylančių kliūčių mažinimas visų mokinių švietimo procese. Dalyvavimas reiškia mokymąsi visiems kartu ir bendradarbiavimą, dalinantis mokymosi patirtimis. Tai reiškia kiekvieno pripažinimą, priėmimą ir vertinimą. Inkluzija prasideda nuo mokinių skirtumų atpažinimo. Skirtumai gerbiami ir jais remiamasi (Booth, Ainscow, 2002, p. 4-5).

Stulbs (2008) išskiria tokius inkluzijos požymius: inkluzinis ugdymas - lankstus ugdymas; visi vaikai gali mokytis; skirtybės (amžiaus, negalių, lyties, etninės, religinės, sveikatos) laikomos vertybėmis.

Pagal Armstrong (2010 cit. Giedrienė, 2014, p. 57) inkluzinį ugdymą galima apibūdinti siaurąja ir plačiąja prasme. Siaurąja prasme inkluzinis ugdymas gali būti suprantamas kaip konkrečių ugdymo strategijų paieška specifinei besimokančiųjų grupei. Plačiąja prasme - kaip mokyklos orientacija į besimokančiųjų skirtynes, neakcentuojant konkrečios besimokančiųjų grupės.

Esminiai inkluzijos principai yra: – priklausyti bendruomenei ir būti priimtam jos narių; – nuolatiniai socialiniai santykiai ir draugystė; – šeimos, specialistų ir bendruomenės partnerystė; viena „mokykla visiems“; vienodos ugdymo institucijų struktūros ir sveikiems, ir neįgaliems vaikams; – visiškai įgyvendinamos žmogaus teisės; – galimybė atlikti įvairius socialinius vaidmenis

Taigi, inkluzinis ugdymas – nenutrūkstantis procesas, kurio pagrindinis tikslas – užtikrinti galimybę kokybiškai ugdytis visiems visuomenės nariams, pripažįstant ir gerbiant visų žmonių teises, gerbiant lygybę ir įvairovę, atsižvelgiant į kiekvieno individualius gebėjimus ir poreikius, užtikrinant visų bendruomenės narių besąlygišką priėmimą³³.

Apibendrinant galima teigti, kad tarptautinė švietimo bendruomenė pripažįsta, kad inkluzijos samprata turi būti naudojama kalbant ne tik apie specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius ugdytinius, bet apie visus besimokančiuosius, atsižvelgiant į kiekvieno iš jų individualius gebėjimus ir ugdymosi poreikius, užtikrinant kiekvienam prieinamą ir kokybišką ugdymą.

³³UNESCO (2018). *Concept note for the 2020 Global Education Monitoring Report on inclusion*. <http://unesdoc.unesco.org/images/0026/002653/265329E.pdf> (žiūrėta 2019-04-12).

1.2. Inkluzinio ugdymo idėjos ir jų įgyvendinimo pagrindai Lietuvoje

Atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę įvyko ženklūs pokyčiai vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių reglamentavime. Naujus pokyčius ženklino 1991 m. priimtas *Švietimo įstatymas*³⁴, kuris iš esmės pakeitė neįgaliųjų vaikų ugdymo(-si) situaciją. Šio įstatymo 12 straipsnyje nurodoma, kad visi ikimokyklinio ir mokyklinio amžiaus vaikai su fiziniais ar psichiniais trūkumais ugdomi namuose, ikimokyklinių įstaigų bendrosiose ar korekcinėse grupėse, specialiose ikimokyklinėse įstaigose, bendrojo lavinimo mokyklų bendrosiose ar korekcinėse klasėse, specialiosiose mokyklose kuo arčiau tėvų gyvenamosios vietos. Šis įstatymas įteisino vaikų su negalia galimybės mokytis ir bendrojo lavinimo mokyklose, o tėvams pasirinkti ugdymosi vietą ir formą.

Lietuvai tapus nepriklausoma demokratine valstybe, buvo paneigta sovietinės švietimo sistemos ideologija ir praktika. Įtvirtinti nauji švietimo principai: humaniškumo, demokratiškumo, nacionalumo ir atsinaujinimo. Remtasi *Tautinės mokyklos koncepcija* (1988)³⁵, kurioje jau buvo numatyta, kad vaikai su sutrikimais mokosi kartu, gaudami jiems reikalingą papildomą pagalbą. Taip pat buvo numatyta galimybę iš specialiosios mokyklos pereiti į bendrojo lavinimo mokyklą.

Po priimto 1991 metais Švietimo įstatymo *Tautinės mokyklos koncepciją* teko koreguoti. Todėl 1992 metais buvo paskelbta Švietimo ir kultūros ministerijos Kolegijos patvirtinta Lietuvos švietimo koncepcija, kuri pateikė Lietuvos valstybės švietimo modelį, motyvuodama raidos kryptis pateikdama konkrečią reformos veiksmų programą iki 1997 metų.³⁶

Šios koncepcijos nuostatų pagrindu kurti *Specialiojo ugdymo metmenys*, kurių esminis principas – neįgaliųjų integravimas į bendrąsias ugdymo įstaigas. Diegiamos dvi neįgaliųjų vaikų integravimo formos – visiška, kai vaikas ugdomas bendroje grupėje, klasėje su visais vaikais, dalinė, kai bendrojo ugdymo įstaigoje sudaroma neįgaliųjų grupė, klasė. Paraleliai veikia ir specialiosios mokyklos vaikams su sunkiomis specifinėmis negalėmis – regėjimo, klausos, judėjimo ir pan. Kurtos naujo tipo specialiosios institucijos – ugdymo centrai, kur lavinami sunkių psichikos ir motorikos sutrikimų arba kompleksinės negalės turintys 3-21 metų amžiaus asmenys, steigtos šiems asmenims skirtos lavinamosios klasės specialiosiose mokyklose.³⁷

³⁴ Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (1991). *Lietuvos aidas*, 1991-08-06, Nr. 153-0.

³⁵ Lukšienė M. [et al.] (sud.) (1992). *Lietuvos švietimo koncepcija*. Vilnius: Leidybos centras. <https://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/koncepcija1.htm> (žiūrėta 2019-04-12).

³⁶ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija (2001). *Nacionalinis švietimo plėtotos raportas*. https://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/687_f36e428baa3be1af5722f6d880e03896.pdf (žiūrėta 2019-02-16).

³⁷ Ten pat.

Nors Specialiojo ugdymo įstatymas³⁸, juridškai šias nuostatas įteisinęs, priimtas tik 1998 metais, švietimo sistemoje jos buvo įgyvendinamos Švietimo įstatymo ir Specialiojo ugdymo metmenų pagrindu. Specialiojo ugdymo įstatymas sukūrė neišvengiamą teisinę koaliziją. Švietimas buvo reglamentuotas „Švietimo įstatyme“, o specialusis švietimas „Specialiojo ugdymo įstatyme“ (Galkienė, 2017, p. 71). 2011 m. ši įstatymų kolizija buvo išspręsta, priėmus naująjį Švietimo įstatymą, apibrėžusį ir specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų ugdymą.

Dabartinės valstybės švietimo raidos kryptys, nubrėžtos strateginiuose dokumentuose: Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“³⁹, Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija⁴⁰. Juose numatyta: padėti socialinę atskirtį patiriantiems vaikams išsaugoti ir stiprinti gyvenimo kokybę; užtikrinti lygias galimybes visiems, siekti, kad besimokančiųjų įgyjamos kompetencijos sudarytų prielaidas jiems būti visaverčiais sparčiai besikeičiančios visuomenės piliečiais; plėtoti švietimo sistemos alternatyvas, kurios būtų prieinamos, patrauklios ir vertingos dabar menkai į mokymąsi įtrauktoms visuomenės grupėms – vaikams nuo gimimo iki privalomo mokymosi mokykloje.

Valstybinė švietimo strategija siekia racionalaus, efektyvaus mokyklų valdymo, švietimo prieinamumo. Įgyvendinant Valstybinę švietimo 2013-2022 metų strategiją, Švietimo ir mokslo ministerija parengė 2017-2019 metų strateginį veiklos planą. Jame nurodoma, kad 2017 m. bus atnaujinta Bendrojo ugdymo mokyklų išorinio veiklos vertinimo tvarka pagal *Geros mokyklos* koncepciją ir įtraukiojo ugdymo nuostatas. Programos tikslas: įtraukti vaikus mokytis ir išskleisti individualius gebėjimus.⁴¹ Tačiau uždaviniuose nurodoma, kad pagrindinis dėmesys bus skiriamas švietimo aplinkos gerinimui – pastatų renovacijai, modernizavimui, sporto aikštelių įrengimui, geltonųjų autobusiukų pirkimui.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (2011)⁴² nurodoma, kad švietimas - veikla, kuria siekiama suteikti asmeniui visaverčio savarankiško gyvenimo pagrindus ir padėti jam nuolat tobulinti savo gebėjimus. Mokytis yra prigimtinė kiekvieno žmogaus teisė. Švietimas, kaip asmens, visuomenės ir valstybės ateities kūrimo būdas, grindžiamas žmogaus nelygstamos vertės, jo pasirinkimo laisvės, dorinės atsakomybės pripažinimu, demokratiniais santykiais, šalies kultūros tradicijomis. Švietimas saugo ir kuria tautos tapatybę, perduoda vertybes, kurios daro žmogaus gyvenimą prasmingą, visuomenės gyvenimą – darnų ir solidarų, valstybės –

³⁸ Lietuvos Respublikos specialiojo ugdymo įstatymas (1998). Valstybės žinios, 1998-12-31, Nr.115-3228.

³⁹ Valstybės pažangos strategija „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“. Valstybės žinios, 2012-05-30, Nr. 61-3050.

⁴⁰ Valstybinė švietimo 2013-2022 metų strategija. Valstybės žinios, 2013-12-30, Nr. 140-7095.

⁴¹ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos 2017-2019 metų strateginis veiklos planas. https://www.smm.lt/uploads/documents/veikla/planaimo_dokumentai/Ministerijos%202017%E2%80%932019%20m_%20strateginis%20veiklos%20planas.pdf (žiūrėta 2018-10-06)

⁴² Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2011). Valstybės žinios, 2011-03-31, Nr. 38-1804.

pažangų ir saugų. Švietimas savo paskirtį geriausiai atlieka tada, kai jo raida lenkia bendrąją visuomenės raidą. Jis yra prioritetiškai valstybės remiama visuomenės raidos sritis.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 5 straipsnis apibrėžia šalies švietimo sistemos principus:

1) lygios galimybės – švietimo sistema yra socialiai teisinga, ji užtikrina asmens teisių įgyvendinimą, kiekvienam asmeniui ji laiduoja švietimo prieinamumą, bendrojo išsilavinimo bei pirmosios kvalifikacijos įgijimą ir sudaro sąlygas tobulinti turimą kvalifikaciją ar įgyti naują;

2) kontekstualumas – švietimo sistema yra glaudžiai susieta su krašto ūkinės, socialinės, kultūrinės raidos kontekstu, kartu su juo atsinaujina ir atitinka nuolat kintančias visuomenės reikmes;

3) veiksmingumas – švietimo sistema siekia geros kokybės rezultatų sumaniai ir taupiai naudodama turimus išteklius, nuolat vertindama, analizuodama ir planuodama savo veiklą, remdamasi veiksminga vadyba – tinkamais ir laiku priimamais sprendimais;

4) tęstinumas – švietimo sistema yra lanksti, atvira, pagrįsta įvairių formų ir institucijų sąveika; ji sudaro sąlygas kiekvienam asmeniui mokytis visą gyvenimą.

Švietimo įstatymas nurodo, kad kiekvienas pilietis ar užsienietis, turinti teisę nuolat ar laikinai gyventi Lietuvoje, turi teisę mokytis, įgyti išsilavinimą ir kvalifikaciją (24 str.). Valstybė imasi priemonių, kad kiekvienas vaikas mokytųsi pagal priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio, vidurinio ugdymo programas. Ši teisė garantuojama ir užsieniečiams, turintiems teisę nuolat ar laikinai gyventi Lietuvoje (24 str.).

Švietimo įstatyme apibrėžiamos asmens teisės rinktis mokyklą: į valstybinę ir savivaldybės bendrojo ugdymo mokyklą pirmumo teise privalo būti priimamas asmuo, gyvenantis tai mokyklai priskirtoje aptarnavimo teritorijoje. Tėvų (globėjų, rūpintojų) ir vaiko pageidavimu vaikas gali būti priimtas į kitą bendrojo ugdymo mokyklą tuo atveju, jeigu joje yra laisvų vietų. Tačiau, jeigu mokykla, dėl objektyvių priežasčių negalinti užtikrinti mokiniui, kuris mokosi pagal privalomojo švietimo programas, psichologinės, specialiosios pedagoginės, specialiosios ar socialinės pedagoginės pagalbos, suderinusi su jo tėvais (globėjais, rūpintojais), pedagogine psichologine bei vaiko teisių apsaugos tarnyba, siūlo jam mokytis kitoje mokykloje (29 str., 10 d.)

Švietimo įstatymo 34 straipsnis reglamentuoja švietimo prieinamumą mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių ir numato, jeigu tėvai (globėjai, rūpintojai) pageidauja, sudaromos sąlygos ugdytis arčiau jo gyvenamosios vietos esančioje ikimokyklinio ugdymo, bendrojo ugdymo mokykloje, profesinio mokymo įstaigoje arba bet kurioje valstybinėje, savivaldybės (regiono) mokykloje, skirtoje mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių. Mokyklą vaikui rekomenduoja pedagoginė psichologinė tarnyba (34 str. 1 d.). Šio

straipsnio 3 dalyje nurodoma, kad mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo prieinamumu rūpinasi savivaldybė, kurios teritorijoje jie gyvena. Švietimo prieinamumas užtikrinamas pritaikant mokyklos aplinką, teikiant psichologinę, specialiąją pedagoginę, specialiąją ir socialinę pedagoginę pagalbą, aprūpinant ugdymui skirtomis techninės pagalbos priemonėmis mokykloje ir specialiosiomis mokymo priemonėmis, kitais įstatymų nustatytais būdais.

Švietimo įstatyme specialieji ugdymosi poreikiai apibrėžiami kaip pagalbos ir paslaugų ugdymo procese reikmė, atsirandanti dėl išskirtinių asmens gabumų, įgimtų ar įgytų sutrikimų, nepalankių aplinkos veiksnių. Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo paskirtis – padėti mokiniui lavintis, mokytis pagal gebėjimus, įgyti išsilavinimą ir kvalifikaciją, pripažįstant ir plėtojant jų gebėjimus ir galias (14 str., 1 d.). Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymą įgyvendina visos privalomąjį ir visuotinį švietimą teikiančios mokyklos, kiti švietimo teikėjai, atskirais atvejais – mokyklos (klasės), skirtos mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdyti (14 str., 7 d.). Specialiosios pedagoginės ir specialiosios pagalbos paskirtis – didinti asmens, turinčio specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymosi veiksmingumą. Ją teikia specialieji pedagogai, logopedai, tiflopedagogai, surdopedagogai ir kiti specialistai (21 str.).

Švietimo prieinamumas reglamentuotas ir socialinę atskirtį patiriantiems asmenims. Jiems prieinamumas užtikrinamas teikiant socialines paslaugas ir švietimo pagalbą per Vyriausybę ir savivaldybes arba tiesiogiai per mokyklas (33 str.).

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Konstitucija, Vaiko teisių konvencija, Švietimo įstatymu, kitais teisės aktais savivaldybės steigia pedagogines psichologines tarnybas, kurių pagrindinis tikslas – „didinti specialiųjų poreikių, psichologinių, asmenybės ir ugdymosi problemų turinčių asmenų ugdymosi veiksmingumą, psichologinį atsparumą teikiant reikalingą informacinę, ekspertinę ir konsultacinę pagalbą mokykloms ir mokytojams“ (6 str.).⁴³ Tai įstaigos prie savivaldybių, kurių pagrindinės veiklos sritis – pagalba mokiniui, mokytojui ir mokyklai.

Pagrindinės pedagoginių psichologinių tarnybų funkcijos yra šios (10-17 str.):

- įvertinti asmens galias ir sunkumus, raidos ypatumus bei sutrikimus, pedagogines, psichologines, asmenybės ir ugdymosi problemas, specialiuosius ugdymosi poreikius, vaiko brandumą mokyklai, prireikus skirti specialųjį ugdymą;

⁴³ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl „Savivaldybės pedagoginės psichologinės tarnybos pavyzdinių nuostatų“. *Valstybės žinios*, 2004-01-20, Nr. 10-277.

- siūlyti ugdymo formą, būdus ir metodus, prireikus rekomenduoti teikti specialiąją pedagoginę, psichologinę, socialinę pedagoginę ir specialiąją pagalbą, rekomenduoti vaikui mokyklą;

- konsultuoti specialiųjų ugdymosi poreikių, psichologinių, asmenybės ir ugdymosi problemų turinčius asmenis, jų tėvus (globėjus, rūpintojus), mokytojus, specialistus, specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo, ugdymo organizavimo, psichologinių, asmenybės ir ugdymosi problemų prevencijos bei jų sprendimo klausimais, mokinius – jų polinkių ir gabumų klausimais;

- teikti metodinę pagalbą mokytojams, specialistams ir tėvams (globėjams, rūpintojams) vaiko pažinimo, specialiųjų ugdymosi poreikių, psichologinių, asmenybės ir ugdymosi problemų turinčių asmenų ugdymo bei jo organizavimo, įvairių specialiųjų pedagoginių, psichologinių, asmenybės ir ugdymosi problemų sprendimo klausimais, skleisti ir diegti specialiojo ugdymo ir psichologijos mokslo naujoves;

- inicijuoti naujų ugdymo vietų steigimą, specialiosios pedagoginės ir/ar psichologinės pagalbos teikimą, aplinkos pritaikymą specialiųjų poreikių asmenims.

- formuoti mokyklos bendruomenės ir visuomenės teigiamą požiūrį į specialiųjų poreikių, psichologinių, asmenybės ir ugdymosi problemų turinčius asmenis ir jų ugdymą kartu su bendraamžiais;

- rengti ir įgyvendinti prevencijos ir kitas programas, padedančias veiksmingiau ugdyti specialiųjų ugdymosi poreikių, psichologinių, asmenybės ir ugdymosi problemų turinčius asmenis, sumažinti specialiosios pedagoginės pagalbos poreikį, išvengti psichologinių, asmenybės ir ugdymosi problemų ar jas spręsti.

- kaupti, analizuoti ir vertinti informaciją apie Tarnybos aptarnaujamoje teritorijoje gyvenančius specialiųjų ugdymosi poreikių, psichologinių, asmenybės ir ugdymosi problemų turinčius asmenis, jų problemas, ugdymo organizavimą, aplinkos pritaikymą bei specialiosios pedagoginės ir/ar psichologinės pagalbos teikimo veiksmingumą.⁴⁴

Bendrojo ugdymo mokyklų, vykdančių pradinio ir pagrindinio ugdymo programas, stiprinimo ir inkliuzinio ugdymo plėtros 2014–2016 metų veiksmų plane⁴⁵ inkliuzinis ugdymas apibrėžiamas kaip procesas, užtikrinantis kokybišką ugdymą(si) visiems jo dalyviams, kai atsižvelgiama į kiekvieno mokinio, jo tėvų (globėjų, rūpintojų) lūkesčius, ugdymosi poreikių ypatumus, pagalbos ir paslaugų reikmes, užkertantis kelią „iškristi“ iš švietimo sistemos. Svarbiausios inkliuzinio ugdymo prieinamumo, kokybės užtikrinimo ir ankstyvo pasitraukimo iš

⁴⁴ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl „Savivaldybės pedagoginės psichologinės tarnybos pavyzdinių nuostatų“. *Valstybės žinios*, 2004-01-20, Nr. 10-277.

⁴⁵ Bendrojo ugdymo mokyklų, vykdančių pradinio ir pagrindinio ugdymo programas, stiprinimo ir inkliuzinio ugdymo plėtros 2014–2016 metų veiksmų planas. *TAR*, 2014-09-08, Nr.12000.

švietimo sistemos prevencijos sąlygos: veiksmingų inkluzinio ugdymo modelių taikymas, įvairių ugdymosi poreikių mokiniams patrauklaus ugdymo(-si) proceso organizavimas, savalaikės specialiosios pedagoginės, psichologinės, socialinės pedagoginės ir specialiosios pagalbos teikimas. Mokykloms vis dar trūksta patirties organizuoti įvairių gebėjimų ir interesų mokinių ugdymą bendrosiose klasėse (grupėse).

Bendrojo ugdymo mokyklų, vykdančių pradinio ir pagrindinio ugdymo programas, stiprinimo ir inkluzinio ugdymo plėtros 2014–2016 metų veiksmų plane nurodoma, kad mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių dėl negalių, sutrikimų, mokymosi sunkumų ir nepalankios aplinkos, ugdymas(-is) švietimo sistemoje drauge su bendraamžiais turi teigiamos įtakos visai mokyklos bendruomenei – ugdo toleranciją skirtybėms, skatina socialinę sanglaudą, solidarumą. Lietuvoje tik 1,2 proc. specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių ugdomi specialiosiose mokyklose ar specialiosiose klasėse (Europos Sąjungos vidurkis – 2,3 proc.), kita dalis tokių mokinių yra ugdomi bendrųjų bendrojo ugdymo mokyklų bendrosiose klasėse.⁴⁶

„Iššūkiai mokyklai: inkluzijos link“ (2012) mokslo studijoje nurodoma, kad specialiųjų poreikių mokinių įtraukimas į įprastą dalyvavimą ugdyme reiškia klasės pritaikymą ir pagalbos paslaugas tokiems mokiniams. Pagrindinis ugdymo uždavinys yra visų mokinių įtraukimas į ugdymąsi mokykloje, nepaisant jų stiprybių ir silpnybių bet kurioje srityje, jie vis tiek yra mokyklos bendruomenės dalis. Kiekvienas mokinyss ugdomi bendrumo jausmą su kitais mokiniiais, mokytojais ir pagalbos specialistais.

Inkluzinės politikos įgyvendinimas priklauso tiesiogiai nuo valstybinės politikos švietimo srityje, visuomenės nuostatų ir tradicijų, taip pat nuo mokyklos vidaus sąlygų (Persson, 1998, p. 15).

Pripažinta, kad trukdyti inkluziniam ugdymui(-si) gali: nepritaikyta aplinka, nepritaikytos ugdymo programos, mokyklos kultūra ir mokytojų nepasirengimas (Aidukienė, 2014, p. 4). Mokyklos, orientuotos į inkluzinio ugdymo(-si) idėjų įgyvendinimą turi skatinti pagarbą įvairovei, žmogaus teisėms, tikėjimą kiekvieno besimokančiojo galimybėmis. Pedagogai turi gebėti efektyviai organizuoti ugdymo(-si) procesą, kuris turi būti orientuotas į skirtingus besimokančiųjų poreikius.

Booth ir Ainscow (2002) parengė rodiklius, padedančius stebėti ir vertinti inkluzinio ugdymo plėtrą mokyklose, tai: inkluzinės kultūros sukūrimas (bendruomenės subūrimas, inkluzinio ugdymo vertybių diegimas); inkluzinės politikos kūrimas (mokyklos visiems kūrimas, pagalbos mokinių įvairovei remti sistemos diegimas); inkluzinio ugdymo praktinis

⁴⁶ *Bendrojo ugdymo mokyklų, vykdančių pradinio ir pagrindinio ugdymo programas, stiprinimo ir inkluzinio ugdymo plėtros 2014–2016 metų veiksmų planas. TAR, 2014-09-08, Nr.12000.*

diegimas (mokinių įvairovei tinkančių mokymosi būdų paieška ir realizavimas, išteklių pritraukimas).

Visos Europos Sąjungos šalys siekia inkluzinio ugdymo sistemų įtvirtinimo skirtingais būdais, kurie priklauso nuo šalies praeities ir dabarties konteksto.⁴⁷ Jungtinių Tautų neįgaliųjų konvencija (2006), Europos strategija neįgalumo klausimais (2020), taip pat Europos Tarybos numatyti strateginiai teisingumo švietime įgyvendinimo uždaviniai iki 2020 metų skatina visose šalyse diegti inkluzinio švietimo politiką.

Europos specialiojo ir inkluzinio ugdymo plėtros agentūra yra pagrindinė Europos Sąjungos organizacija, siekianti kurti ir tobulinti geresnes inkluzinio ugdymo sistemas. Ši agentūra inicijavo ir vykdo projektą „Politikos gairės inkluziniam švietimui diegti (*angl. Mapping the Implementation of Policy for Inclusive Education (MIPIE)*). Šiame projekte dalyvaujančių šalių (tarp jų ir Lietuvos) prioritetas – formuoti įrodymais grįstą inkluzinio švietimo politiką.⁴⁸ Todėl iki šiol trūksta tyrimų, kurie parodytų, konkrečios šalies kontekste, kokie faktoriai stabdo inkluzijos įgyvendinimą mokyklose.

Europos specialiojo ir inkluzinio ugdymo plėtros agentūra atlikusi tyrimą inkluzinės politikos ir Lietuvos atitikties.⁴⁹ Nacionalinė švietimo strategija 2013-2022, 16th Government Programme 2012–2016.

Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūros parengti Rodikliai inkluzinio švietimo plėtrai vertinti (2009, p.5) apibrėžia, kad inkluzinė švietimo sistema yra nuolat vykstantis procesas, kurio tikslas - inkluzinė švietimo sistema ir šio tikslo siekia visos šalys. Watkins (2007, p. 20) nurodo, kad inkluzijos sampratos, politika ir praktika, nuolat kinta visose šalyse ir šalys yra skirtingose raidos etapuose kelyje link inkluzijos.

Valstybės narės peržiūri ir atnaujina teisės aktus, siekdamos pašalinti kliūtis inkluziniam švietimui plėtotis. Pokyčiai teisinėje bazėje vyksta remiantis moksliniais tyrimais, praktine patirtimi arba diegiant naujus švietimo finansavimo modelius specialiųjų poreikių asmenų ugdymo srityje. Nauji teisės aktai rengiami užtikrinant inkluzinio švietimo kokybės ir stebėsenos reikalavimus (Kyriazopoulou, Weber, 2009, p. 9).

Apibendrinant galima teigti, kad nors Lietuvos teisės aktuose vis dar nėra dažnai vartojama sąvoka „inkluzija“, tačiau pagrindinės inkluzinio švietimo idėjos pateikiamos įvairiuose nacionalinio lygmens dokumentuose.

⁴⁷ Europos specialiojo ir inkluzinio ugdymo plėtros agentūra. *Agentūros pozicija dėl įtraukiojo ugdymo sistemų.* <https://www.european-agency.org/sites/default/files/PositionPaper-LT.pdf> (žiūrėta 2019-04-02).

⁴⁸ Europos specialiojo ir inkluzinio ugdymo plėtros agentūra (2011). *Politikos gairės inkluziniam švietimui diegti: rodiklių parengimo iššūkiai ir galimybės.* https://www.european-agency.org/sites/default/files/mipie_MIPIE-summary-of-proposals-LT.pdf (žiūrėta 2019-04-02).

⁴⁹ European Agency for Special Needs and Inclusive Education (2016). *Country policy review and analysis: Lithuania.* <https://www.european-agency.org/sites/default/files/agency-projects/CPRA/Phase1/CPRA%20Lithuania.pdf> (žiūrėta 2019-04-02).

1.3. Inkluzinės mokyklos kūrimas

UNESCO (2001, p.12) nurodo, kad inkluzinės mokyklos turi tris priežastis būti pranašesnėmis už kitas mokyklas, tai: ugdymo priežastis, socialinė priežastis ir ekonominė priežastis⁵⁰. Inkluzinės mokyklos geba prisitaikyti prie kiekvieno mokinio individualių poreikių (ugdymo priežastis). Ugdymasis kartu padeda kurti lygių teisių ir galimybių visuomenę (socialinė priežastis). Inkluzinės mokyklos bus tvaresnės ir ne tokios brangios (ekonominė priežastis). Šios priežastys grindžiamos, pirmiausia, pamatinėmis žmogaus teisėmis, paskui socialine ir ekonomine nauda. Taigi, šios priežastys įrodo pranašumą inkluzinių mokyklų prieš ne inkluzines.

Mokykla, kaip nurodo Mažylienė (2011, p. 7), įgyvendinanti inkluzinį ugdymą, „turėtų keisti požiūrį tiek į bendrojo ugdymo tikslus, tiek į specialiųjų poreikių turinčių mokinių ugdymą. Besikeičianti mokykla turėtų puoselėti tarpusavio paramos atmosferą, mokyklos administracijos, mokytojų, kitų darbuotojų bei mokinių santykius, vadovautis bendrai priimtomis vertybėmis, lojalumo, lankstumo, atsakomybės ir bendradarbiavimo principais“. Autorė pažymi, kad vienas iš svarbiausių veiksnių, įgyvendinant inkluzinį ugdymą yra mokytojų požiūris. Kadangi inkluzinio ugdymo organizavimas priklauso nuo mokytojo veiklos, todėl ypatingai svarbi jo kompetencija (žinios ir įgūdžiai), motyvacija, patirtis, įsitikinimai ir t.t.

Inkluzinėje mokykloje, pasak minėtos autorės, „ugdosi mokiniai, kurių asmeninė patirtis, emocijos, intelektiniai gebėjimai, valia, įsitikinimai, mokymosi lūkesčiai, interesai ir kultūra labai skiriasi. Vienas iš svarbiausių ugdančios komandos uždavinių – panaudoti mokinių žinias, individualius gebėjimus ir kurti vaiko poreikius atitinkantį ugdymo kontekstą. Siekiant įgyvendinti šiuos tikslus būtina kurti veiklas, skatinančias mokinių bendravimą, diskusijas ir bendradarbiavimą. Mokymasis yra tiek pažintinis, tiek socialinis, tiek emocinis procesas ir visos šios sudėtinės dalys vienodai svarbios.“⁵¹

Ugdant mokinius, turinčius specialiųjų ugdymosi poreikių, „daugelyje šalių dominuoja inkluzinio ugdymo nuostatos, tačiau kartu patiriamas iššūkis – kaip ugdyti vaikus klasėje, esant didelei jų gebėjimų ir poreikių įvairovei bei skirtumams“ (Ališauskas, Ališauskienė, Kairienė, Jones, 2011, p. 75-76).

⁵⁰ UNESCO (2001). Understanding and responding to children's needs in inclusive classrooms: a guide for teachers. Paris: Inclusive Educationm Division of Basic Education. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000124394> (žiūrėta 2019-04-15).

⁵¹ Mažylienė, A. (2011). *Inkluzinio ugdymo organizavimas bendrojo ugdymo mokykloje*. Kn.: Inkluzinis ugdymas ir komandinė pagalba mokiniui: metodinės rekomendacijos, švietimo pagalbos tiekėjams. http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2011_metodines_rekomendacijos_Inkluzinis_ugdymas.pdf (žiūrėta 2019-04-12).

Inkliuzinio ugdymo sėkmė, minėtų autorių nuomone, didžiaja dalimi priklauso nuo mokytojų nuostatų į mokinius, taip pat mokytojo gebėjimais organizuoti ugdymo(-si) procesą (mokymosi metodų ir mokomosios medžiagos parinkimas, mokytojo kompetencija, laiko sąnaudų paskirstymas). Taigi, didžiausią įtaką inkluzinio ugdymo įgyvendinimui daro mokytojas ir mokykla kaip institucija.

Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūros 2012 m. parengtame Inkluzinio švietimo mokytojo profilyje⁵² apibrėžtos keturios esminės vertybės, kuriomis turėtų remtis mokytojai, dirbantys inkluzinėje švietimo sistemoje. Tai – pagarba mokinių įvairovei, skirtybės laikant galimybėmis ir ištekliais, kuriais grindžiamas kiekvieno mokinio ugdymasis; pagalba kiekvienam mokiniui, puoselėjant aukštus lūkesčius dėl kiekvieno mokinio pasiekimų; bendradarbiavimas ir darbas komandoje; asmeninis nenutrūkstamas profesinis tobulėjimas, prisiimant atsakomybę už mokymąsi visą gyvenimą, vadovaujantis principu, jog mokytis reiškia mokytis.

Su visomis išvardytomis vertybėmis, ypač su pirmąja – pedagogo požiūrio į mokinių įvairovę, pagarbos mokinių įvairovei vertybe – sietina vadinamoji tarpkultūrinė kompetencija. (Simoniukštytė, 2015).

Ugdymo plėtotės centro iniciatyva atlikto 2018 metais tyrimo duomenis siekti aukštesnių rezultatų ir pažangos yra itin sudėtinga, nes mokyklose trūksta pagalbos mokiniui specialistų.

Geros mokyklos koncepcijoje (2015)⁵³ nurodoma, kad mokykla pagal ugdymo procesą gali būti: supaprastinta (tradicinė, žinias suteikianti, kontroliuojamoje aplinkoje veikianti) arba kompleksiška (besikeičianti, mokinių ir visuomenės poreikius atliepianti, besimokanti). Pagal mokyklos valdymo ideologiją: kontroliuojama (reglamentavimas, priežiūra, pagalba) ir savarankiška (pasitikėjimas, įgalinimas, lankstumas, tobulėjimas). Šiuo metu Lietuvos ir užsienio mokslinėje literatūroje, strateginiuose dokumentuose ir praktikoje matomas aiškus judėjimas link kompleksiško ir savarankiško.

Geros mokyklos samprata visos švietimo bendruomenės požiūriu Geros mokyklos koncepcija (2015)⁵⁴ – universalus šiuolaikinės mokyklos raidos orientyras, atspindintis visos švietimo bendruomenės nuomonę, kas yra gera mokykla. Koncepcijoje apibrėžta gera mokykla – tai mokykla, grindžianti mokymą pamatinėmis humanistinėmis vertybėmis, siekianti prasmės, atradimų ir asmens ugdymo(si) sėkmės ir besivadovaujanti savo veikloje mokyklos

⁵² Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra (2012). *Mokytojų rengimas inkluziniam švietimui: inkluzinio švietimo mokytojo profilis*. https://www.european-agency.org/sites/default/files/profile_of_inclusive_teachers_lt.pdf (žiūrėta 2019-04-14).

⁵³ Geros mokyklos koncepcija (2015). TAR, 2015-12-21, Nr. 20048.

⁵⁴ Ten pat.

bendruomenės susitarimais ir mokymusi. Konceptijoje pabrėžiami geros mokyklos bruožai, laikomi vertingais ir pageidaujamais šalyje.

Geros mokyklos koncepcijoje (2015)⁵⁵ svarbiausiu sėkmingos veiklos požymiu laikomas tinkamas mokyklos misijos įgyvendinimas, t.y. geri (pageidaujami, priimtini) ugdymo(si) rezultatai ir turtingos, įsimenančios, prasmingos, malonios gyvenimo mokykloje patirtys“.

Kaip mokyklose įgyvendinama inkliuzinio ugdymo vertybėmis grįsta Geros mokyklos koncepcija? Politikas, visuomenės veikėjas ir akademikas Leonidas Donskis (2014) įsitikinęs, kad gera mokykla, tai ta, kuri neatskiria veiksmo nuo teorijos, todėl šiuolaikinis švietimas yra humaniškos praktikos dalis – pagarba žmonijai, laisvei, lygybei ir savęs koregavimo galimybei.

Geros mokyklos koncepcijoje (2015) nurodoma, kad gera mokykla, tai tokia mokykla, kuri ugdymą grindžia humanistinėmis vertybėmis, prasmės, atradimų ir visapusiško asmens ugdymo(si), sėkmės siekianti mokykla, savo veikloje besivadovaujanti mokyklos bendruomenės susitarimais ir mokymuisi.

Vizija ir misija atspindi bendras mokyklos vertybes ir tikslus. „Vizija – tai pageidaujama mokyklos ateitis, idealas, kurio organizacijos nariai įsipareigoja bendrai siekti. Misija nusako mokyklos paskirtį, tikslus, prasmę.“⁵⁶ Geros arba sėkmingai dirbančia mokykla galima vadinti mokyklą, kuri siekia visų mokinių pažangos, nepaisydama jų pradinių žinių ir aplinkos veiksnių. Užtikrina, kad kiekvienas mokinys pasiektų aukščiausią jam įmanomą išsilavinimo lygį. Skatina visokeriopą visų mokyklos bendruomenės narių tobulėjimą. Metai iš metų tobulėja. Racionaliai naudoja turimus išteklius. Neabejotina, kad lyderystė yra vienas svarbiausių mokyklos sėkmę lemiančių veiksnių.

Geros mokyklos vadovas aiškiai formuluoja mokyklos viziją ir misiją, kuri yra ne tik aiški, bet bendrai aptarta ir visiems priimtina. Svarbų vaidmenį vaidina ir mokyklos kaip organizacijos kultūra, kuri pasiekama nuolatiniu personalo tobulėjimu, priklausymo (tapatumo) mokyklos bendruomenei jausmą, bendradarbiavimo kultūra, pasitikėjimu grįsti santykiai, taip pat sėkmingas bendradarbiavimas su tėvais.

Mokyklos misija: mokinių patirtys (ugdymosi aplinka ir ugdymasis (mokymasis) – rezultatai (asmenybės ūgtis: branda, pasiekimai ir pažanga). Misijos įgyvendinimą lemiantys veiksniai: ugdymosi aplinka – ugdymasis – darbuotojai (mokyklos bendruomenė, lyderystė ir vadyba, mokyklos savininko teises įgyvendinanti institucija).

⁵⁵ Geros mokyklos koncepcija (2015). TAR, 2015-12-21, Nr. 20048.

⁵⁶ Gera mokykla: vizija ir realybė (2017). Švietimo problemos analizė. Nr. 2 (158), p. 1-8. [https://www.smm.lt/uploads/documents/tyrimai_ir_analizes/Gera%20mokykla%20-%20vizija%20ir%20realyb%C4%97\(1\).pdf](https://www.smm.lt/uploads/documents/tyrimai_ir_analizes/Gera%20mokykla%20-%20vizija%20ir%20realyb%C4%97(1).pdf) (žiūrėta 2019-01-14).

„Minėta, kad lyderystė ir vadyba – geriausiai įvertinta mokyklos veiklos sritis. Iš šių jos aspektų: perspektyva ir bendruomenės susitarimai (bendra vizija, kryptinga veikla, optimalus išteklių paskirstymas), lyderystė (lyderio vaidmens pasidalijimas, bendruomenės telkimas pokyčiams, įsipareigojimas susitarimams) ir mokyklos savivalda (jos skaidrumas ir atvirumas, sprendimų pagrįstumas ir veiksmingumas) išorinio mokyklų vertinimo metu šiek tiek geriau įvertinta mokyklos savivalda“⁵⁷

Mokyklos veiklos sėkmingumas labai priklauso nuo to, kiek mokykla skiria dėmesio svarbiausiam tikslui – ugdymui ir mokymuisi. Mokyklos sėkmė priklauso nuo ugdymo proceso organizavimo ir nuo mokymo veiksmingumo klasėje. Geros mokyklos požymiai ugdymo srityje: orientavimasis į mokymąsi, ugdymas pagal individualius gebėjimus, individualios pažangos vertinimas, pasitenkinimas mokymo(si) procesu, kūrybingumo ugdymas, gebėjimų ugdymas ir pritaikomumas, pagalbos mokiniui organizavimas, mokinių lankomumas, pedagogų profesionalumas, pedagoginio personalo stabilumas, karjeros planavimo konsultacijos.⁵⁸

Apibendrinant galima teigti, kad inkliuzinės mokyklos yra daugeliu aspektu pranašesnės už ne inkliuzines. Didžiausi iššūkiai, su kuriais susiduria inkliuzinės mokyklos, tai neigiamos bendruomenės nuostatos, mokytojų kompetencijų stoka. Mokyklų formuluojamos vizijos, misijos ir filosofija daro įtaką mokyklos jos veiklos siekiams ir kryptims..

⁵⁷ Gera mokykla: vizija ir realybė (2017). Švietimo problemos analizė. Nr. 2 (158), p. 1-8.

[https://www.smm.lt/uploads/documents/tyrimai_ir_analizes/Gera%20mokykla%20-%20vizija%20ir%20realyb%C4%97\(1\).pdf](https://www.smm.lt/uploads/documents/tyrimai_ir_analizes/Gera%20mokykla%20-%20vizija%20ir%20realyb%C4%97(1).pdf) (žiūrėta 2019-01-14).

⁵⁸ Kas yra gera mokykla? (2012) Švietimo problemos analizė, Nr. 3(67). https://www.sac.smm.lt/wp-content/uploads/2018/05/2012-SPA_Nr3_Kas-yra-gera-mokykla.pdf (žiūrėta 2019-03-24).

2 skyrius. INKLIUZINIO UGDYMO ĮGYVENDINIMAS MOKYKLOJE. TYRIMAS

2.1. Tyrimo metodika ir organizavimas

Bakalauro darbe atliktas tyrimas grindžiamas mišriu tyrimo metodu, t.y. buvo derinami kiekybinės ir kokybinės duomenų rinkimo ir analizės principai.

Pasirengimo empiriniam tyrimui etape buvo analizuojami tarptautiniai ir nacionaliniai teisės aktai, išanalizuota Lietuvoje galiojančių teisės aktų atitiktis tarptautiniams įsipareigojimams, įvertinta kaip įgyvendinamas inkliuzinis ugdymas mokyklose pagal galiojančią teisę.

Antrajame etape atliktas tyrimas grindžiamas mokyklų strateginių dokumentų bei analize anketine apklausa raštu. Sukonstruotas anketinės apklausos raštu klausimynas (1 priedas).

Anketinė apklausa

Anketine apklausa (1 priedas) siekta atskleisti, kaip įgyvendinamos inkliuzinį ugdymą reglamentuojančios teisinės nuostatos, t.y.:

- atskleisti, kokiomis teisinėmis nuostatomis remiasi mokyklos, įgyvendinant inkliuzinį ugdymą(si);
- išsiaiškinti pedagogų nuostatas, pasirengimą priimti ir ugdyti visus mokinius, užtikrinant kiekvienam kokybišką ugdymą;
- nustatyti mokyklų inkliuzinio ugdymo veiksnius, aprėptį, uždavinius, veiklas, įgyvendinant inkliuzinį ugdymą. ugdymą.

Anketos struktūra. Pirmąjį anketos bloką (6 klausimai) sudaro respondentų demografiniai duomenys. Pagrindinė anketos dalis prasideda 6 uždaro tipo klausimais, atitinkančiais tyrimo uždavinius. Po šio bloko klausimų pateiktas vienas klausimas, kuriame reikia nurodyti atsakymų reikšmingumą skalėje nuo 1 iki 5. Paskutinis blokas klausimų (6 klausimai), pasirenkant atsakymą skalėje nuo: *visiškai nesutinku, labiau nesutinku nei sutinku, labiau sutinku nei nesutinku* iki *visiškai sutinku*. Anketoje taip pat yra 2 atviro tipo klausimai, kuriais buvo prašoma respondentų įvardinti, kokiomis vertybinėmis nuostatomis vadovaujasi jų mokykla, bei pareikšti savo nuomonę ir pastebėjimus inkliuzinio ugdymo įgyvendinimo tema (2 priedas).

Parengta elektroninė šio klausimyno versija, kuri publikuota portale: [<www.apklausa.lt>](http://www.apklausa.lt); kvietimas dalyvauti apklausoje išsiuntinėtas visoms Vilniaus mokykloms, taip pat prašymas užpildyti anketą buvo įkeltas socialiniuose tinklapiuose pedagogų ir pagalbos

specialistų grupėse. Atsakymui į anketos klausimus buvo skirtas 1 mėnuo. Apklausta 100 pedagogų, švietimo pagalbos specialistų ir administracijos darbuotojų.

Trečiajame duomenų apdorojimo etape buvo analizuojami gauti duomenys. Naudotasi kiekybinės ir kokybinės analizės metodais. Anketinės apklausos duomenys apdoroti naudojant *Microsoft Office Excel* programą bei taikant aprašomosios statistikos metodą - atsakymų procentinį dažnį. Atlikta atsakymų į atvirus klausimus turinio analizė.

Mokyklų dokumentų analizė

Siekiant atskleisti, kaip inkliuzinio ugdymo nuostatos atspindi mokyklos strateginiuose dokumentuose, atlikta Lietuvos mokyklų dokumentų, apibrėžiančių mokyklos viziją, misiją ir filosofiją analizė (3 priedas). Dokumentų analizės imtis - 20 mokyklų (N=20). Planuojant tyrimą ir interpretuojant jo duomenis remtasi *Geros mokyklos koncepcijoje* (2015) nurodytomis veiklos kryptimis bei gairėmis mokykloms, siekiančioms ilgalaikių tobulinimosi tikslų. Atlikta mokyklų dokumentų *turinio analizė*, išskirtos teiginių kategorijos ir subkategorijos, atlikta juos iliustruojančių teiginių reitingų analizė – išskirta koku dažnumu pasikartoja teiginiai. Mokyklos, kurių dokumentai buvo analizuoti bakalauro darbe, pasirinktos atsitiktiniu būdu iš Lietuvos mokyklų sąrašo pagal abėcėlę internetiniame puslapyje: <https://www.on.lt/hedukac4>).

2.2. Anketinės apklausos respondentai

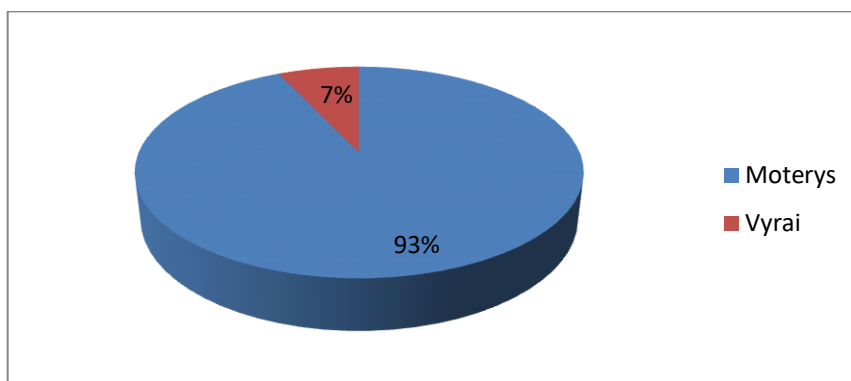
Bakalauro darbo tyrime – apklausoje raštu - dalyvavo Lietuvos mokyklų darbuotojai - pedagogai, pagalbos mokiniui specialistai, administracijos atstovai. Šio tyrimo dalyviais pasirinkti mokyklų darbuotojai, nes nuo jų nuostatų, gebėjimų organizuoti ugdymosi procesą, teikti socialinę, specialiąją ir psichologinę pagalbą priklauso inkliuzinio ugdymo įgyvendinimas ir jo sėkmė. Anketinės apklausos imtį sudarė 100 (N=100) respondentai iš Lietuvos mokyklų. Tyrimo respondentai atrinkti atsitiktiniu metodu.

Didžiąją dalį apklaustųjų sudarė Vilniaus mokyklų atstovai - 49, iš Kauno - 30, Klaipėdos – 4, po vieną respondentą iš Alytaus, Vilkaviškio, Jonavos, Širvintų, Ukmergės, Kėdainių, Anykščių, Kupiškio, Šiaulių, Mažeikių, Plungės ir 6 respondentai iš kaimo vietovių mokyklų. Respondentai iš pradinųjų, pagrindinių mokyklų, progimnazijų ir gimnazijų.

Tyrimo respondentai pagal lytį pasiskirstė taip (žr. 1 pav.) – 93 % atsakiusių į anketos klausimus buvo moterys. Tik septyni iš respondentų buvo vyrai ir sudarė 7 % visų apklaustųjų. Lietuvos statistikos departamento duomenimis⁵⁹ dauguma (t.y. 88 %) bendrojo ugdymo mokyklų

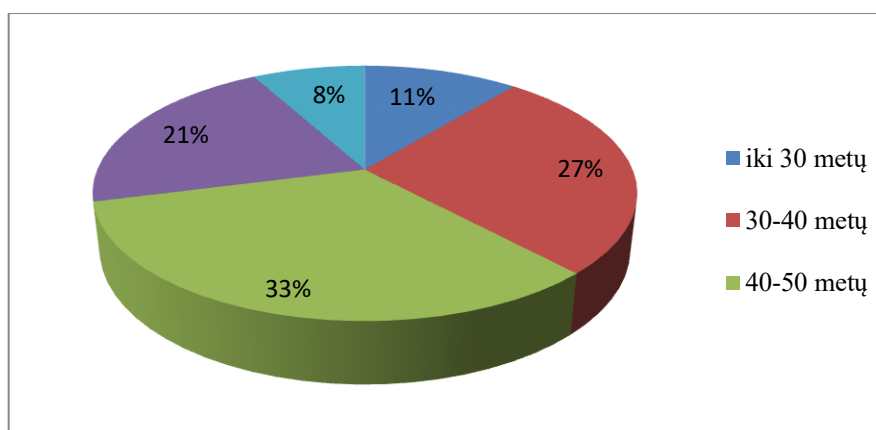
⁵⁹ Lietuvos statistikos departamentas (2018). *Moterys ir vyrai Lietuvoje. 2017.* <https://osp.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=27300> (žiūrėta 2019-05-11).

pedagogų yra moterys. Profesinio mokymo įstaigose šis procentas mažesnis – 69%, kolegijose – 67%, o universitetuose – 53 %.

1 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį (N=100)

Pagal amžių respondentai pasiskirstė taip (žr. 2 pav.): didžioji dalis mokyklos darbuotojų yra tarp 40 ir 50 metų amžiaus (33%), kita didelė dalis – 27 % sudarė 30-40 metų amžiaus tarpsnio respondentai ir 21 % respondentų buvo tarp 50-60 metų amžiaus. Taigi, nuo 30-60 metų amžiaus tarpsnio respondentai sudarė 81 % visų apklaustųjų. Jaunų pedagogų iki 30 metų dalis – 11 %. Lietuvos statistikos departamento duomenimis iki 35 metų amžiaus pedagogų Lietuvoje sudaro 8,2 %. ⁶⁰ Lietuvos statistikos departamento duomenimis vyresnių nei 50 metų amžiaus pedagogų Lietuvoje dirba 52,4 %. ⁶¹ Lyginant su šiuo rodikliu šio tyrimo respondentai buvo jaunesni. Ir virš 50 metų respondentai sudarė tik 29 %. Taigi, šio tyrimo respondentai išsiskyrė jaunesniu amžiumi lyginant su oficialia statistika.

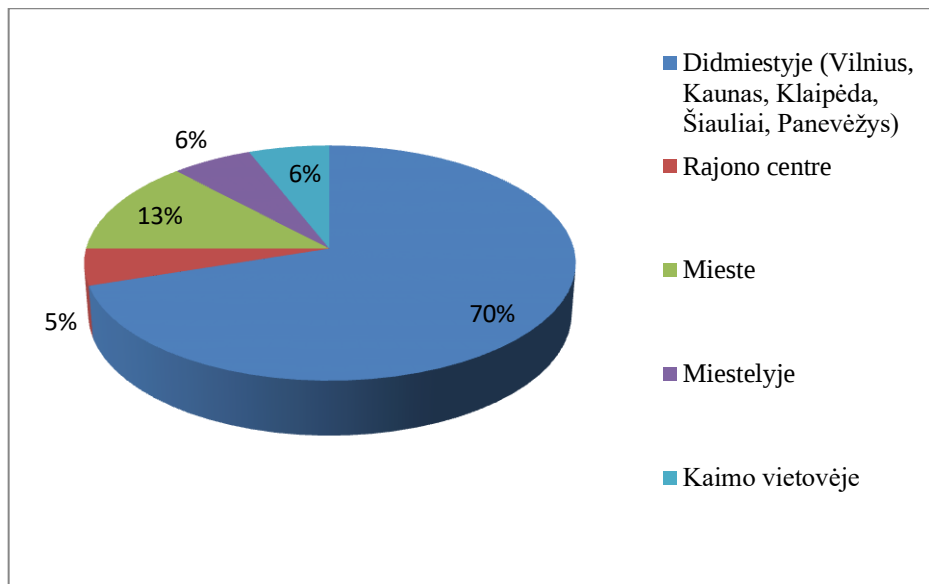

2 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių (N=100)

Didžioji dalis respondentų **dirba ugdymosi įstaigose, įsikūrusiose didmiesčiuose** (3 pav.). Jų dalis sudaro 73,6 %, mieste – 11,5 % ir kaimo vietovėje - 6,9 %.

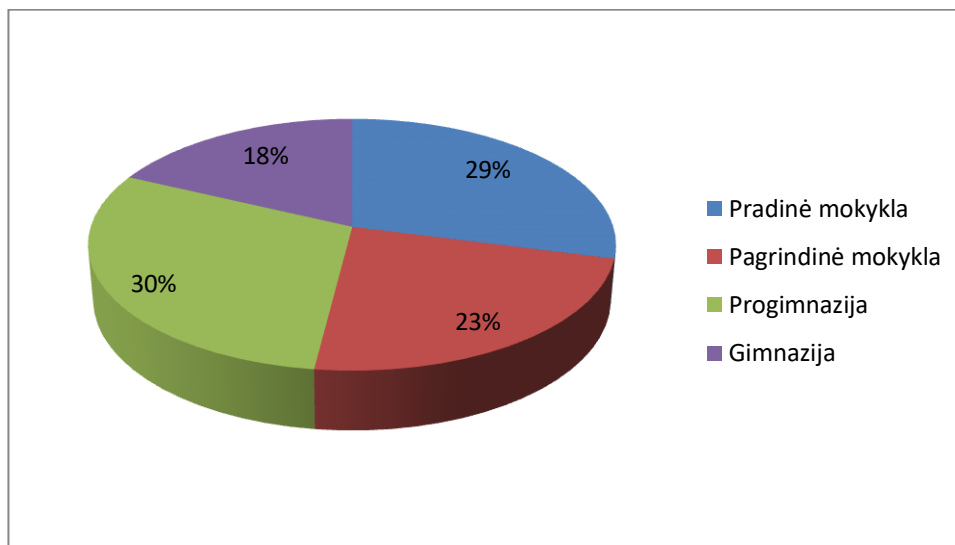
⁶⁰ Lietuvos statistikos departamentas (2018). *Tarptautinė mokytojų diena*. <https://osp.stat.gov.lt/infografikas23> (žiūrėta 2019-05-11).

⁶¹ Ten pat.

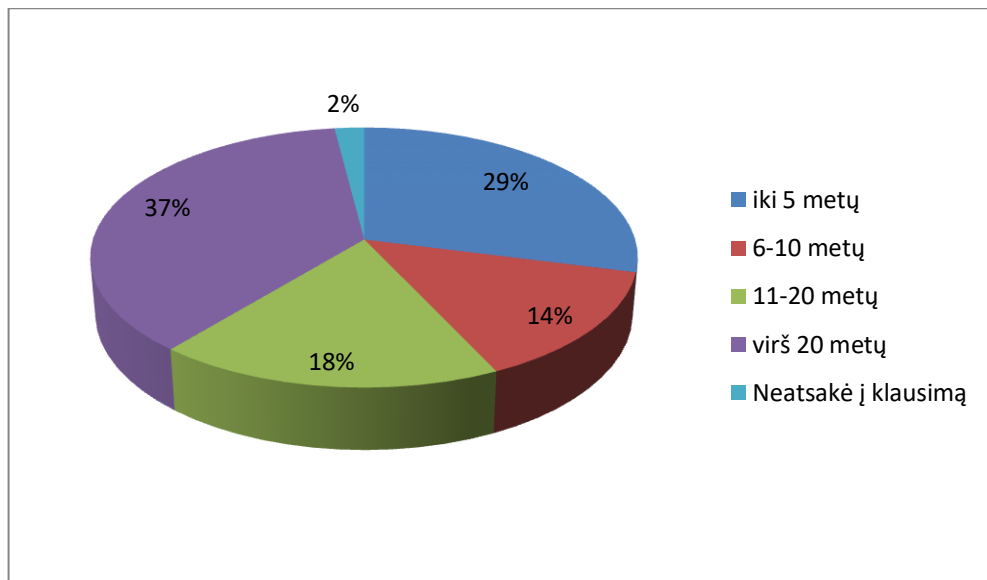
3 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal ugdymo įstaigos vietą (N=100)

Pagal ugdymo įstaigos tipą, kurioje respondentai dirba (žr. 4 pav.), daugiausia atsakymų teko – pradinei mokyklai – 31 %, 29,9 % tai – progimnazijos tipo mokyklos, 21,8 % - pagrindinės mokyklos ir 17,2 % - gimnazijos tipų mokyklos.

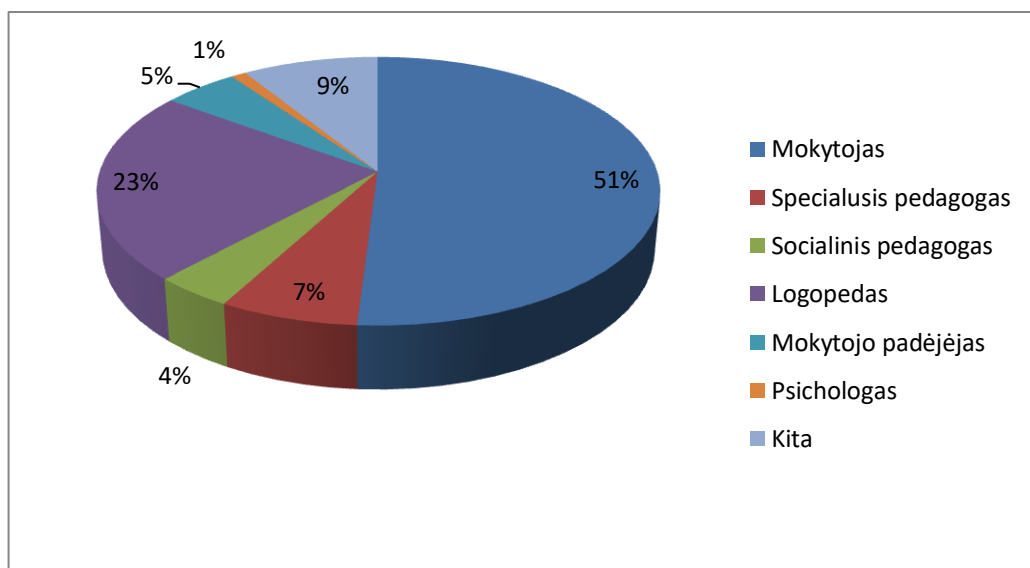
4 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal ugdymosi įstaigos tipą (N=100)

Respondentų atsakymai apie darbo patirtį mokykloje procentaliai pasiskirstė taip (žr. 5 pav.): virš 20 metų – 40,2 %, iki 5 metų – 29,9 %, tarp 6 ir 20 metų – 27,5 %.

5 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal darbo patirtį ugdymo įstaigoje (N=100)

Pagal **užimamas pareigas** respondentai pasiskirstė tai (žr. 6 pav.): 50 % atsakiusiųjų – mokytojai, 23,9 % - logopedai, 8 % - specialieji pedagogai, likę – du mokyklų direktoriai, viena pavaduotoja ugdymui, ir užimantys kelias pareigas mokykloje, pvz.: logopedas ir specialusis pedagogas, specialusis pedagogas ir biologijos mokytojas, pradinių klasių mokytoja ir logopedė.

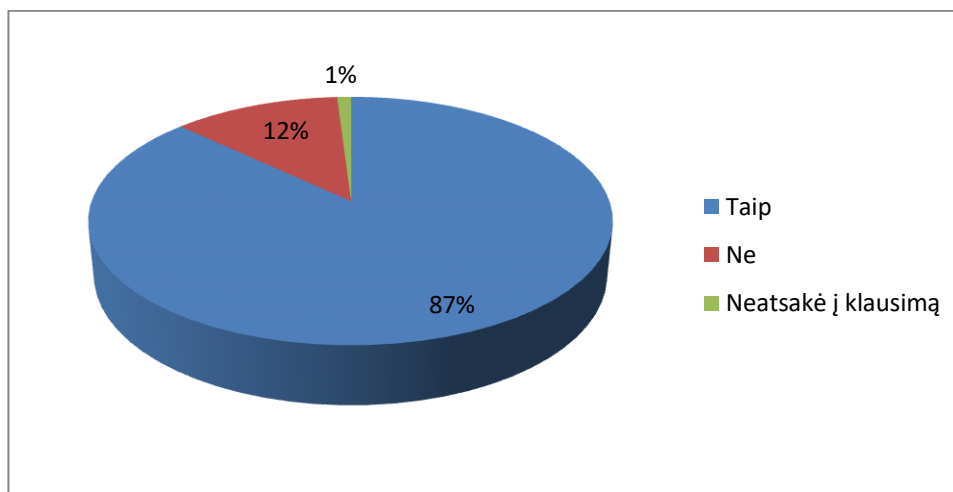
6 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal užimamas pareigas ugdymo įstaigoje (N=100)

2.3. Anketinės apklausos tyrimo rezultatai

Kiekybinį tyrimą sudaro anketinė apklausa raštu (1 priedas). Anketa sudaryta iš klausimų/teiginių: apie darbą su SUP mokiniais, vertybines pedagogų ir ugdymo įstaigos nuostatas, personalo kompetencijas inkliuzinio ugdymo srityje, vadovavimąsi savo darbe teisės

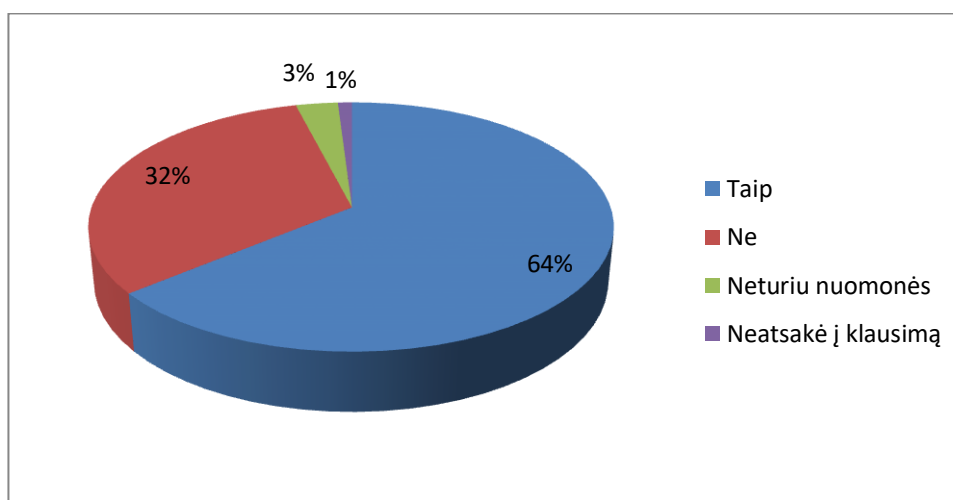
aktais, įgyvendinant inkliuzinį ugdymą, bendruomenės ir mokyklos pasirengimą priimti visus, nepaisant skirtubių, taip pat atsakomybės už visų mokinių ugdymąsi pasiskirstymą, inkliuzinio ugdymo aprėpties, nuostatų, veiksmų, uždavinių, veiklų pobūdį.

Didžioji dalis respondentų į klausimą apie **darbą su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiais vaikais** atsakė teigiamai (žr. 7 pav.) – 87 %, nedidelė dalis, t.y. – 12 % respondentų patvirtino, kad nedirba su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiais vaikais ir 1 % neatsakė į šį klausimą.

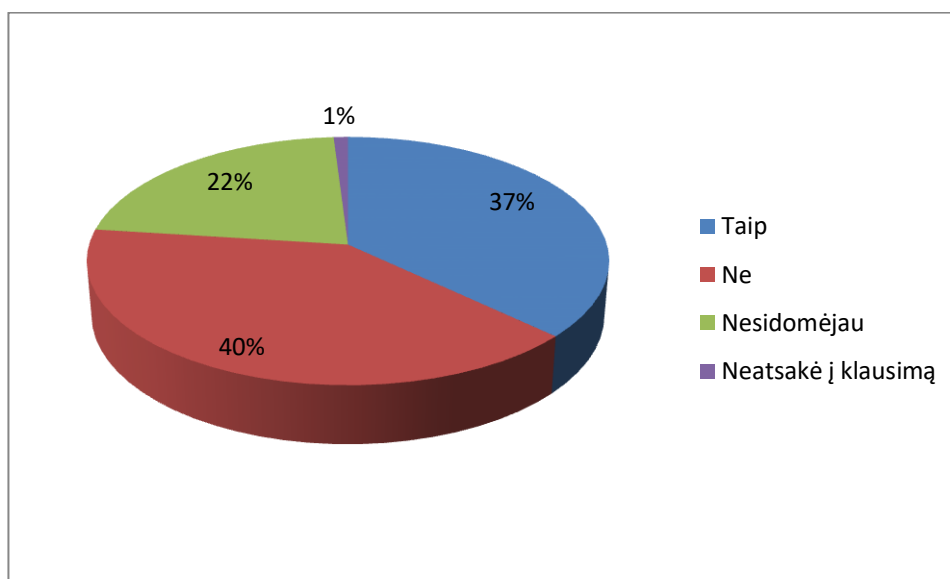
7 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal darbą su specialiųjų poreikių vaikais (N=100)

Respondentų dauguma 64 % sutinka, kad visi **vaikai, nepaisant skirtubių turi turėti galimybę ugdytis bendrojo ugdymo įstaigoje** (žr. 8 pav.). Tačiau didelė dalis net 32 % atsakė į šį klausimą neigiamai. O dar 4 % respondentų neturi nuomonės arba neatsakė į šį klausimą.

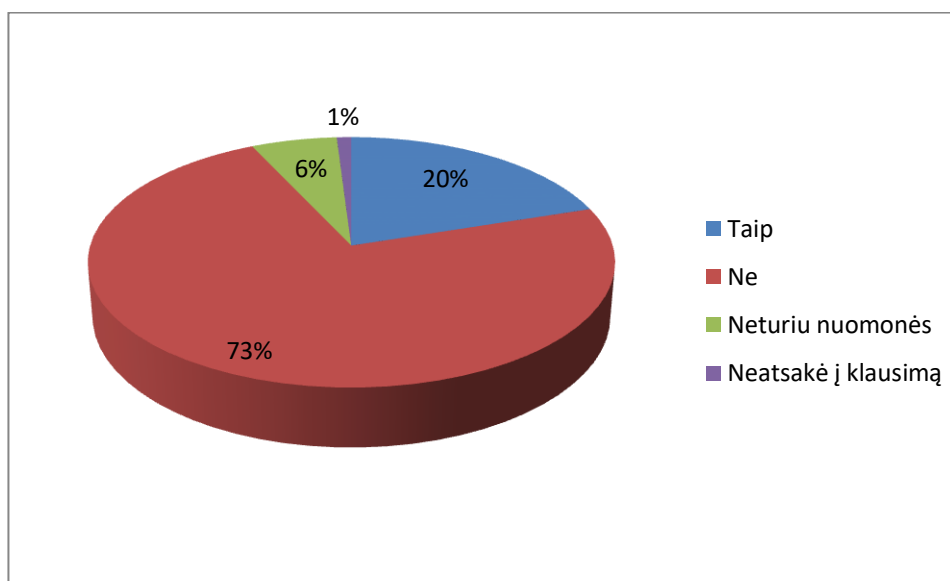
8 pav. Respondentų nuomonės pasiskirstymas apie visų vaikų ugdymą bendrojo ugdymo įstaigose (N=100)

Respondentų nuomone Lietuvoje **galiojantys teisės aktai užtikrina inkliuzinio ugdymo įgyvendinimą** (žr. 9 pav.) neigiamai atsakė 40 % respondentų, 37 % nuomone – užtikrina, net 22 % respondentų tuo nesidomėjo ir vienas neatsakė į šį klausimą.

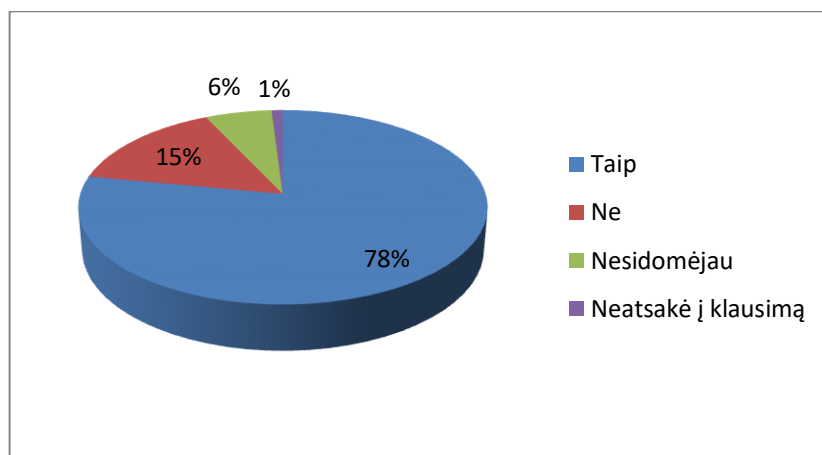
9 pav. Respondentų nuomonės pasiskirstymas dėl Lietuvos teisės aktų inkliuzinio ugdymo užtikrinimo srityje (N=100)

Respondentų nuomone **mokyklos bendruomenė nėra pasiruošusi priimti visų vaikų, nepaisant jų skirtumų**, tai nurodė net 77 % apklaustųjų (žr. 10 pav.). Tai, kad bendruomenė visgi pasiruošusi priimti tokius vaikus nurodė 17,2 %, 4,6 % neturi nuomonės, o neatsakė į šį klausimą vienas respondentas.

10 pav. Respondentų nuomonės pasiskirstymas apie bendruomenės pasiruošimą priimti visus mokinius (N=100)

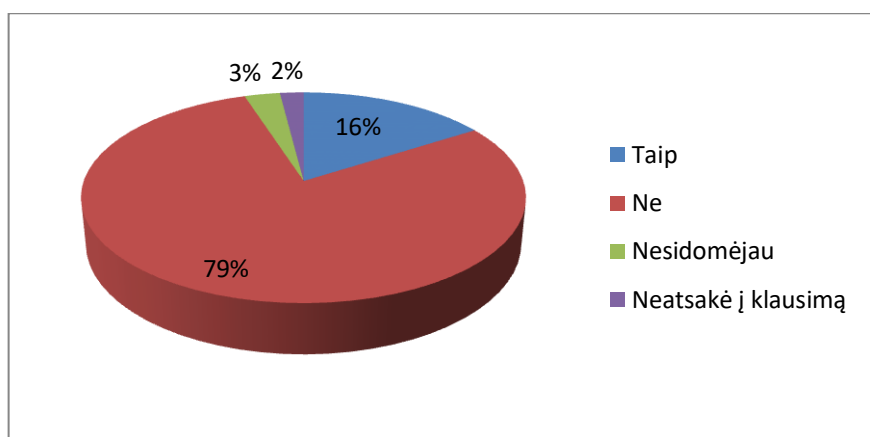
Respondentų nuomone **mokyklos administracijos nuostatos užtikrina, kad visi vaikai turėtų galimybę būti priimti į mokyklą, nepaisant jų skirtumų** (žr. 11 pav.). Teigiamai į šį klausimą atsakė 79,3 % respondentų. Tik 12,6% atsakė neigiamai ir nesidomėjo tuo 6,9 % respondentų. Taigi, respondentai mano, kad mokyklos bendruomenė nėra pasiruošusi priimti visų vaikų, tačiau administracija užtikrina visų vaikų priėmimą į mokyklą. Galima daryti prielaidą, kad mokyklų vadovai tinkamai susipažinę su teisės aktais, kurie užtikrina kiekvieno vaiko galimybę mokytis pagal savo galimybes bendrojo ugdymo mokykloje. Tačiau, mokytojai dar nepasiruošę dirbti su visais vaikais, nepaisant jų skirtumų, jaučiasi neužtikrinti savo kompetencijomis, galbūt ir specialiosios pagalbos vaikams efektyvumu. Europos specialiojo ir inkluzinio ugdymo plėtros agentūros pranešime „Mokytojų rengimas inkluziniam švietimui (TE4I) – esminės politikos formavimo kryptys“⁶² išskiria keturios esminės vertybėmis pagrįstos sritys, kuriose mokytojai, dirbantys inkluzinio švietimo sistemose, turėtų išsiugdyti kompetencijų: pagarbą mokinių įvairovei; pagalbą kiekvienam mokiniui; darbą drauge su kitais; asmeninį profesinį tobulėjimą.

11 pav. Respondentų nuomonės pasiskirstymas apie ugdymo įstaigos nuostatas dėl visų vaikų priėmimo (N=100)

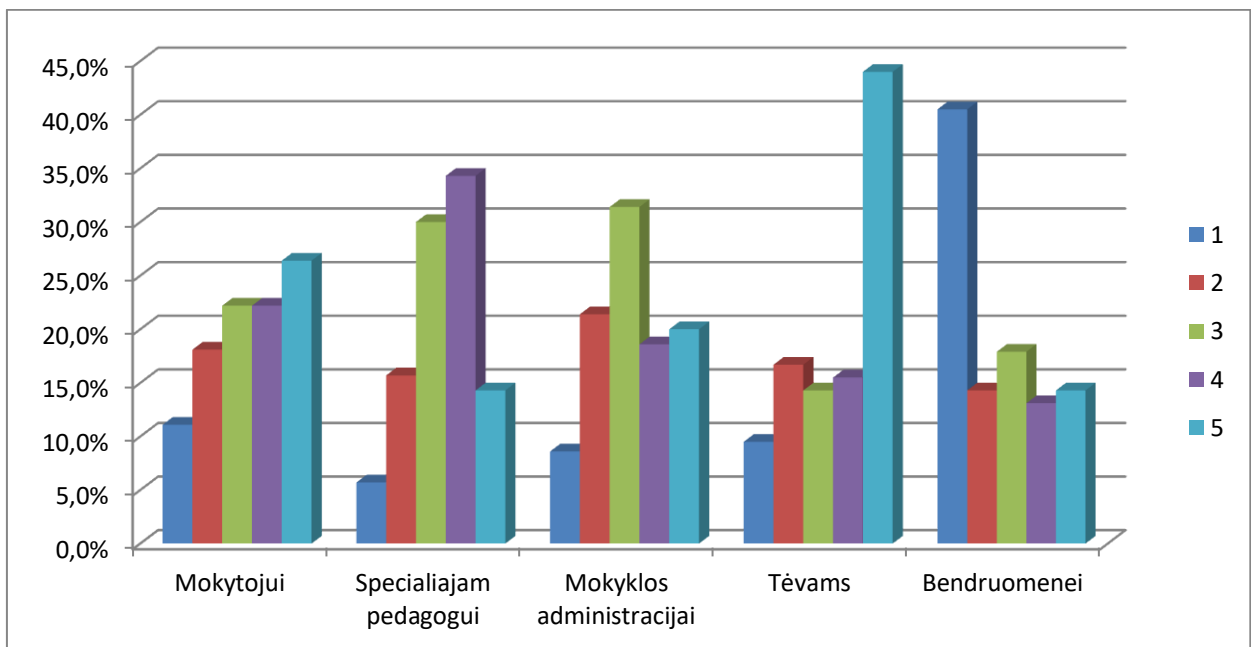
Kitas klausimas patvirtina šią prielaidą šio tyrimo ribose. Respondentų nuomone, **pedagogai neturi pakankamai kompetencijų dirbti su įvairių ugdymosi poreikių turinčiais vaikais** (žr. 12 pav.). Neigiamai atsakė net 79,3 % respondentų, kad pedagogai turi pakankamai kompetencijų mano 14,9 % respondentų.

⁶²Europos specialiojo ir inkluzinio ugdymo plėtros agentūra (2011) „Mokytojų rengimas inkluziniam švietimui (TE4I) – esminės politikos formavimo kryptys“ https://www.european-agency.org/sites/default/files/te4i-key-policy-messages_lt.pdf

12 pav. Respondentų nuomonės pasiskirstymas apie pedagogų kompetencijas dirbti su įvairių ugdymosi poreikių turinčiais mokiniais (N=100)

Atsakomybė, už kiekvieno mokinio ugdymą, respondentų nuomone, tenka (žr. 13 pav.): tenka tėvams, taip mano 44 % apklaustųjų, o mažiausia – bendruomenei, taip mano 40,5 % apklaustųjų. Mokytojo ir mokyklos administracijos atsakomybė už kiekvieno mokinio ugdymą, respondentų nuomone, pagal reikšmingumą yra trečioje ir ketvirtoje vietose. Šiuos atsakymus galima vertinti kaip vienodo rango. Specialiojo pedagogo atsakomybė, pagal reikšmingumą yra iš karto po tėvų, t.y. – antroje vietoje. Taip mano 34,3 % apklaustųjų.

13 pav. Respondentų nuomonės pasiskirstymas apie atsakomybę už kiekvieno mokinio ugdymą (N=100)

Atvirojo klausimo, kuriame buvo prašoma respondentų nurodyti **kokiomis vertybinėmis nuostatomis vadovaujasi jų mokykla** pasiskirstymas parodytas 1 lentelėje. Į šį klausimą atsakė ne visi respondentai – iš 100 tik 62.

1 lentelė. **Mokyklų vertybinės nuostatos (N= 62)**

Vertybinių nuostatų grupės	Vertybinės nuostatos (skliaustuose nurodomas pasikartojimų skaičius)
Tarpusavio santykiai	Tolerancija (7), bendruomeniškumas (4), pagarba (6), bendradarbiavimas (5), sąžiningumas (2), supratingumas (2), pagalba (1), pakantumas (1), užuojauta (1).
Socialinis teisingumas	visų teisė į mokslą, taip pat ir SUP mokinių (6), gera mokykla visiems, besivadovaujanti geros mokyklos principais (5), atvira mokykla (4), teisė gauti išsilavinimą, nepaisant skirtų ir lygios galimybės (3), visus vaikus reikia integruoti į ugdymo procesą (2), visų lygybė ir skirtumai toleruojami (1), ugdymasis kartu (1), pareigų vykdymas (1), mokyklos bendruomenės susitarimų svarba (1), teisingumas (1).
Ugdymasis	vaiko poreikių, gebėjimų, poreikių tenkinimo ir kiekvieno vaiko matymo svarba (6), saugi aplinka (2), kokybiškas ugdymas (2), įvairiapusis išsilavinimas (1), mokymasis (1).
Asmeninis tobulėjimas	ugdymo(si) sėkmės siekianti (1), siekianti ugdyti pilnavertį, patikintį savimi, atsakingą pilietį (1), ugdanti savigarbą (1), siekianti ugdyti asmenybę, kuri nepasiduoda, nesigina ir nenugali (1).
Bendražmogiškosios vertybės	humaniška (1), demokratiška (1).

Dažniausiai vertybinių nuostatų skalėje akcentuojami pozityvūs **tarpusavio santykiai**. Tai – *tolerancija* (7 respondentai nurodė šią vertybę), *pagarba* (6 respondentų atsakymai), *bendradarbiavimas* (5 respondentų atsakymai), *bendruomeniškumas* (4 respondentų atsakymai), *sąžiningumas ir supratingumas* (po 2 respondentų atsakymus), ir po vieną respondentų atsakymą gavo tokios vertybės kaip - *pagalba, pakantumas, užuojauta*.

Kita didelė grupė respondentų sudarė tie, kurie nurodė mokyklos, kurioje dirba vertybines nuostatas, susijusias su **ugdymosi** kokybe ir aplinka, t.y. vertybines nuostatas susijusias su ugdymosi procesu: *atsižvelgiama į vaiko poreikius ir gebėjimus, jie tenkinai*,

kiekvieno vaiko „matymas“ (6 respondentų atsakymai). *Saugi aplinka* (2 respondentų atsakymai), *kokybiškas ugdymas* (2 respondentų atsakymai), *įvairiapusis išsilavinimas ir mokymasis, taip pat kiekvieno vaiko* (po 1 respondentų atsakymą).

Respondentai, atsakinėdami į šį atvirąjį klausimą išskyrė tai pat vertybines nuostatas susijusias su **socialiniu teisingumu**. *Visų teisė į mokslą ir lygios visų galimybės*, taip pat *SUP mokinių* dažniausiai pasikartojanti vertybinė nuostata (6 respondentų atsakymai), *Geros mokyklos visiems* principais besivadovaujanti mokykla buvo nurodyta 5 respondentų atsakymuose. Kad mokykla *atvira* nurodė 4 respondentai, taip pat respondentai nurodė mokyklos vertybinę nuostatą – *nepaisant skirtybių gauti išsilavinimą ir nors visi skirtingi, bet visi lygūs* (3 respondentų atsakymai). Paminėtos ir pareigos – *pareigų vykdymas* kaip vertybinė mokyklos nuostata (1 respondento atsakymas), *ugdymasis kartu* (1 respondento atsakymas), teisingumas (1 respondento atsakymas) ir *mokyklos ir bendruomenės susitarimų svarba* (1 respondento atsakymas).

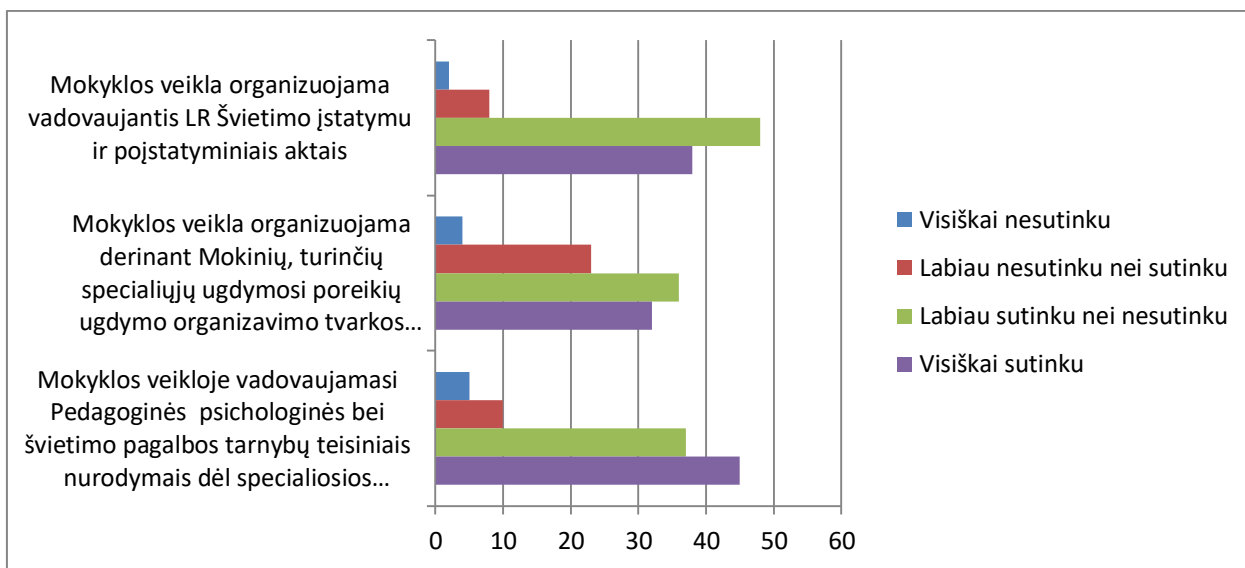
Respondentų atsakymuose išryškėjo dar viena vertybinių nuostatų grupė, susijusi su **asmeninio tobulėjimo** galimybėmis mokykloje. Tai - *asmens ugdymo(si) sėkmės siekianti mokykla* (1 respondento atsakymas), *siekianti ugdyti pilnavertį, pasitikintį savimi, atsakingą pilietį* (1 respondento atsakymas), *ugdanti mokinių savigarbą* (1 respondento atsakymas), taip pat besivadovaujanti asmeninio tobulėjimo šūkiu – *nepasiduok, nesigink, nenugalėk* (1 respondento atsakymas).

Paskutinė identifikuota respondentų mokyklų vertybinių nuostatų grupė, tai – **bendražmogiškosios vertybės** - *humaniškumo* ir *demokratiškumo* nuostatomis besivadovaujanti mokykla nurodė po 1 respondentą.

Dalis respondentų į atvirąjį klausimą apie mokyklos vertybines nuostatas neatsakė visiškai tiksliai, o tiesiog **išsakė nuomonę** apie mokyklą, pvz.: *geriausių vaikų mokykla* arba kritišką nuostatą, apie realybės ir deklaruojamų nuostatų neatitikimą, pvz.: *popieriuje vienos, realybėje – prasilenkia*, arba tiesiog nurodė, kad mokykla vadovaujasi *aukščiausiomis* vertybėmis, nenurodydami kokios tai vertybės.

Teiginiai apie **mokyklos veiklos teisinį reglamentavimą, įgyvendinant inkliuzinį ugdymą** pasiskirstė taip (žr. 14 pav.). Mokyklos veikla organizuojama vadovaujantis LR Švietimo įstatymu ir poįstatyminiais aktais visiškai su šiuo teiginiu sutiko 45,1 % respondentų. Labiau sutinka nei nesutinka – 39,6 % respondentų. Taigi, labiau sutinka arba visiškai sutinka didžioji dalis respondentų, t.y. 84,7 % visų apklaustųjų. Tai, kad mokyklos veikla organizuojama derinant Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių ugdymo organizavimo tvarkos aprašo ir Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos nuostatas visiškai sutinka 33,7 % ir labiau sutinka nei nesutinka 37,1 % apklaustųjų. Tai sudarė 70,8 % visų apklaustųjų. Mokyklos veikloje

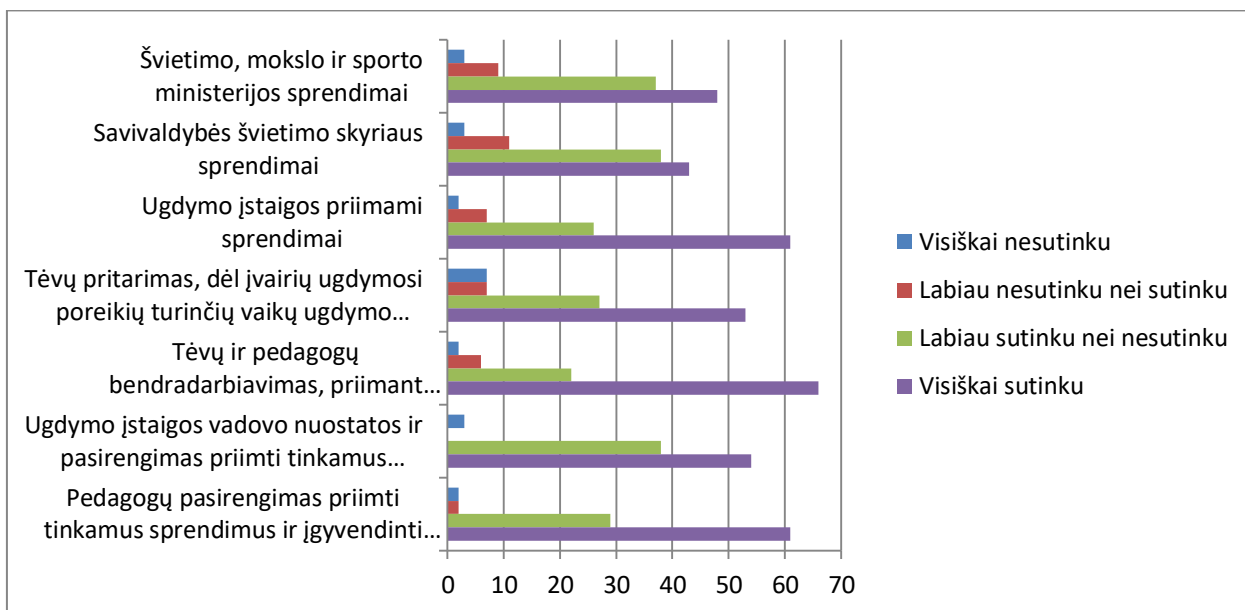
vadovaujamasi Pedagoginės psichologinės bei švietimo pagalbos tarnybų teisiniais nurodymais dėl specialiosios pedagoginės pagalbos organizavimo bei teikimo tvarkos su šiuo teiginiu visiškai arba iš dalies sutiko 90 % apklaustųjų.

14 pav. Mokyklos veiklos teisinis reglamentavimas (N=100)

Taigi, respondentų teigimu mokykloje daugiausia vadovaujamasi PPT teisiniais nurodymais (psichologiniu pedagoginiu vaiko įvertinimu, specialiuosius vaiko ugdymosi poreikius atitinkančios programos skyrimu, metodine pagalba ugdymo įstaigų pedagogams ir specialistams). Pagrindinis teisinis aktas, kuris reglamentuoja švietimo sistemos principus, švietimo tikslus, įtvirtina švietimo veiklos ir santykių pagrindus, o taip pat numato valstybės įsipareigojimus švietimo srityje yra Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. Taigi, visos mokyklos privalo juo vadovautis. Apklaustųjų nuomone šiuo įstatymu vadovaujasi 84,7 % mokyklų. Galbūt likusieji mano, kad mokykla nesivadovauja švietimo įstatymu, todėl jos veikla netinkamai organizuojama įgyvendinant inkluzinį ugdymą. Su teiginiu, kad mokyklos veikla organizuojama derinant Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių ugdymo organizavimo tvarkos aprašo ir Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos nuostatas visiškai ar iš dalies sutiko 70,8 %. Tikėtina, kad respondentai pilnai nesusipažinę su Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių ugdymo organizavimo tvarkos aprašu, kuriame nurodoma, kad vaikų/mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių ugdymą įgyvendina visos privalomąjį ir visuotinį švietimą teikiančios mokyklos. Neįgaliųjų teisių konvencijos nuostatomis, vadovaujasi visos šią konvenciją ratifikavusios šalys (tarp jų ir Lietuva 2010 m.). Lietuva vadovaujasi Jungtinių Tautų neįgaliųjų konvencijos nuostatomis, užtikrina nacionalinių teisės aktų kūrimą ir įgyvendinimą. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija atsakinga už nuostatų, susijusių su atitinkama veiklos sritimi įgyvendinimą. Tad ir mokyklos, vykdydamos bendrąjį ugdymą turi vadovautis minėtos konvencijos nuostatomis.

Svarbiausiu inkliuzinio ugdymo įgyvendinimo veiksniais (žr. 15 pav.) respondentai nurodė tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą. Visiškai arba iš dalies su šiuo teiginiu sutiko 97,7% respondentų. Bendradarbiavimas tarp pedagogų ir tėvų, priimant sprendimus, susijusius su vaikų ugdymu ir jų ugdymosi poreikių tenkinimu yra labai svarbus, nes padeda vaikams mokytis, o taip pat skatina abiejų pusių tobulėjimą. Lietuvoje mokyklos ir tėvų bendradarbiavimas pasireiškia: tėvų informavimu, pakvietimu dalyvauti ir tėvų mokymu. Mokykla turi įgyti tėvų pasitikėjimą, dalintis informacija, kartu spręsti problemas bei džiaugtis sėkme, taip pat parodyti tėvams, kad jų nuomonė svarbi ir turi įtakos priimamiems sprendimams. Mokykla turi prisiimti atsakomybę už bendradarbiavimą su tėvais, užtikrinti tinkamą komunikaciją pagrįstą abipusiu bendravimu.

15 pav. Inkliuzinio ugdymo įgyvendinimo veiksniai (N=100)

Taip pat **tėvų pritarimas** dėl įvairių ugdymo(si) poreikių turinčių vaikų ugdymosi bendrojo ugdymo įstaigoje respondentų nuomone svarbus inkliuzinio ugdymo įgyvendinimo veiksnys, su tuo sutinka 56,8 % respondentų, o su tais, kurie labiau sutinka, nei nesutinka – 86,3 % apklaustųjų. Tėvai (globėjai, rūpintojai) turi teisę parinkti (ar dalyvauti parenkant) mokyklą, ugdymo programą, formą, taip pat reikalauti, kad vaikui būtų teikiamas geros kokybės ugdymas.

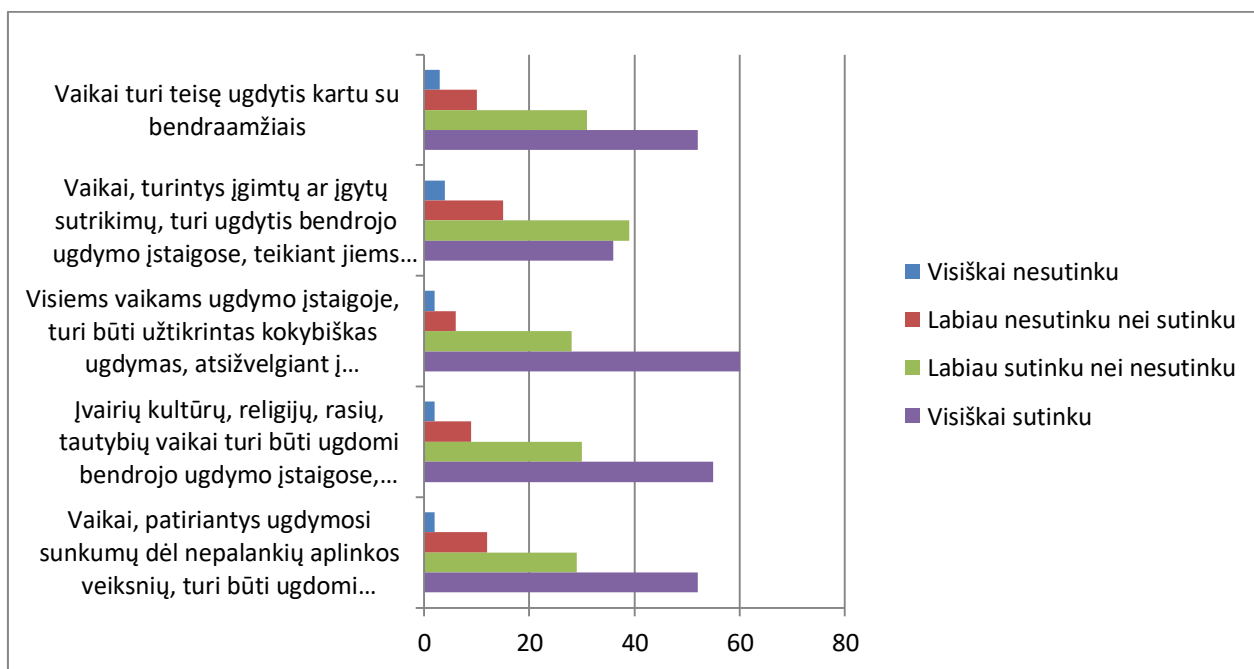
Pedagogų pasirengimas priimti tinkamus sprendimus, respondentų nuomone, taip pat labai svarbus veiksnys, įgyvendinant inkliuzinį ugdymą. Visiškai arba iš dalies su šiuo teiginiu sutiko 96,6 % respondentų. Mokytojai turi būti pasirengę ugdyti įvairių ugdymosi poreikių turinčius mokinius. Nuo mokytojų nuostatų, pasirengimo, žinių, gebėjimų ir kompetencijų priklauso veikla klasėje, įvairių metodų ir būdų taikymas, gebėjimas diferencijuoti užduotis, sukurti palankias sąlygas visiems mokytis ir pasiekti sėkmę.

Ugdymo įstaigos vadovo nuostatos ir pasirengimas priimti tinkamus sprendimus ir ugdymo įstaigos priimami sprendimai – svarbūs veiksniai, įgyvendinant inkliuzinį ugdymą.

Respondentų nuomone, visiškai sutiko su teiginiu, kad ugdymo įstaigos vadovo nuostatos ir pasirengimas svarbiausias veiksnys tinkamam inkluzijos įgyvendinimu – 57,3 % apklaustųjų. Jeigu vertinti ir tuos, kurie buvo linkę labiau pritarti šiam teiginiui, susidaro net 97,7 % visų apklaustųjų. Ugdymo įstaigos priimami sprendimai taip pat labai svarbūs. Su šiuo teiginiu visiškai sutiko 63,3 % apklaustųjų, vertinant ir tuos, kurie buvo linkę labiau pritarti šiam teiginiui – 91,1 % visų apklaustųjų. Lietuvos švietimo sistemos pokyčiai vyksta decentralizacijos link, dalis funkcijų perduodama savivaldybėms, tai sudaro sąlygas labiau reikštis asmenų ir visuomenės valiai ir aktyviai dalyvauti švietimo valdyme, sprendžiant ugdymosi įstaigai aktualius klausimus.

Apklaustųjų nuomone **įgyvendinti inkluzinį ugdymą svarbūs** Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos sprendimai – su tuo visiškai ir iš dalies sutinka 88 % apklaustųjų ir Savivaldybės švietimo skyriaus sprendimai – taip mano 85,3 % apklaustųjų. Savivaldybėms teisės aktais deleguotos funkcijos, mažiausiai susijusios su ugdymo turiniu, bet daugiausia susijusios su tinkamu švietimo organizavimu, administravimu ir proceso aprūpinimu pvz.: mokyklos turtu, aplinka, aprūpinimu, valdymu, pedagoginiais ir nepedagoginiais darbuotojais, lėšomis. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija atsakinga už švietimo srities tobulinimą, bendrojo ugdymo reikalavimų nustatymą ir švietimo kokybės užtikrinimą, švietimo prieinamumo ir socialinio teisingumo užtikrinimą ir kt.

Inkluzinio ugdymo aprėptis apibrėžia visų ir kiekvieno vaiko teisę ugdytis kartu su bendraamžiais. Respondentų nuomone su tuo visiškai sutinka 54,2 % apklaustųjų ir labiau sutinka nei nesutinka 32,3 %, tai sudaro 86,5 % visų apklaustųjų (žr. 16 pav.).

16 pav. Inkluzinio ugdymo aprėptis (N=100)

Vaikai, turintys įgimtų ar įgytų sutrikimų, **turi ugdytis bendrojo ugdymo įstaigose**, teikiant jiems reikalingą švietimo pagalbą su šiuo teiginiu visiškai sutiko 38,3% visų apklaustųjų, o labiau sutiko nei nesutiko 41,5 % apklaustųjų, tai sudarė 79, 8 % visų apklaustųjų. Tad dėl vaikų, turinčių įgytų ar įgimtų sutrikimų respondentai suabejojo galimybe ugdytis bendrojo lavinimo įstaigoje.

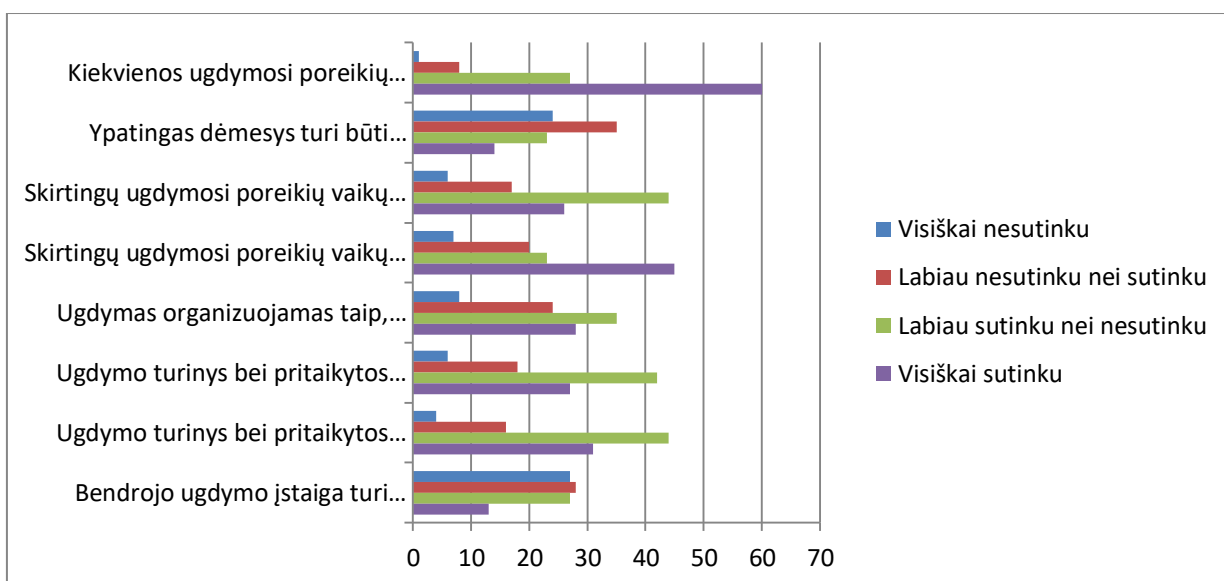
Tuo, kad visiems vaikams ugdymo įstaigoje **turi būti užtikrintas kokybiškas ugdymas**, atsižvelgiant į individualius gebėjimus ir poreikius visiškai sutiko 62,5 % visų respondentų, o labiau sutiko, nei nesutiko 29,2 % apklaustųjų, tai sudarė 91,7 % visų apklaustųjų. Tai rodo ugdymosi įstaigų darbuotojų siekį užtikrinti visiems kokybišką ugdymą.

Įvairių kultūrų, religijų, rasių, tautybių vaikai, respondentų nuomone turi būti ugdomi bendrojo lavinimo įstaigose, teikiant jiems reikiamą pagalbą. Su tuo visiškai sutinka 57,3 % apklaustųjų, o labiau sutinka, nei nesutinka 31,2 % apklaustųjų. Viso tai sudaro 88,5% visų apklaustųjų. Taigi, nuostata priimti įvairių kultūrų vaikus yra teigiama.

Vaikų, **patiriančių ugdymosi sunkumų** dėl nepalankių aplinkos veiksnių ugdymasis bendrojo ugdymo įstaigose, teikiant jiems reikalingą pagalbą tyrimo duomenimis sulaukė visiško pritarimo iš 54,7 % respondentų, dalinio pritarimo iš 30,5 %. Tai sudarė 85,2 % visų apklaustųjų.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad respondentai dėl vaikų ugdymosi bendrojo lavinimo įstaigose labiausiai abejojo dėl vaikų, turinčių įgimtų ar įgytų sutrikimų, nors pagal Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvenciją (2006), kurią Lietuva ratifikavo 2010 metais, valstybės narės turėtų užtikrinti, kad neįgalieji dėl savo neįgalumo nebūtų išstumti iš bendros švietimo sistemos.

Pedagogų **inkliuzinio ugdymo nuostatos** atspindi 17 paveikslėlyje.

17 pav. Inkliuzinio ugdymo nuostatos (N=100)

Respondentų nuomone **kiekvienos ugdymosi poreikių turinčiųjų grupės vaikai yra vienodai vertingi**, į jų skirtybes ugdant turi būti atsižvelgiama, su tuo visiškai sutinka 62,5 % apklaustųjų. Su šiuo teiginiu labiau sutiko, nei nesutiko 28,1 % apklaustųjų. Taigi, didžioji dauguma apklaustųjų sutinka, kad reikia atsižvelgti į kiekvienos ugdymosi grupės mokinių poreikius (90,6 %).

Teiginys, kad ypatingas **dėmesys turi būti skiriamas tik specialiųjų ugdymosi poreikių vaikams**, jų ugdymosi poreikių identifikavimui, nustatymui, ugdymo programos pritaikymui turėjo susilaukti tų pačių maždaug 90 % apklaustųjų nepritarimo, nes jie išreiškė nuomonę, kad visų ugdymosi grupių vaikų poreikiai vienodai vertingi ir svarbūs. Tačiau šio teiginio atsakymai pasiskirstė nevienareikšmiškai. Su šiuo teiginiu visiškai arba iš dalies nesutiko 61,5 % apklaustųjų, o sutiko visiškai arba iš dalies - 38,6 % respondentų. Galima daryti prielaidą, kad respondentai mano, kad į visų ugdymosi grupių poreikius turi būti atsižvelgiama, bet ypatingas dėmesys turi būti skiriamas tik specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams.

Skirtingų ugdymosi poreikių vaikų ugdymas kartu su bendraamžiais, kad yra bendrojo ugdymo įstaigos vertybė nurodė 75,3 % apklaustųjų (visiškai sutiko 28,0%, o labiau sutiko nei nesutiko 47,3%). Su šiuo teiginiu labiau nesutiko nei sutiko 18,3 %, o visiškai nesutiko 6,5 % visų apklaustųjų. Tai rodo, kad didžioji dalis mokyklų savo vertybine nuostata laiko visų mokinių ugdymąsi drauge.

Respondentų nuomone skirtingų ugdymosi poreikių vaikų ugdymas kartu su bendraamžiais **sunkiai įgyvendinamas bendrojo ugdymo įstaigoje**. Su šiuo teiginiu visiškai arba iš dalies sutiko 71,6 % visų respondentų. Visiškai nesutiko 7,4 % apklaustųjų, o labiau nesutiko nei sutiko 21,1% respondentų. Šių atsakymų pasiskirstymas gali rodyti didelius sunkumus praktikoje įgyvendinant inkliuzinį ugdymą. Todėl būtini sisteminiai pokyčiai, kurie leistų praktikoje mokyklai ir pedagogams būti labiau pasiruošusiems, inkliuzinio ugdymo įgyvendinimui.

Mokykloje **ugdymas organizuojamas taip, kad įvairiausių ugdymosi poreikių turintys vaikai gautų reikalingą pagalbą** visiškai arba iš dalies su šiuo teiginiu sutinka 66,3 % respondentų. Nors respondentai abejojo dėl inkliuzinio ugdymo įgyvendinimo galimybių, tačiau daugiau nei pusė apklaustųjų nurodo, kad ugdymas mokykloje vis dėlto organizuojamas, kad patenkinti įvairiausių mokinių ugdymosi poreikius. Visiškai su šiuo teiginiu nesutiko 8,4 % apklaustųjų, o labiau nesutiko nei sutiko – 25,3% respondentų.

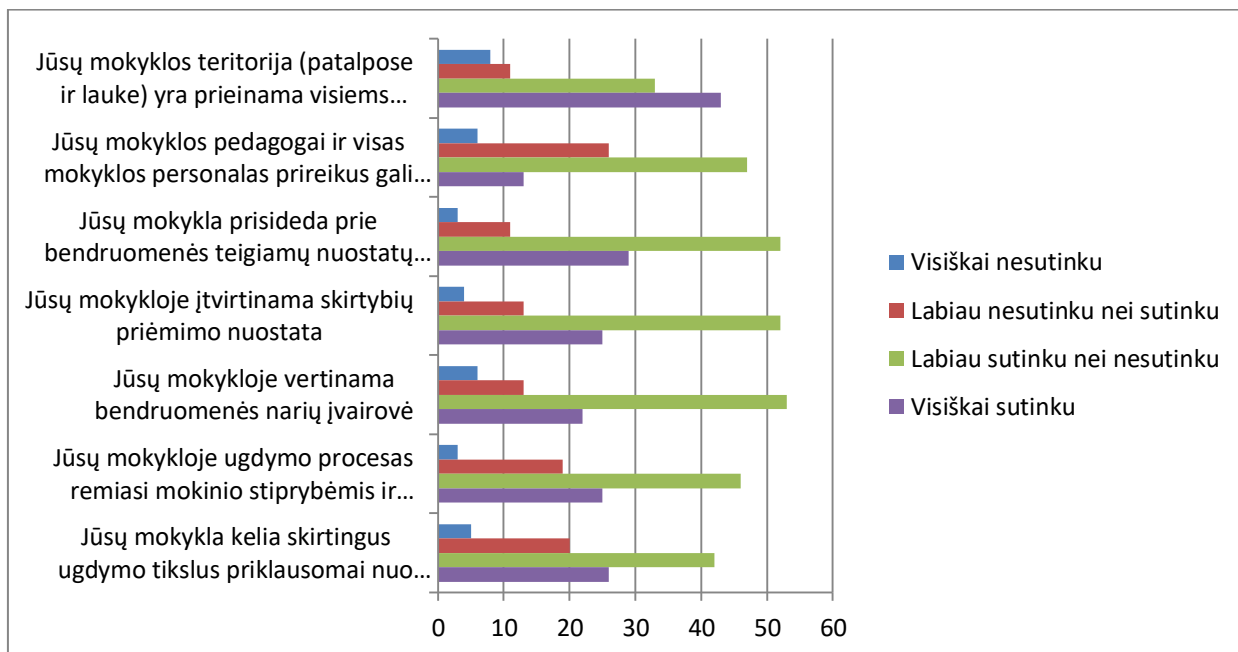
Tai, kad **ugdymo turinys bei pritaikytos programos** padeda įgyvendinti visų vaikų teisę būti skirtingiems ir ugdytis skirtingai mano 74,2% apklaustųjų (29 % visiškai sutinka su šiuo teiginiu, iš dalies sutinka – 45,2%).

Tai, kad **ugdymo turinys bei pritaikytos programos** padeda įgyvendinti **specialiųjų ugdymosi poreikių** turinčių vaikų teisę ugdytis pagal savo galias sutinka didelė dalis respondentų – 78, 9%. Skirtumas tarp visų ugdymo turinio pritaikymo reikmės ir specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniams ugdymo pritaikymo yra nereikšmingas. Iš esmės beveik 80 % apklaustųjų yra įsitikinę, kad ugdymo turinio pritaikymas naudingas visiems (tuo pačiu ir specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams). Tai atitinka inkliuzinio ugdymo nuostatas apie visų ir kiekvieno teisę ugdytis pagal savo gebėjimus ir galimybes.

Bendrojo ugdymo įstaigos **ištekliai ir kompetencijos teikti pagalbą specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams** respondentai vertino taip: visiškai sutiko su teiginiu, kad mokykla turi visus reikiamus išteklius ir kompetencijas – 13,7 % , labiau sutiko nei nesutiko – 28,4 % apklaustųjų. Labiau neigiamai vertino ugdymosi įstaigos išteklius ir kompetencijas teikti pagalbą specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams – 57,9 % visų apklaustųjų. Taigi, didžioji dalis pedagogų mano kad jų įstaigos nepakankamai pasiruošusios teikti pagalbą SUP mokiniams.

Apibendrinant respondentų atsakymus galima daryti prielaidą, kad inkliuzinio ugdymo įgyvendinimą stabdo ugdymosi įstaigų nepasiruošimas, pagalbos pedagogams nesuteikimas, o ne pedagogų nuostatos, vertybės ar kompetencijos.

Kitas klausimas skirtas išsiaiškinti mokyklų pasiruošimą įgyvendinti inkliuzinį ugdymą. **Inkliuzinio ugdymo uždavinių įgyvendinimas** pagal respondentų atsakymus pavaizduotas 18 paveikslėlyje.

18 pav. Inkliuzinio ugdymo uždavinių įgyvendinimas (N=100)

Didžioji dalis respondentų savo **mokyklos teritorijos pritaikomumą** visiems vaikams vertino puikiai – 45,3 %, gerai vertino pritaikomumą 34,7 %. Taigi, iš viso sutiko arba iš dalies sutiko, kad mokyklos teritorija pritaikyta visiems vaikams – 80 % respondentų. Visiškai nesutiko 8,4 %, labiau nesutiko nei sutiko 11, 6% apklaustųjų. Šie duomenys patvirtina, kad didžioji dalis mokyklų teritorijų pritaikytos specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams.

Su teiginiu ar pedagogai ir visas personalas prireikus **gali gauti reikiamą pagalbą**, susijusią su mokinių specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimu iš dalies sutiko 51,1 % respondentų. Labiau nesutiko nei sutiko 28,3 % apklaustųjų, visiškai nesutiko 6,5 % apklaustųjų. Galima daryti prielaidą, kad didžioji dalis pedagogų (65,2 %) mano, kad pagalbą prireikus galėtų gauti pagalbą. Tik nedidelė dalis respondentų - 6,5 % įsitikinę, kad pagalbos negautų., kita dalis respondentų (28,3 %) abejoja ar gautų pagalbą.

Tuo, kad **mokykla prisideda prie bendruomenės teigiamų nuostatų formavimo į vaikus**, turinčius specialiųjų ugdymosi poreikių įsitikinę 30,5 % respondentų, su tais, kurie labiau sutinka nei nesutinka su šiuo teiginiu susidarytų 85,2 % respondentų. Taigi, labai didelė dalis respondentų nurodė, kad jų mokyklą prisideda prie teigiamų nuostatų formavimo į vaikus, turinčius specialiųjų ugdymosi poreikių. Iš tikrųjų mokykla, tai ta vieta, kuri gali formuoti teigiamas ar neigiamas nuostatas, susijusias su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių ugdymu.

Teiginys apie **mokyklos skirtybių priėmimą** respondentų požiūriu pasiskirstė taip: visiškai su teiginiu sutiko 26,6 % respondentų, labiau sutiko nei nesutiko 55,3 % respondentų, visiškai nesutiko 4,3 % ir labiau nesutiko nei sutiko 13,8 % apklaustųjų. Tai rodo, kad didžioji dalis respondentų savo mokyklos skirtybių priėmimo nuostatą vertino labiau teigimai (81,9 %). Galima daryti prielaidą, kad didžiojoje dalyje mokyklų skirtybės priimanamos.

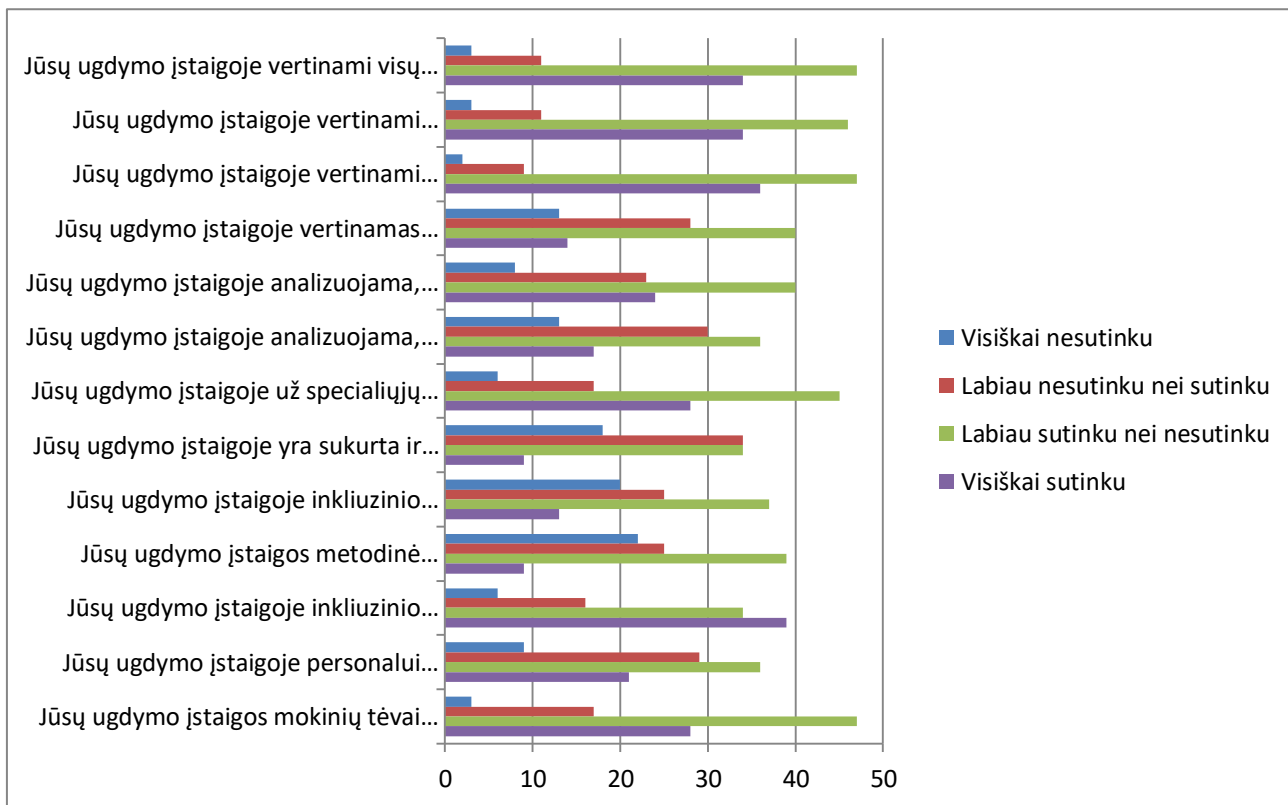
Ar vertinama mokykloje **bendruomenės narių įvairovė** sutiko visiškai arba iš dalies 79,8% respondentų. Visiškai nesutiko su teiginiu 6,4% apklaustųjų, o labiau nesutiko nei sutiko 13,8%. Apibendrinant respondentų atsakymus į šiuos du klausimus apie skirtybių priėmimą ir vertinimą, galima teigti, kad mokyklose įtvirtinta skirtybių priėmimo nuostata ir skirtybės yra vertinamos.

Su teiginiu, kad mokyklose **remiamasi mokinio stiprybėmis ir gebėjimais** visiškai sutiko 26,9% apklaustųjų, labiau sutiko nei nesutiko 49,5% apklaustųjų. Tai sudaro 76,4% visų apklaustųjų. Visiškai nesutiko su teiginiu 3,2%, o labiau nesutiko nei sutiko 20,4% apklaustųjų. Galima teigti, kad dauguma mokyklų ugdymosi procese remiasi mokinio stiprybėmis ir gebėjimais.

Į klausimą ar mokykla kelia **skirtingus ugdymo tikslus** priklausomai nuo mokinių ugdymosi poreikių teigiamai atsakė 28% apklaustųjų. Labiau sutiko nei nesutiko – 45,2%

apklaustųjų. Visiškai nesutiko 5,4% apklaustųjų, labiau nesutiko nei sutiko 21,5% apklaustųjų. Tai rodo, kad didžioji dalis (73,2%) pedagogų teigia, kad jų mokyklose keliama skirtingi ugdymosi tikslai priklausomai nuo mokinių ugdymosi poreikių.

Kitas anketos klausimų blokas skirtas **veikloms įgyvendinančioms inkliuzinį ugdymą**. Respondentų nuomonė apie veiklas, skirtas įgyvendinti inkliuzinį ugdymą pasiskirstė taip (žr. 19 pav.).

19 pav. Veiklos skirtos įgyvendinti inkliuzinį ugdymą (N=100)

Didžioji dalis apklaustųjų (85,3%) mokyklos darbuotojų visiškai arba iš dalies sutiko su teiginiu, kad jų ugdymosi įstaigoje vertinami **visų** vaikų ugdymosi poreikiai. Visiškai nesutiko su teiginiu 3,2%, labiau nesutiko nei sutiko 11,6%. Galima teigti, kad didžioji dalis mokyklų vertina visų mokinių ugdymosi poreikius.

Tai, kad mokykloje vertinami **negalia turinčių** vaikų ugdymosi poreikiai visiškai ar iš dalies sutiko 85,1% respondentų. Ar ugdymosi įstaigoje vertinami sutrikimų ar sunkumų turinčių mokinių ugdymosi poreikiai visiškai ar iš dalies sutiko 88,3% respondentų. Galime daryti išvadą, kad didžioji dalis mokyklų vertina visų mokinių poreikius, tame tarpe neįgaliųjų, sutrikimų ir sunkumų turinčių mokinių ugdymosi poreikius. Nedidelė dalis respondentų mano, kad dažniau vertinami neįgaliųjų, sutrikimų ar sunkumų turinčių mokinių poreikiai, nei visų be išimties poreikiai.

Pagrindinis vertinimo inkluzinėje aplinkoje tikslas⁶³ padėti kiekvienam mokiniui (ne tik SUP) patirti mokymosi sėkmę inkluzinėje aplinkoje, aktyviai joje dalyvauti – fiziškai, socialine ir akademine prasme. Visos vertinimo procedūros turi teikti informaciją kaip tobulinti mokinio ugdymąsi. Visi mokiniai turėtų turėti galimybę dalyvauti patikimose, pritaikytose ypatingiems kiekvieno individo poreikiams vertinimo procedūrose, kurios atskleistų kiekvieno pasiekimus, įgūdžius ir žinias. Į vertinimo procedūras turi būti įtraukti patys mokiniai, jų tėvai. Mokytojai vertinimo rezultatus turi naudoti mokymui ir mokymuisi gerinti ir didinti mokinių galimybes sėkmingai mokytis. Į specialiųjų poreikių mokinių poreikius turėtų būti atsižvelgta ir bendrojoje, ir tik šiems mokiniams skirtuose teisės aktuose, reglamentuojančiuose vertinimo klausimus, nurodoma konferencijos išvadose. Vertinimą reglamentuojantys teisės aktai turi atspindėti vertinimo inkluzinėje aplinkoje nuostatas.

Į klausimą ar vertinamas **pedagogų pasirengimas** įgyvendinti inkluzinį ugdymą labiau teigiamai atsakė daugiau nei pusė respondentų – 56,8%, kita dalis – 43,2% nurodė, kad pedagogų pasirengimas įgyvendinti inkluzinį ugdymą labiau nevertinamas (29,5%) arba visiškai nevertinamas (13,7%).

Į klausimus ar mokykloje analizuojama, **kaip pedagogai dirba su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiais vaikais** teigiamai atsakė 67,4% apklaustųjų, iš kurių visiškai sutiko su teiginiu 25,3%, iš dalies sutiko 42,1% respondentų. Visiškai nesutiko ir iš dalies nesutiko – atitinkamai 8,4% ir 24,2% (iš viso 32,6%) visų apklaustųjų.

Ar mokykloje analizuojama **kaip pedagogai dirba su išskirtinių gabumų vaikais** teigiamai atsakė 55,2% apklaustųjų. Iš kurių visiškai sutiko su teiginiu 17,7%, iš dalies sutiko – 37,5%. Nesutiko visiškai ar iš dalies 44,7% apklaustųjų. Apibendrinant galime teigti, kad kaip nurodo respondentai dažniau analizuojama kaip pedagogai dirba su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiais vaikais, nei išskirtinių gabumų turinčiais mokiniais. Tačiau tik apie pusę visų respondentų nurodė, kad **mokyklose analizuojamas pedagogų darbas su mokiniais**.

Ar mokykloje **už specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių** (tame tarpe negalią turinčių bei gabių) **vaikų ugdymą** yra atsakingi specialistai teigiamai atsakė – 76,1% (iš jų visiškai sutiko su teiginiu 29,2%, iš dalies sutiko 46,9% visų apklaustųjų). Tik nedidelė dalis visiškai nesutiko su teiginiu – 6,2 % ir labiau nesutiko nei sutiko 17,7%. Tai rodo, kad mokyklose dažniausiai už specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių ugdymą atsakomybę prisiima pagalbos mokiniui specialistai – specialusis pedagogas, logopedas, socialinis pedagogas, psichologas.

Atsakymai į klausimą ar mokykloje yra **sukurta ir įgyvendinama inkluzinio ugdymo realizavimo programa** didžioji dalis respondentų net 76,1% atsakė nei teigiamai, nei neigiamai.

⁶³ Europos specialiojo ir inkluzinio ugdymo plėtros agentūra (2008). *Kipre parengtos rekomendacijos dėl vertinimo inkluzinėje aplinkoje*. https://www.european-agency.org/sites/default/files/cyprus-recommendations-on-inclusive-assessment_cyprus_recommendations_lt.pdf (2019-05-15).

Kad tokios programos mokykla neturi visiškai įsitikinę 9,5% respondentų, kad tokia programa yra – 18,9 % respondentų. Galima daryti prielaidą, kad daugiausia pedagogų nėra įsitikinę ar mokykla turi susikūrusi inkliuzinio ugdymo įgyvendinimo programą.

Į klausimą ar ugdymo **įstaigos metodinėje taryboje analizuojamos inkliuzinio ugdymo situacijos** teigiamai atsakė tik 13,7%, neigiamai – 21,1% respondentų. Labiau sutiko su teiginiu nei nesutiko – 38,9%, o nesutiko nei sutiko – 26,3%. Tai sudaro 65,2%. Taigi, daugiau nei pusė respondentų nėra įsitikinę, kad jų ugdymosi įstaigoje metodinėje taryboje analizuojamos inkliuzinio ugdymo situacijos.

Ar ugdymo **įstaigos metodinė taryba inkliuzinį ugdymą laiko viena iš strateginių savo veiklos krypčių** teigiamai atsakė tik 9,5% respondentų, neigiamai 23,2%. Labiau sutiko su teiginiu nei nesutiko - 41,1%, o nesutiko nei sutiko – 26,3%. Tai sudaro 67,3% procentus apklaustųjų. Apibendrinant paskutinius du klausimus galima teigti, kad ugdymo įstaigų metodinėse tarybose inkliuzinio ugdymo situacijos nėra dažnai analizuojamos ir nelaikomos prioritetine veiklos kryptimi.

Visiškai kitokia situacija su **inkliuzinio ugdymo situacijų analize mokyklų Vaiko gerovės komisijose**. Kad inkliuzinio ugdymo situacijos analizuojamos būtent mokyklos Vaiko gerovės komisijose visiškai sutiko 41,1% respondentų, labiau sutiko nei nesutiko - 35,6%, tai sudarė 76,7% visų respondentų. Visiškai nesutiko su teiginiu - 6,3%, labiau nesutiko nei sutiko - 16,8% apklaustųjų. Galima teigti, kad inkliuzinio ugdymo situacijos didžiąja dalimi analizuojamos mokyklų Vaiko gerovės komisijose.

Su teiginiu, kad **personalui ugdymosi įstaigoje suteikiamos nuolatinės profesinio tobulėjimo galimybės** inkliuzinio ugdymo srityje visiškai sutiko 22,1% respondentų, labiau sutiko nei nesutiko 37,9% apklaustųjų, visiškai nesutiko – 9,5%, o labiau nesutiko nei sutiko 30,5% apklaustųjų. Taigi, vertinant personalo profesinio tobulėjimo galimybes inkliuzinio ugdymo srityje, galima teigti, kad 60% apklaustųjų teigiamai vertino profesinio tobulėjimo galimybes. Tačiau likusių 40% nuomonė šiuo klausimu rodo, kad pedagogai tikisi iš mokyklų daugiau galimybių tobulinti savo kompetencijas inkliuzinio ugdymo srityje.

Analizuojant **veiklas, skirtas įgyvendinti inkliuzinį ugdymą** buvo pateiktas klausimas apie mokinių tėvų dalyvavimą priimant sprendimus dėl vaikų, ugdymosi ir pagalbos jiems suteikimo. Visiškai su teiginiu, kad tėvai dalyvauja priimant sprendimus sutiko 29,5% apklaustųjų, labiau sutiko nei nesutiko 49,5%. Tai sudarytų 79% visų apklaustųjų. Tai, kad tėvai nedalyvauja priimant sprendimus nurodė 3,2% respondentų, labiau nesutiko nei sutiko su teiginiu 17,9% visų apklaustųjų. Apibendrinant galime teigti, kad didžiojoje dalyje mokyklų tėvai dalyvauja priimant sprendimus dėl vaikų ugdymosi ir pagalbos jiems suteikimo ir tai atitinka inkliuzinio ugdymo nuostatas.

Paskutinis anketos klausimas buvo atvirasis. Respondentai galėjo pateikti savo **komentarus ir pasiūlymus**. Respondentų atsakymuose (2 priedas) galima išskirti tokius prasminius blokus: inkliuzinis ugdymas kaip idėja, inkliuzinio ugdymo veiksniai ir inkliuzinio ugdymo uždaviniai.

Respondentai komentuodami **inkliuzinio ugdymo idėją** išsakė tokias mintis: „*Jau daugelį metų kalbama apie inkliuzinį ugdymą, bet tai yra siekiamybė (...) dar reikia, kad praeitų 20 metų, kad Lietuvoje tikrai būtų inkliuzinis ugdymas; „(...) dabar įtraukusis ugdymas egzistuoja tik dokumentuose.“ „ (...) pedagogai turi mažai žinių apie inkliuziją (...)“* Komentaruose jaučiamos apklaustųjų abejonės dėl tinkamo inkliuzinio ugdymo įgyvendinimo ir viliamasi, kad ateityje tai pasikeis.

Inkliuzinio ugdymo veiksnų bloke respondentai išskyrė bendradarbiavimo svarbą: „*(...)mokytojai galėtų labiau įsitraukti į komandinį darbą su kitais mokyklos specialistais(...)*“; „*(...)tėvų nenoras bendradarbiauti su pedagogais, ypač jaunų.*“; „*(...)mokytojai turėtų daugiau bendrauti su psichologais (...)*“. Šiame bloke taip pat išskiriamas ir pedagogų pasiruošimo klausimas: „*(...)pedagogai turi mažai žinių(...)*“; „*(...)trūksta seminarų pedagogams(...)*“; „*(...)mokytojai dirba su įvairius poreikius turinčiais mokiniiais, tačiau ne visada tas darbas gali būti kokybiškas(...)*“; „*(...)vienam mokytojui labai sunku, net neįmanoma, pamokoje vienu metu ugdyti skirtingų gebėjimų ir poreikių vaikus.*“; „*(...)džiugu, tik tai, kad keičiasi pedagogų požiūris(...)*“; „*(...)reikėtų ne mokytojus ruošti darbui su SUP vaikais, o tokius vaikus tam paruošti (...)*“. Taigi, respondentai išskyrė bendradarbiavimo pedagogų su kolegomis būtinybę, būtinybę bendradarbiavimo su tėvais, išsakė susirūpinimą dėl pedagogų kompetencijų organizuoti darbą pamokoje, taip pat išsakė nuomonę apie mokinių būtinybę prisitaikyti klasėje jų pasiruošimo mokytis svarbą.

Inkliuzinio ugdymo uždavinių bloke išskiriami pasisakymai dėl aplinkos pritaikymo, išteklių, ugdymosi proceso organizavimo. Respondentai pasisako, kad: „*(...)svarbu pritaikyti jiems aplinką, įrengti poilsio zonas.*“; „*(...) nepritaikyta aplinka vaikams turintiems negalią*“. Taigi, respondentai nurodo aplinkos pritaikymo būtinybę kaip trukdį sėkmingam skirtingų ugdymosi poreikių užtikrinimui. Dalis respondentų nurodo išteklių trūkumą, kuris susijęs ir su aplinkos pritaikymo problemomis ir su personalo nebuvimu: „*(...)būtų mokytojo padėjėjas, didelis mokinių skaičius, trūksta galimybių turėti mokytojo pagalbininką(...)*“; „*(...)kartais (...) mokytojo pagalbininkas reikalingas visose pamokose, bet tai neįmanoma*“; „*Nėra resursų užtikrinti SUP turinčių asmenų inkliuziją*“. Dėl **ugdymosi proceso organizavimo** pedagogai išreiškė nuomones apie skirtingų SUP mokinių ugdymą bendrojo lavinimo mokyklose: „*Esame visada pasirengę dirbti su vaikais kurie turi mažų arba vidutinių specialiųjų poreikių. Vaikai su dideliais specialiaisiais ugdymosi poreikiais, su ryškiais psichiniais sutrikimais, kurie pasireiškia*

agresija ir keliama pavojumi sveikatai kitiems mokiniams, turi būti specialiojo ugdymo įstaigose.“; „(...)vaikai su dideliais specialiaisiais bei specifiniais poreikiais turėtų būti ugdomi specialiose įstaigose(...)“; „Specialiųjų ugdymosi poreikių turintys (ypač elgesio) mokiniai apsunkina darbą pamokoje ir todėl nukenčia gabesni mokiniai.“; „(...)kenčia visi kiti vaikai, kenčia mokytojas, o ir tas specialiųjų ugdymosi poreikių turintis vaikas, suprasdamas, kad nesugeba to, ką moka kiti, pasidaro piktas ant viso pasaulio“; „(...)sunku dirbti su agresyviais mokiniais.“; „(...)kas galvos apie sveikuosius vaikus įkeldami žalojantį vaiką.“

Kitą bloką atsakymų galima būtų apibūdinti **kaip komentarus ir vertinimus** apie pačią anketą. Respondentai dėkojo už anketą ir išreiškė viltį, kad įvyks sisteminiai pokyčiai, kurie leis efektyviau ir sėkmingiau dirbti pedagogams, o visiems mokiniams mokytis: *„Puiki anketa, tikiu, kad tyrimas lems pavienius teorinius pokyčius.“; „Ačiū. Tikiuosi Jūsų darbas bus pastebėtas ir įvertintas institucijų, kurios yra įsipareigojusios įgyvendinti įtraukijį ugdymą“.* Vienam iš respondentų neaišku buvo ką reiškia terminas „vertinimas“, nes *„(...) sąvoka švietimo kontekste labai plati.“*

2.4. Mokyklų dokumentų analizės rezultatai

Siekiant atskleisti, kaip inkluzinio ugdymo nuostatos atspindi mokyklos strateginiuose dokumentuose, atlikta Lietuvos mokyklų dokumentų, apibrėžiančių mokyklos viziją, misiją ir filosofiją analizė (3 priedas). Dokumentų analizės imtis - 20 mokyklų (N=20). Planuojant tyrimą ir interpretuojant jo duomenis remtasi *Geros mokyklos koncepcijoje* (2015) nurodytomis veiklos kryptimis bei gairėmis mokykloms, siekiančioms ilgalaikių tobulinimosi tikslų.

Bakalauro darbe analizuotų **mokyklų vizijose** dažniausiai minima, kad mokykla siekia būti moderni, šiuolaikiška (11 mokyklų vizijų iš 20), taip pat besikeičianti/tobulėjanti, besimokanti/atsinaujinanti (11 mokyklų vizijų iš 20). Kai kuriuose mokyklų vizijose akcentuojamas kokybiškas išsilavinimas/ugdymas (9 mokyklų vizijų iš 20), atvirumas, demokratinės, humanistinės/bendražmogiškosios vertybės (7 mokyklų vizijų iš 20). Dažniausiai pasikartojančios vizijos pavaizduotos 20 paveiksle – arčiausiai centro esantys blokai dažniausiai naudojami aprašant mokyklų vizijas.

20 pav. Mokyklų vizijos

Vizijų aprašymuose dažniausiai minimas mokyklos modernumas ir šiuolaikiškumas, pvz.: „*moderni ir nuolat atsinaujinanti gimnazija*“ (M7), „*moderni, nuolat besimokanti, atvira pozityviai kaitai*“ (M11), „*šiuolaikiška, aprūpinta moderniomis informacinėmis technologijomis*“ (M13).

Besikeičianti/tobulėjanti, besimokanti/atsinaujinanti paminėta 11 mokyklų vizijose: „*nuolat besikeičianti*“ (M1), „*save tobulinanti mokykla*“ (M2), „*nuolat besimokanti organizacija*“ (M4).

Daugelyje mokyklų vizijose (9 mokyklų vizijų iš 20) akcentuojamas kokybiškas išsilavinimas/ugdymas: „*aukštų mokymosi pasiekimų siekianti*“ (M6), „*teikianti kokybišką išsilavinimą*“ (M10), „*siekianti aukščiausios išsilavinimo kokybės*“ (M12) o taip pat atvirumas, demokratinės, humanistinės/bendradarbiškosios vertybės (7 mokyklų vizijų iš 20): „*atvira*“ (M1, M2, M6 ir kt.); „*demokratiškai organizuota*“ (M2, M6, M11, M16 ir kt.); „*humanizmo principais grįsta*“ (M8, M11, M13 ir kt.)

Šešiose iš analizuotų 20 mokyklų vizijų nurodoma, kad mokykla siekia „*atskleisti kiekvieno individualumą*“ (M18), kad „*kiekvienas vertas vienodai aukštos mokymosi kokybės*“ (M20), kad mokykla atsižvelgia į „*kiekvieno skirtingas galias ir poreikius*“ (M12), „*prieinama visiems*“ (M10), suteikia „*savarankiško ir aktyvaus gyvenimo pagrindus*“ (M4).

Pusėje iš nagrinėtų mokyklų strateginių dokumentų (vizijoje ir/ar **misijoje**) akcentuojama: „*kiekvieno ugdymas*“, „*kiekvieno pažanga*“, „*mokykla kiekvienam*“, „*mokykla visiems*“, pabėžiama vaikų integracija į visuomenę (M10, M11, M13, M14 ir kt.)

Pagal viziją ir misiją labiausiai išsiskiria Valdorfo idėjomis grįsta mokykla, kuri akcentuoja, pirmiausia, „*meilę vaikui ir meninio ugdymo svarbą*“ (M3).

Mokyklų **filosofijos** pagrindu dažniausiai pasirenkamos žinomo autoriaus citatos, pvz.: *Norėdami pamatyti Lietuvą, žiūrėkite į mokyklą, – ten ji auga, mokosi skaityti ir rašyti.* (J. Marcinkevičius)(M4); „*Vaikai, mėgsta mokytis, tik nemėgsta blogų mokytojų*“ (P. Mašiotas)(M3); „*Visas mano tikėjimas vaiko mokyklos koridoriais, visos mano mintys sudėtos į mokyklos klases*“ (J. Marcinkevičius)(M7); „*Visi ką nors gali, niekas negali visko*“ (Carl Schanberg)(M10); „*Vertingam būti ne tik sau, bet ir kitiems...*“ (Vydūnas)(M13).

Ne visos mokyklos įvardija savo filosofiją, bet apibrėžia vertybes, nuostatas ar principus, kuriais remiasi organizuodami ugdymosi procesą, pvz.: „*Narių saugumas, siekis tobulėti ir mokytis, bendradarbiavimas ir įsipareigojimas bei atsakomybė už savo veiklą, pilietiškumas ir pagarba žmogui*“ (M9); „*Veiklumas, bendradarbiavimas, atsakomybė, kūrybiškumas, šiuolaikiškumas, kultūringas elgesys*“ (M15).

IŠVADOS

1. Švietimo teisinių dokumentų analizė parodė, kad mūsų šalies teisės aktai atitinka priimtus tarptautinius įsipareigojimus kurti inkliuzinę švietimo sistemą, tačiau trūksta mechanizmų, užtikrinančių sklandų inkliuzinio ugdymo įgyvendinimą.
2. Atskleista, kad mokyklos savo veikloje vadovaujasi Švietimo įstatymu ir poįstatyminiais aktais, savo veiklą organizuoja, derinant su Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių organizavimo tvarkos aprašu ir JT neįgaliųjų konvencijos nuostatomis, bei PPT teisiniais nurodymais, taip užtikrina inkliuzinių nuostatų įgyvendinimą.
3. Nustatyta, kad inkliuzinis ugdymo įgyvendinimas susiduria su tokiais iššūkiais: finansavimo ir bendradarbiavimo nepakankamumu, neigiamomis bendruomenės nuostatomis. Tačiau padėtis gerėja su ugdymo prieinamumu. Nustatyta, kad mokyklų administracijos nuostatos užtikrina galimybę visiems vaikams būti priimtiems į bendrojo ugdymo mokyklas.
4. Pedagogų ir pagalbos mokiniui specialistų nuostatos priimti ir ugdyti visus vaikus, nepaisant jų skirtumų ir suteikti jiems galimybę ugdytis bendrojo ugdymo įstaigose yra teigiamos. Tačiau tyrimu išsiaiškinta, kad mokyklos personalas neturi pakankamai kompetencijų dirbti su įvairių ugdymosi poreikių turinčiais mokiniais - jiems trūksta žinių ir gebėjimų klasės lygmeniu užtikrinti visiems kokybišką ugdymą.
5. Mokyklų strateginių dokumentų analizė parodė, kad vizijos ir misijos akcentuoja kokybišką ugdymą, asmenybės ūgtį, bendražmogiškųjų vertybių puoselėjimą. Mokyklos siekia būti modernios, šiuolaikiškos, atviros ir nuolat besimokančios, vadovaujasi humanistinėmis ir demokratinėmis nuostatomis ir taip sukuria tinkamas prielaidas inkliuzinio ugdymo įgyvendinimui.

LITERATŪRA

1. Aidukienė Teresa (2014). *Kaip užtikrinsime inkliuzinio ugdymo kokybę?* http://www.lietuviunamai.vilnius.lm.lt/index_files/konferencija_pranesimas_aidukiene.pdf (žiūrėta 2017-05-01)
2. Ališauskas A. [et al.] (2011). *Specialiųjų ugdymo(si) poreikių tenkinimas: Lietuvos patirtis užsienio šalių kontekste*. Šiauliai.
3. Ališauskas A., Ališauskienė S., Kairienė D., Jones, S. (2011) Mokinių specialiųjų poreikių tenkinimas inkliuzinio ugdymo kontekste: Jungtinės Karalystės patirtis. *Specialusis ugdymas*, Nr. 1(24), p. 75-89.
4. Ališauskas, A., Kaffemanienė, I., Melienė, R., Miltenienė, L. (2011). *Inkliuzinis ir specialusis ugdymas, tėvų požiūriu*. *Specialusis ugdymas*, Nr. 2 (25), p. 113–142.
5. *Bendrojo ugdymo mokyklų, vykdančių pradinio ir pagrindinio ugdymo programas, stiprinimo ir inkliuzinio ugdymo plėtros 2014–2016 metų veiksmų planas*. TAR, 2014-09-08, Nr.12000.
6. Booth, T., Ainscow, M. (2002). *Index for Inclusion: developing learning and participation in schools*. <https://www.eenet.org.uk/resources/docs/Index%20English.pdf> (žiūrėta 2018-06-10).
7. Donskis, Leonidas (2014). *Kas yra geras universitetas ir gera mokykla*. <http://www.donskis.lt/lt/11/2627/13dienostekstas-l-donskis-apie-tai-kas-yra-geras-universitetas-ir-gera-mokykla> (žiūrėta 2019-03-21).
8. Dudzinskienė, R., Kalesnikienė, D., Paurienė, L., Žilinskienė, I. (2010). *Inovatyvių mokymo(-si) metodų ir IKT taikymas: metodinį priemonę pradinį klasių mokytojų ir specialiesiems pedagogams*. Vilnius: Ugdymo plėtotės centras. 2 kn. <http://www.inovacijos.upc.smm.lt/uploads/2%20knyga.pdf> (žiūrėta 2019-04-03).
9. Galkienė, Alvyra (2016). *Mūsų tikslas – sėkmingai besimokantys mokiniai*. https://leu.lt/lt/leu_naujienos/universiteto-naujienos/umf-dekane-alvyra-galkiene.html
10. Galkienė, Alvyra (2017). *Transformation of legal basis of the Lithuanian education system towards inclusive education*. Kn.: Inclusion in socio-educational frames: inclusive school cases in four European countries. Vilnius: Lietuvos edukologijos universiteto leidykla.

11. *Gera mokykla: vizija ir realybė (2017). Švietimo problemos analizė.* Nr. 2 (158), p. 1-8.
[https://www.smm.lt/uploads/documents/tyrimai_ir_analizes/Gera%20mokykla%20-%20vizija%20ir%20realyb%C4%97\(1\).pdf](https://www.smm.lt/uploads/documents/tyrimai_ir_analizes/Gera%20mokykla%20-%20vizija%20ir%20realyb%C4%97(1).pdf) (žiūrėta 2019-01-14).
12. *Geros mokyklos koncepcija (2015).* TAR, 2015-12-21, Nr. 20048.
13. Giedrienė, Regina (2014). *Požiūris į kitokį vaiką: pradinės mokyklos atvejis. Socialinis ugdymas / Socialiniam ugdymui(si) palanki aplinka ir jos kūrimo strategijos.* T. 38, Nr. 2, p.56-67.
14. European Agency for Special Needs and Inclusive Education (2016). *Country policy review and analysis: Lithuania.* <https://www.european-agency.org/sites/default/files/agency-projects/CPRA/Phase1/CPRA%20Lithuania.pdf> (žiūrėta 2019-04-02).
15. Europos specialiojo ir inkliuzinio ugdymo plėtros agentūra. *Agentūros pozicija dėl įtraukiojo ugdymo sistemų.* <https://www.european-agency.org/sites/default/files/PositionPaper-LT.pdf> (žiūrėta 2019-04-02).
16. Europos specialiojo ir inkliuzinio ugdymo plėtros agentūra (2017). *Ankstyvojo amžiaus vaikų įtraukiojo ugdymo savirefleksijos priemonė.* <https://www.european-agency.org/Lietuvi%C5%B3%20kalba/publications> (žiūrėta 2019-02-21).
17. Europos specialiojo ir inkliuzinio ugdymo plėtros agentūra (2015). *Inkliuzinis ugdymas – būtina imtis veiksmų. Liuksemburgo rekomendacijos.* https://www.european-agency.org/sites/default/files/Luxembourg%20Recommendations_LT.pdf (žiūrėta 2019-03-24).
18. Europos specialiojo ir inkliuzinio ugdymo plėtros agentūra (2014). *Įtraukiojo ugdymo aprūpinimo pagalbos priemonėmis organizavimas - Jungtinė ataskaita.* Odensė, Danija: Europos specialiojo ir inkliuzinio ugdymo plėtros agentūra.
19. Europos specialiojo ir inkliuzinio ugdymo plėtros agentūra (2008). *Kipre parengtos rekomendacijos dėl vertinimo inkliuzinėje aplinkoje.* https://www.european-agency.org/sites/default/files/cyprus-recommendations-on-inclusive-assessment_cyprus_recommendations_lt.pdf (2019-05-15).
20. Europos specialiojo ir inkliuzinio ugdymo plėtros agentūra (2011). *Politikos gairės inkliuziniam švietimui diegti: rodiklių parengimo iššūkiai ir galimybės.* https://www.european-agency.org/sites/default/files/mipie_MIPIE-summary-of-proposals-LT.pdf (žiūrėta 2019-04-02).

21. Europos Specialiojo ugdymo plėtros agentūra (2010). *Inkliuzinis ugdymas: būdas skatinti socialinę sanglaudą: tarptautinė konferencija*. Madridas, kovo 11-12 d. https://www.european-agency.org/sites/default/files/inclusive-education-in-action-flyer_Madrid-Extracts-LT.pdf (žiūrėta 2018-09-22).
22. Europos specialiojo ugdymo agentūra (2007). *Jaunuolių požiūris į inkliuzinę švietimo sistemą. Lisabonos deklaracija*. Lisabona, rugsėjo 17 d. https://www.european-agency.org/sites/default/files/lisbon-declaration-young-people2019s-views-on-inclusive-education_declaration_lt.pdf (žiūrėta 2019-03-24).
23. Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra (2012). *Mokytojų rengimas inkliuziniam švietimui: inkliuzinio švietimo mokytojo profilis*. https://www.european-agency.org/sites/default/files/profile_of_inclusive_teachers_lt.pdf (žiūrėta 2019-05-14).
24. Hollenweger, J. Haskell, S. (red.) 2002. *Quality Indicators in Special Needs Education: an International Perspective*, Lucerne: Edition SZH/SPC.
25. Inclusion in socio-educational frames: inclusive school cases in four European countries / edited by Alvyra Galkienė. – Vilnius: Lietuvos edukologijos universiteto leidykla, 2017.
26. Inclusion of special needs education (2010). <https://education9.wordpress.com/2010/11/25/inclusion-of-special-needs-education/#more-170> (žiūrėta 2019-02-16).
27. Inclusive Education: the Way of the Future. Final Report. International Conference on Education 48th session, Geneva, Switzerland. 25-28 November 2008. UNESCO. Prieiga internete: http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/Policy_Dialogue/48th_ICE/General_Presentation-48CIE-English.pdf (žiūrėta 2019-01-17)
28. *Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencija ir jos Fakultatyvus protokolai* (2006). *Valstybės žinios*, 2010-06-19, Nr. 71-3561.
29. *Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija* (1989). *Valstybės žinios*, 1995-07-21, Nr. 60-1501.
30. Kas yra gera mokykla? (2012) *Švietimo problemos analizė*, Nr. 3(67). https://www.sac.smm.lt/wp-content/uploads/2018/05/2012-SPA_Nr3_Kas-yra-gera-mokykla.pdf (žiūrėta 2019-03-24).

31. Kišonienė, R., Dudzinskienė, R. (2007). *Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymo(si) poreikių, ugdymo turinio individualizavimas: rekomendacijos mokytojams, ugdantiems skirtingų poreikių ir gebėjimų mokinius*. Vilnius: Via Recta.
32. Kyriazopoulou, M., Weber, H. (red.) 2009. *Rodiklių parengimas – inkliuzinio švietimo plėtrai Europoje vertinti*, Odense, Danija: Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra.
33. Lietuva 2030. Lietuvos pažangos strategija Lietuva 2030. <https://www.docdroid.net/OHqeBsc/lietuva2030.pdf.html> (žiūrėta 2019-03-24)
34. Lietuva. *Švietimo būklės apžvalga. Gera mokykla* (2018). https://www.smm.lt/uploads/documents/tyrimai_ir_analizes/SB_apzvalga_2018.pdf (žiūrėta 2019-03-24).
35. Lietuvos Respublikos specialiojo ugdymo įstatymas (1998). *Valstybės žinios*, 1998-12-31, Nr.115-3228.
36. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija (2001). *Nacionalinis švietimo plėtotės raportas*. https://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/687_f36e428baa3be1af5722f6d880e03896.pdf (žiūrėta 2019-02-16).
37. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl „Savivaldybės pedagoginės psichologinės tarnybos pavyzdinių nuostatų“. *Valstybės žinios*, 2004-01-20, Nr. 10-277.
38. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos 2017-2019 metų strateginis veiklos planas. https://www.smm.lt/uploads/documents/veikla/planaimo_dokumentai/Ministerijos%202017%E2%80%932019%20m_%20strateginis%20veiklos%20planas.pdf (žiūrėta 2018-10-06).
39. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (1991). *Lietuvos aidas*, 1991-08-06, Nr. 153-0.
40. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2011). *Valstybės žinios*, 2011-03-31, Nr. 38-1804.
41. Lietuvos statistikos departamentas (2018). *Moterys ir vyrai Lietuvoje. 2017*. <https://osp.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=27300> (žiūrėta 2019-05-11).
42. Lietuvos statistikos departamentas (2018). *Tarptautinė mokytojų diena*. <https://osp.stat.gov.lt/infografikas23> (žiūrėta 2019-05-11).

43. Lukšienė M. [et al.] (sud.) (1992). *Lietuvos švietimo koncepcija*. Vilnius: Leidybos centras. <https://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/koncepcija1.htm> (žiūrėta 2019-04-12).
44. Lukšienė M. [et al.] (1989). *Tautinė mokykla: koncepcija*. Vilnius: Žinijs. https://www.smm.lt/uploads/documents/Veikla_strategija/svietimo_reformos_pr_adzia/tautine_mokykla.pdf (žiūrėta 2019-04-12).
45. Mažylienė, A. (2011). *Inkliuzinio ugdymo organizavimas bendrojo ugdymo mokykloje*. Kn.: Inkliuzinis ugdymas ir komandinė pagalba mokiniui: metodinės rekomendacijos, švietimo pagalbos teikėjams. http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2011_metodines_rekomendacijos_Inkliuzinis_ugdymas.pdf (žiūrėta 2019-04-12).
46. Mikienė, S., Jevsejevienė, J., Zablackė, R. (2018). *Geros mokyklos samprata tėvų požiūriu: tyrimo rezultatų santrauka*. Vilnius: Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra. <https://www.sac.smm.lt/wp-content/uploads/2018/11/Geros-mokyklos-samprata-tevu-poziru 2018.-santrauka.pdf> (žiūrėta 2019-04-12).
47. Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra. *Gera mokykla*. <https://www.slideserve.com/garry/gera-mokykla-gera-mokykla-gera-mokykla-gera-mokykla-gera-mokykla-gera-mokykla-gera-mokykla> (žiūrėta 2019-04-12).
48. Person, B. (1998). *Kam reikia specialiojo ugdymo*. Kn.: Inkliuzinis ugdymas užsienio mokslininkų akiratyje: straipsnių rinkinys. Vilnius: Šiaurės ir Baltijos šalių projektas „Mokykla visiems“, 2003.
49. Reynolds, C.R., Fletcher-Janzen, E. (red.) (2000). *Encyclopedia of special education*. Second edition. New York: John Wiley & Sons, p. 928-932.
50. Ruškus, J. (2003). *Specialiųjų poreikių vaikų ugdymo metodologija: modeliai, kontekstai, pokyčiai, kryptingumas*. Kn.: Specialiojo ugdymo pagrindai. Šiauliai: ŠU.
51. Ruškus, J., [et al.] (2013). *Geros mokyklos koncepcija*. Vilnius.
52. Simoniukštytė, A. (2015). Apie inkliuzinį ugdymą, pedagogų nuostatas ir tarpkultūrinę kompetenciją. <http://manoteises.lt/straipsnis/apie-inkliuzini-ugdyma-pedagogu-nuostatas-ir-tarpkulturine-kompetencija/> (žiūrėta 2019-04-15).
53. Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras (2011). *Inkliuzinis ugdymas ir komandinė pagalba mokiniui: metodinės rekomendacijos mokytojams, švietimo pagalbos teikėjams* /

http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2011_metodines_rekomendacijos_Inkliuzinis_ugdymas.pdf

54. Stulbs, S. (2008). *Inclusive education: where there are few resources*.
<https://www.eenet.org.uk/resources/docs/IE%20few%20resources%202008.pdf>
55. Švietimo ir mokslo ministerija (2012). *Iššūkiai mokyklai: inkliuzijos link.. Švietimo problemos analizė*, Nr. 6 (70), p. 1-88.
https://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/Issukiai_mokyklai.pdf (žiūrėta 2018-09-17).
56. UNESCO (1990). *World Declaration on Education for All*. Jomtien, Thailand 5-9 March. http://www.unesco.org/education/pdf/JOMTIE_E.PDF (žiūrėta 2018-06-02)
57. UNESCO (1994). *The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education*. Salamanca, Spain, 7-10 June.
http://www.unesco.org/education/pdf/SALAMA_E.PDF (žiūrėta 2018-06-10).
58. UNESCO (2000). *World Education Forum, Dakar*.
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000121147> (žiūrėta 2018-09-19).
59. UNESCO (2001). *Understanding and responding to children's needs in inclusive classrooms: a guide for teachers*. Paris: Inclusive Educationm Division of Basic Education. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000124394> (žiūrėta 2019-04-15).
60. UNESCO (2008). *Inclusive Education: the Way of the Future. Final Report. International Conference on Education 48th session*. Geneva, Switzerland. 25-28 November.
http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/Policy_Dialogue/48th_ICE/General_Presentation-48CIE-English.pdf (žiūrėta 2019-03-24).
61. UNESCO (2018). *Concept note for the 2020 Global Education Monitoring Report on inclusion*.
<http://unesdoc.unesco.org/images/0026/002653/265329E.pdf> (žiūrėta 2019-04-12)
62. *Valstybės pažangos strategija "Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“*. Valstybės žinios, 2012-05-30, Nr. 61-3050.
63. *Valstybinė švietimo 2013-2022 metų strategija*. Valstybės žinios, 2013-12-30, Nr. 140-7095.
64. *Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatos*. Valstybės žinios, 2003-07-18, Nr. 71-3216.

65. *Visuotinė žmogaus teisių deklaracija* (1948). *Valstybės žinios*, 2006-06-17, Nr. 68-2497.
66. Watkins A. (red.) (2007). *Assessment in Inclusive Settings: Key issues for policy and practice*, Odense: European Agency for Development in Special Needs Education.

Inga Vachninaitė-Voverienė
**PRACTICAL APPLICATION OF LEGAL FRAMEWORK IN MAINSTREAM
INCLUSIVE EDUCATION**

The Bachelor Thesis

Summary

In this bachelor thesis the various aspects of practical application and implementation of the mainstream inclusive education legal framework are analyzed.

Qualitative and quantitative research methods were applied in order to properly disclose and demonstrate the implementation of the legal framework. Quantitative research study was performed by means of written questionnaire. A total of 100 people - teachers, student support specialists and school administration staff participated in the questionnaire survey. Qualitative research study comprised of thorough analysis of 20 strategic school documents which define school philosophy, visions and missions.

The main goals of the research study are as follows: to identify and describe the legal framework and provisions used by schools in implementing inclusive education; to identify factors, scope and tasks of inclusive education as well as inclusive education implementation activities; to clarify and evaluate the teacher's attitudes, readiness to receive and educate all students, ensuring quality education for everyone.

The research study finds out that the relevant legislative acts of this country are in conformity with the international commitments to develop an inclusive education system, although the mechanisms required to ensure the smooth implementation of inclusive education are in fact missing.

Several challenges in implementation of inclusive education have been identified, such as lack of funding, unwillingness to cooperate and negative attitude of public. It has been also found that the attitudes of teachers and student support specialists towards educating of all students, regardless of their differences and backgrounds, and granting them access to general education, are positive in general, but unfortunately, the majority of the school staff lacks the required skills and competence to ensure that every student gets access to quality education.

Qualitative research study has found out that schools seek to be up to date, modern, open and constantly evolving. Humanistic and democratic attitudes which are used as guidance in the process, create the needed prerequisites for and lay the foundation of inclusive education.

Keywords: inclusion, inclusive education, special educational needs.

PRIEDAI

ANKETINĖ APKLAUSA

Mieli kolegos,

Šio tyrimo tikslas – atskleisti, kaip įgyvendinamos teisinės inkliuzijos nuostatos bendrojo ugdymo mokyklose.

Prašome pažymėti atsakymo variantus, atitinkančius Jūsų nuomonę ar/ir patirtį.

Šiaulių universiteto pedagogikos bakalauro studijų studentė Inga Vachninaitytė-Voverienė.
Bakalauro darbo vadovė prof. Stefanija Ališauskienė.

Tyrimo duomenys bus panaudoti tik studijų tikslais.

Jūsų atsakymai ir patirtis yra labai svarbi. Dėkoju už bendradarbiavimą.

1. Jūsų lytis

- ☐ Vyras
☐ Moteris

2. Jūsų amžius

- ☐ Iki 30 m.
☐ 30-40 m.
☐ 40-50 m.
☐ 50-60 m.
☐ virš 60 m.

3. Jūsų ugdymosi įstaiga įsikūrusi:

- ☐ Didmiestyje (Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys)
☐ Rajono centre
☐ Mieste
☐ Miestelyje
☐ Kaimo vietovėje

4. Ugdymosi įstaigos, kurioje dirbate tipas:

- ☐ Pradinė mokykla
☐ Pagrindinė
☐ Progimnazija
☐ Gimnazija

5. Jūsų darbo patirtis ugdymosi įstaigoje (metais):

- ☐ Iki 5 m.
☐ 6- 10 m.
☐ 11-20 m.
☐ virš 20 m.

6. Jūsų užimamos pareigos ugdymosi įstaigoje ?

- ☐ Mokytojas
☐ Specialusis pedagogas
☐ Socialinis pedagogas
☐ Logopedas
☐ Mokytojo padėjėjas
☐ Psichologas
☐ Kita (įrašykite)

7. Ar dirbate su specialiųjų ugdymosi poreikių vaikais?

- ☐ Taip
☐ Ne

8. Ar sutinkate, kad visi vaikai, nepaisant jų skirtumų turi turėti galimybę ugdytis bendrojo ugdymo įstaigose?

- ☐ Taip
☐ Ne
☐ Neturiu nuomonės

10. Jūsų nuomone, Lietuvoje galiojantys teisės aktai užtikrina inkliuzinio ugdymo įgyvendinimą?

- ☐ Taip
- ☐ Ne
- ☐ Neturiu nuomonės

11. Jūsų nuomone, mokyklos bendruomenė pasiruošusi priimti visus mokinius, nepaisant jų skirtumų?

- ☐ Taip
- ☐ Ne
- ☐ Neturiu nuomonės

12. Ugdymosi įstaigos administracijos nuostatos priimti į mokyklą visus vaikus, nepaisant jų skirtumų:

- ☐ Labiau teigiamos
- ☐ Labiau neigiamos
- ☐ Neutralios

14. Jūsų nuomone, pedagogai turi pakankamai kompetencijų dirbti su įvairių poreikių turinčiais mokiniais?

- ☐ Taip
- ☐ Ne
- ☐ Neturiu nuomonės

15. Jūsų manymu atsakomybė už kiekvieno mokinio ugdymą, atsižvelgiant į jo galimybes, pirmiausia, tenka (pagal reikšmingumą įrašykite nuo 1 iki 5):

- ☐ Mokytojui
- ☐ Specialiajam pedagogui
- ☐ Mokyklos administracijai
- ☐ Tėvams
- ☐ Bendruomenei
- ☐ Kita (įrašykite)

.....
16. Kokiomis vertybėmis nuostatomis vadovaujasi Jūsų ugdymosi įstaiga? (įrašykite)

.....
.....
.....

Teiginiai		Visiškai nesutinku/Labiau nesutinku nei sutinku/ Labiau nesutinku nei sutinku/Visiškai sutinku			
1.	Mokyklos veiklos teisinis reglamentavimas įgyvendinant inkliuzinį ugdymą				
1.1.	Mokyklos veikla organizuojama vadovaujantis <i>LR Švietimo įstatymu</i> ir poįstatyminiais aktais				
1.2.	Mokyklos veikla organizuojama derinant <i>Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių ugdymo organizavimo tvarkos aprašo</i> ir <i>Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos</i> nuostatas.				
1.3.	Mokyklos veikloje vadovujamasi Pedagoginės psichologinės bei švietimo pagalbos tarnybų teisiniais nurodymais dėl specialiosios pedagoginės pagalbos organizavimo bei teikimo tvarkos.				
2.	Inkliuzinio ugdymo įgyvendinimui svarbūs veiksniai				
2.1.	Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos sprendimai				
2.2.	Savivaldybės švietimo skyriaus sprendimai				
2.3.	Ugdymo įstaigos priimami sprendimai				
2.4.	Tėvų pritarimas, dėl įvairių ugdymo(si) poreikių turinčių vaikų ugdymosi bendrojo ugdymo įstaigoje				
2.5.	Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas, priimant sprendimus, susijusius su vaikų ugdymu ir jų ugdymosi poreikių tenkinimu				
2.6.	Ugdymo įstaigos vadovo nuostatos ir pasirengimas priimti tinkamus sprendimus ir įgyvendinti inkliuzinio ugdymo idėjas				
2.7.	Pedagogų pasirengimas priimti tinkamus sprendimus ir įgyvendinti inkliuzinio ugdymo idėjas				
3.	Inkliuzinio ugdymo aprėptis				
3.1.	Vaikai turi teisę ugdytis kartu su bendraamžiais				
3.2.	Vaikai, turintys įgimtų ar įgytų sutrikimų, turi ugdytis bendrojo ugdymo įstaigose, teikiant jiems reikalingą švietimo pagalbą				
3.3.	Visiems vaikams ugdymo įstaigoje, turi būti užtikrintas kokybiškas ugdymas, atsižvelgiant į individualius gebėjimus ir poreikius				
3.4.	Įvairių kultūrų, religijų, rasių, tautybių vaikai turi būti ugdomi bendrojo ugdymo įstaigose, teikiant jiems reikalingą pagalbą				
3.5.	Vaikai, patiriantys ugdymosi sunkumų dėl nepalankių aplinkos veiksnių, turi būti ugdomi bendrojo ugdymo įstaigose teikiant jiems reikalingą pagalbą				
4.	Inkliuzinio ugdymo nuostatos				
4.1.	Kiekvienos ugdymosi poreikių grupės vaikai yra vienodai vertingi, į jų skirtynes ugdati turi būti atsižvelgiama				
4.2.	Ypatingas dėmesys turi būti skiriamas tik specialiųjų ugdymosi poreikių vaikams – ugdymosi poreikių identifikavimui, nustatymui, ugdymo programos pritaikymui				
4.3.	Skirtingų ugdymosi poreikių vaikų ugdymas kartu su bendraamžiais yra bendrojo ugdymo įstaigos vertybė				
4.4.	Skirtingų ugdymosi poreikių vaikų ugdymas kartu su bendraamžiais sunkiai įgyvendinamas bendrojo ugdymo įstaigoje				
4.5.	Ugdymas organizuojamas taip, kad įvairiausių ugdymosi poreikių turintys vaikai gautų reikalingą pagalbą				
4.6.	Ugdymo turinys bei pritaikytos programos padeda įgyvendinti <i>visų vaikų</i> teisę būti skirtingiems ir ugdytis skirtingai				

4.7.	Ugdymo turinys bei pritaikytos programos padeda įgyvendinti specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų teisę ugdytis pagal savo galias				
4.8.	Bendrojo ugdymo įstaiga turi reikalingus išteklius ir kompetencijas teikti pagalbą specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams				
5.	Inkliuzinio ugdymo uždavinių įgyvendinimas				
5.1.	Jūsų mokyklos teritorija (patalpose ir lauke) yra prieinama visiems vaikams				
5.2.	Jūsų mokyklos pedagogai ir visas mokyklos personalas yra informuoti ir prireikus gali gauti papildomą ir /arba išorės pagalbą				
5.3.	Jūsų mokykla formuoja teigiamas bendruomenės nuostatas į vaikus, turinčius specialiųjų ugdymosi poreikių				
5.4.	Jūsų mokykloje įtvirtinama buvimo drauge, skirtųjų priėmimo nuostata				
5.5.	Jūsų mokykloje atspindi ir vertinama bendruomenės įvairovė				
5.6.	Jūsų mokykloje ugdymo procesas remiasi mokinio stiprybėmis ir gebėjimais				
5.7.	Jūsų mokykla kelia skirtingus ugdymo tikslus priklausomai nuo mokinių ugdymosi poreikių				
6.	Veiklos, skirtos įgyvendinti inkliuzinį ugdymą				
6.1.	Jūsų ugdymo įstaigoje tiriami ir vertinami visų vaikų ugdymo(si) poreikiai				
6.2.	Jūsų ugdymo įstaigoje tiriami ir vertinami tik negalią turinčių vaikų ugdymosi poreikiai				
6.3.	Jūsų ugdymo įstaigoje vertinamas pedagogų pasirengimas įgyvendinti inkliuzinį ugdymą				
6.4.	Jūsų ugdymo įstaigoje analizuojama, kaip pedagogai dirba su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiais vaikais				
6.5.	Jūsų ugdymo įstaigoje analizuojama, kaip pedagogai dirba su išskirtinių gabumų vaikais				
6.6.	Jūsų ugdymo įstaigoje už specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių (tame tarpe negalią turinčių bei gabių) vaikų ugdymą atsakingi skirtingi asmenys				
6.7.	Jūsų ugdymo įstaigoje yra sukurta ir įgyvendinama inkliuzinio ugdymo realizavimo programa				
6.8.	Jūsų ugdymo įstaigoje inkliuzinio ugdymo situacijos analizuojamos metodinėje taryboje				
6.9.	Jūsų ugdymo įstaigos metodinė taryba inkliuzinį ugdymą laiko viena iš strateginių savo veiklos krypčių				
6.10.	Jūsų ugdymo įstaigoje inkliuzinio ugdymo situacijos analizuojamos Vaiko gerovės komisijoje				
6.11.	Jūsų ugdymo įstaigoje personalui suteikiamos nuolatinės profesinio tobulėjimo galimybės inkliuzinio ugdymo srityje				
6.12.	Jūsų ugdymo įstaigos mokinių tėvai dalyvauja priimant sprendimus dėl vaikų mokymosi, ugdymosi ir pagalbos poreikių				

DĖKOJAME UŽ JŪSŲ ATSAKYMUS IR BENDRADARBIAVIMĄ!

Anketos respondentų pasiūlymai ir komentarai (kalba netaisyta)

1. Jau daugelį metų kalbama apie inkluzinį ugdymą, bet tai yra siekiamybė. Nėra resursų užtikrinti SUP turinčių asmenų inkluzinio ugdymo idėją. Yra svarbu pritaikyti jiems aplinką, įrengti poilsio zonas. Būtina, kad jiems būtų mokytojo padėjėjas, tačiau ne visose ugdymo įstaigose yra šis etatas. Dėl etatinio mokytojų apmokėjimo modelio mažinami logopedų, spec. pedagogų etatai. Džiugu, tik tai, kad keičiasi pedagogų požiūris. Dar reikia, kad praeitų 20 metų, kad Lietuvoje tikrai būtų inkluzinis ugdymas. Dabar įtraukusis ugdymas egzistuoti tik dokumentuose.

2. Esame visada pasirengę dirbti su vaikais kurie turi mažų arba vidutinių specialiųjų poreikių. Vaikai su dideliais spec. poreikiais, su ryškiais psichiniais sutrikimais, kurie pasireiškia agresija ir keliamu pavojumi sveikatai kitiems mokiniams, turi būti spec. ugdymo įstaigose.

3. mokytojai galetu labiau isitraukti i komandini darba su kitais mokyklos specialistais(psichologu,specialiuoju pedagogu, renginiu organizatoriais)

4. Paskutinėje anketos skiltyje pirmuose keturiuose teiginiuose ne visai aišku, ką reiškia terminas "vertinamas". Respondentai gali suprasti skirtingai - sąvoka švietimo kontekste labai plati.

5. Šaunu, kad integruojami vaikai su tam tikromis negalėmis ar lengvais sutrikimais į bendrojo lavinimo mokyklą. Tačiau vaikai su dideliais specialiaisiais bei specifiniais poreikiais turėtų būti ugdomi specialiose įstaigose.

6. Mokytojai dirba su įvairius poreikius turinčiais mokiniais, tačiau ne visada tas darbas gali būti kokybiškas, nes klasėse didelis mokinių skaičius, trūksta galimybių turėti mokytojo pagalbinką. Kartais spec. poreikių mokiniams mokytojo pagalbinkas reikalingas visose pamokose, bet tai neįmanoma. Ypač sunku dirbti su agresyviais mokiniais.

7. kas galvos apie sveikuosius vaikus įkeldami žalojantį vaiką?

8. Trūksta seminarų pedagogams ir tėvų nenoras bendradarbiauti su pedagogais, ypač jaunų.

9. Spec. poreikių turintys (ypač elgesio) mokiniai apsunkina darbą pamokoje ir todėl nukenčia gabesni mokiniai.

10. Besimokantysis yra ne tik mąstanti, bet ir išgyvenanti, emocinė, turinti savo pažiūras ir įsitikinimus būtybė. Jis pats kuria žinias ir gali pasirinkti, ko mokytis, kaip mokytis ir apsispręsti, kodėl mokytis. Taigi, jam būtina apsispręsti, o tai įmanoma tik ieškant ir suprantant mokymosi prasmę, įsisąmoninti vertybes.

11. Ačiū. Tikiuosi Jūsų darbas bus pastebėtas ir įvertintas institucijų, kurios yra įsipareigojusios įgyvendinti įtraukųjį ugdymą.

12. Reiketu ne mokytojus ruosti darbui su spec. poreikiu vaikais, o tokius vaikus tam paruoti - jei jie nereikia, nevaiksto per pamoka, nebando isdurti kitiems mokiniams akiu, nedauzo galva i suola - tada gali mokytis klaseje su visais. Kitaip kencia visi kiti vaikai, kencia mokytojas, o ir tas spec. poreikiu vaikas, suprasdamas, kad nesugeba to, ka moka kiti, pasidaro piktas ant viso pasaulio. Manau, kad tokie vaikai gali buti ugdomi toje pacioje mokykloje, bet atskirose klasese, padedant daugiau specialistu, sukuriant jiems pritaikyta ramia aplinka.

13. Gaila gabių vaikų, nes didesnis demesys skiriamas ne jiems, o turintiems spec. poreikių:(

14. Mokiniai, kurie turi spec poreikių, turėtų būti mokomi atskirai ir mažesnėmis iki tam tikro amžiaus su specialistais skiriančiais jiems daugiau laiko ir turinčiais daugiau žinių apie jų poreikius. Integracija įvyktų vėliau, nes vaikai patyria daug patyčių jaunesniame amžiuje.

15. Vienam mokytojui labai sunku, net neįmanoma, pamokoje vienu metu ugdyti skirtingų gebėjimų ir poreikių vaikus.

16. Gaila, kad kenčia visa klasė ir pedagogai integravus vos vieną.

17. Pedagogai turi mažai žinių apie inkliuziją, nepritaikyta aplinka vaikams turintiems negalią.

18. mokytojai turetų daugiau bendrauti su psichologais,kad pasiruostų darbui su spec.ug.poreikių mokiniais,nes tai papildomo emocinio krūvio reikalaujantis darbas.

19. Puiki anketa, tikiu, kad tyrimas lems pavienius teorinius pokyčius.

Mokyklos vizijos, misijos ir filosofijos

Mokyklos kodas, pavadinimas, interneto puslapis	Vizija	Misija	Filosofija	Pastabos
M1 (Anykščių Jono Biliūno gimnazija) http://www.bilngimn.lt/index.php/apie-gimnazija	Moderni, atvira, nuolat besikeičianti ugdymo įstaiga, turinti aukštos kvalifikacijos mokytojus ir aktyvią gimnazijos bendruomenę, suteikianti mokiniams kokybišką išsilavinimą, padedanti jiems tapti kūrybiškomis asmenybėmis, užtikrinanti sėkmingą lyderystės ugdymą.	Teikti kokybišką pagrindinio ugdymo II dalies ir vidurinio ugdymo išsilavinimą, bendraujant ir bendradarbiaujant su mokiniu ir jo šeima, padėti kiekvienam pagal gebėjimus ir poreikius pasiekti gerus mokymosi rezultatus, daug dėmesio skirti dvasiniam, patriotiniam, socialiniam ir kultūriniam asmenybės ugdymui, pasirengimui gyventi savarankiškai ir mokytis visą gyvenimą	Kilti ir kelti	Mokyklos internetiniame puslapyje nėra nurodyta nei misija, nei vizija, ji skelbiama mokyklos Strateginiame plane 2019-2022 m.
M2 Joniškio „Aušros“ gimnazija https://www.joniskio.gimnazija.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=49:vizija-misija&catid=41:apie-gimnazij&Itemid=53	Atvira visuomenei ir demokratiškai organizuota mokinių, jų tėvų ir mokytojų bendruomenė. Mokykla – moderniomis technologijomis apsirūpinusi, garantuojanti lygias ir saugias ugdymosi sąlygas, užtikrinanti kokybišką valstybės standartus atitinkantį išsilavinimą mokymo įstaiga. Tai save tobulinanti mokykla, projektuojanti kaitą ir prisiimanti atsakomybę už iškeltų ugdymo tikslų įgyvendinimą, už pasiektus ugdymo rezultatus. Gimnazijoje vyrauja bendradarbiavimo dvasia, ugdymo procese remiamasi tolerantišku dialogu – visa tai skatina	Turinti galias tradicijas – išlaikanti gerąją dvasią ir modernėjanti gimnazija. Įgyvendindama kokybišką teikiančios, demokratiškumo ir humanizmo principais besivadovaujančios ugdymo įstaigos modelį, mokykla: • Garantuoja moksleiviams lygias galimybes, įgyjant vidurinį išsilavinimą; • Teikia kokybiškas žinias, formuoja mokėjimus, įgūdžius; • Užtikrina saugią ir sveiką ugdymosi aplinką; • Puoselėja mokinių vidinę kultūrą, toleranciją, pilietiškumą, pagarbą žmoniškumui;	Šviesa, dorybė, teisingumas teugdo tautai didvyrius... Gimnazijoje puoselėjamos vertybės: • Pagarba žmogui; • Mokymasis – svarbiausia mokinio pareiga; • Tolerancija kitaip mąstančiam; • Meilė artimam, tautai, savam	Labai išplėstas aprašymas

	moksleivius laisvai ir kūrybiškai saviraiškai, mokinsys turi galimybę ugdytis kaip savarankiškai, kritiškai mąstanti asmenybė. Mokinių tėvai - aktyvūs gimnazijos ugdymo proceso dalyviai. Gimnazija tęsia senąsias mokyklos tradicijas.	• Rūpinasi tautos tradicijų, kultūros puoselėjimu; • Skatina pedagogų kvalifikacijos kėlimą.	kraštui; • Sąžiningumas; • Poreikis tobulėti ir mokytis visą gyvenimą.	
M3 Kauno Prano Mašiotų pradinė mokykla https://www.masiotas.kaunas.lm.lt/	Didžiausia vertybė laikoma MEILĖ VAIKUI. INTELEKTINIO prado sukūrimas neatsiejamas nuo MENINIO ugdymo. Didžiausias IŠTEKLIUS, kuriuo turi rūpintis MOKYKLA yra ŽMOGUS ir siekis išsiugdyti jame norą ir poreikį MOKYTIS VISĄ GYVENIMĄ. Vidinė kultūra, mokyklos etosas, formuojama etninės, teatro, muzikos, religinės, dailės, bibliografinės, šeimos kultūrų persipynime, ugdymo proceso integracijoje. Taikomos VALDORFO pedagogikos idėjos.		Vaikai, mėgsta mokytis, tik nemėgsta blogų mokytojų (P.Mašiotas)	Neįvardinta ar tai misija ar vizija, viskas surašyta neišskiriant
M4 Kauno raj. Vilkijos gimnazija http://vilkijosgimnazija.lt/vg1/	Nuolat besimokanti organizacija, įgyvendinanti pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas, teikianti kiekvienam mokiniui savarankiško ir aktyvaus gyvenimo pagrindus bei ugdanti bendrąsias kompetencijas.	Bendrojo ugdymo mokykla, kurioje gera kiekvienam būti, mokytis ir kurti kartu.	<i>Norėdami pamatyti Lietuvą, žiūrėkite į mokyklą, – ten ji auga, mokosi skaityti ir rašyti.</i> (J.Marcinkevičius)	Išskirta vizija misija pagrindiniame puslapyje
M5 Kretingos raj. Salantų gimnazija https://www.salantai.kretinga.lm.lt/	Renovuota mokykla, kurios bendruomenė yra sukūrusi ir plėtoja estetišką, funkcionalią, atitinkančią ugdymosi poreikius aplinką; dėmesys pamokai ir nuolatinis jos tobulinimas lemia mokinių vertybines nuostatas siekti	Mokykla, teikianti bendrąjį pradinį, pagrindinį ir vidurinį išsilavinimą; sauganti ir plėtojanti gimnazijos bendruomenės sukurtas tradicijas, pažangos siekio nuostatas, demokratinius	Ugdymas įgyja prasmę, kai kiekvienas jo dalyvis sąmoningai suvokia savo tikslą ir indėlį	Misija, vizija ir filosofija nurodyti 2014-2020 m. mokyklom strateginiame plane

	asmenybės raidos ir akademinės pažangos. Išlaugusi bendruomenės elgesio kultūra.	santykius; esanti ... kultūros židiny.	šame procese ir veikdamas vadovaujasi bendražmog iškomis ir gimnazijos bendruomenės vertybėmis	
M6 Panevėžio pradinė mokykla http://www.panpradi ne.lt/	Saugi, atvira, skaidri, kintanti, lanksti, aukštų mokymosi pasiekimų siekianti keturiolikos klasių pradinė mokykla.	Prasmės, kūrybingumo, atradimų ir mokymosi sėkmės siekianti, bendruomenės susitarimais savo veiklą grindžianti, sumanios visuomenės vaikams pradinį ugdymą teikianti mokykla.	Santykių pažinimas – viso pažinimo proceso esmė.	Vizija, misija filosofija Strateginiame 2017-2019 m. plane
M 7 Raseinių raj. Ariogalos gimnazija https://ariogalosgimn azija.lt/	Moderni ir nuolat atsinaujinanti gimnazija, teikianti kokybiškas ugdymo paslaugas, atitinkanti Ariogalos regiono edukacinius poreikius, puoselėjanti demokratines ir humanistines vertybes.	Teikti bendrąjį vidurinį išsilavinimą, ugdyti kiekvieną mokinį siekti sėkmės, kurti ir veikti besikeičiančioje visuomenėje	„Visas mano tikėjimas vaiko mokyklos koridoriais, visos mano mintys sudėtos į mokyklos klases. Norėdami pamatyti Lietuvą, žiūrime į mokyklą, ten ji auga, mokosi gyventi“ (J. Marcinkevičius)	Ne pirmame puslapyje, o prie karjeros.
M8 Šiaulių raj. Gruzdžių Augustino Griciaus gimnazija http://gruzdziai.siauli ai.lm.lt/	Šiuolaikiškais priemonėmis visapusišką asmenybę ugdanti, kokybišką išsilavinimą pagal kiekvieno gebėjimus teikianti ir vietos bendruomenę partnerystei telkianti švietimo įstaiga.	Teikianti pradinį, pagrindinį, vidurinį ugdymą, sudarant sąlygas visapusiškos asmenybės formavimuisi per asmeninės pažangos skatinimą ir savaiminį ugdymą socio-kultūrinių veiklų įvairovėje.	Šiuolaikiška, atvira naujoms idėjoms, ugdanti visuomeniškai aktyvias, kūrybingas, siekiančias užsibrėžto tikslo	Apie gimnaziją, išskirtos vizija, misija ir istorija

			jaunas asmenybės	
M9 Telšių Žemaitės gimnazija http://www.zemaitė.lt/index.php/veikla/misija-vizija-vertybes	Geros mokyklos bruožais pasižyminti institucija, kurioje nuolatinis bendruomenės mokymasis ir įgalinanti lyderystė garantuoja personalizuotą kiekvieno mokinio ugdymą ir ugdymąsi bei jo asmenybės ūgtį.	Vykdanti pagrindinio ugdymo programos antrosios dalies bei vidurinio ugdymo programas ir teikianti pagrindinį bei vidurinį išsilavinimą. Čia įgytų bendrųjų ir dalykinių kompetencijų visuma įgalina mokinius patirti sėkmę pasirinktame profesinės karjeros kelyje bei asmeniniame gyvenime ir tapti veikliu ir atsakingu Lietuvos valstybės piliečiu.	Neišskirta, tik vertybės. Narių saugumas, siekis tobulėti ir mokytis, bendradarbiavimas ir įsipareigojimas bei atsakomybė už savo veiklą, pilietiškumas ir pagarba žmogui	Prie veiklos pagrindiniame puslapyje.
M10 Vilniaus Emilijos Pliaterytės progimnazija http://www.pliaterytes.lt/	Patraukli, atvira bendruomenei, prieinama visiems siekiantiems pagrindinio išsilavinimo, visaverčio demokratinės visuomenės piliečio ugdytoja, teikianti kokybišką išsilavinimą ir suteikianti plačias galimybes kiekvieno moksleivio pozityviai saviraiškai. Šilti, jaukūs ir saugūs namai visiems nuoširdžiai bendraujantiems šios bendruomenės nariams.	Mokykla teikia pradinį išsilavinimą ir vykdo pagrindinio ugdymo programos pirmąją dalį skatina dvasingą kiekvieno moksleivio saviraišką ir propaguoja sveiką gyvenseną bei kultūringą laisvalaikį siekia sėkmingo įvairios socialinės padėties, fizinių ir dvasinių galimybių moksleivių integravimosi visuomenėje laiduoja tinkamą pedagogų kompetenciją, skatina jų bendradarbiavimą, kūrybiškumą, iniciatyvumą, nuolatinį tobulinimąsi bendrauja ir bendradarbiauja su miesto, Lietuvos Respublikos bei Europos švietimo įstaigomis.	<i>Visi ką nors gali, niekas negali visko.</i> (Carl Schanberg)	Aiškiai, pirmame puslapyje, po nuostatų, skiltyje apie mus.

M11 Panevėžio Vytauto Žemkalnio gimnazija http://zemkalniogimnazija.lt/index.php/apie-gimnazija/vizija-misija/	moderni, nuolat besimokanti, atvira pozityviai kaitai, ieškanti ir diegianti naujoves, demokratiškai organizuota humanizmo principais ir bendra žmogiškomis vertybėmis grindžianti, puoselėjanti kultūrinį paveldą ugdymo įstaiga.	Teikti Valstybinius standartus ir programas atitinkantį vidurinį išsilavinimą. Kurti ugdytinio galias ir gebėjimus atitinkančią ugdymo(si) aplinką. Siekti aukštos ugdymo kokybės. Grįsti ugdymą naujomis didaktikomis, integruoti inovacijas ir komunikacijos technologijas į įvairių dalykų ugdymą, ugdyti mokinių informacinius gebėjimus. Atliepti bendruomenės poreikius, tarpusavio santykius demokratiškais principais grįsti. Ugdyti vertybines nuostatas, leidžiančias tapti žmogumi, siekiančiu žinių, savarankiu, atsakingu, patriotišku. Išryškinti mokinių individualumą, puoselėti jų saviugdą, ruošiant integracijai į visuomenę.		Skiltyje apie gimnaziją
M12 Palaimintojo Teofiliaus Matulionio gimnazija http://www.vvkg.lt/vizija-ir-misija	Gimnazija, kurioje diegiamas katalikiškas ugdymas ir garantuojamos mokymosi sąlygos skirtingas intelektualines ir fizines galimybes turintiems mokiniams, siekiant aukščiausios išsilavinimo kokybės, grindžiamos individualiomis galiomis ir poreikiais.	Gimnazijoje ugdomi įprastai besivystantys ir neįgalumą turintys mokiniai, įgyvendinamos pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programos. Krikščioniško ugdymo tradicija grindžiamoje ugdymo aplinkoje brandinamos asmenybės, gebančios derinti savo ir kitų poreikius.	Negabių mokinių nėra	

M13 Dusetų Kazimiero Būgos gimnazija https://www.buga.dusetos.lm.lt/	Šiuolaikiška, aprūpinta moderniomis informacinėmis technologijomis, nuolat besimokanti, demokratiškai organizuota, humanizmo principais ir bendražmogiškais vertybėmis savo veiklą grindžianti ugdymo įstaiga.	Teikti kokybišką vidurinę išsilavinimą, atsižvelgiant į mokinių poreikius ir gebėjimus; ugdyti harmoningą, sąžiningą, dorą asmenybę, gebančią integruotis visuomenėje.	Vertingam būti ne tik sau, bet ir kitiems... (Vydūnas)	Prie dokumentai strateginiame gimnazijos 2015-2020 m. veiklos plane
M14 Vilniaus Pilaitės gimnazija http://www.pilaitesgimnazija.lt/	Gimnazija - demokratiškai organizuota, aukštos kultūros, moderni, kūrybiška, atvira kaitai ir inovacijoms organizacija, užtikrinanti šiuolaikinius poreikius atitinkančią ugdymo(si) kokybę.	Ugdyti visapusiškai išsilavinusius, kūrybingus, aktyvius, pozityvias gyvenimo vertybes turinčius piliečius, gebančius sėkmingai integruotis į nuolat besikeičiančią visuomenę.		Skiltyje apie gimnaziją
M15 Utenos r. Užpalių gimnazija https://www.uzpaliai.utenal.m.lt/index.php/lt-lt/	Veikli, besimokanti gimnazija, tenkinanti jaunosios kartos poreikius mokytis pagal visas ugdymo programas savoje aplinkoje.	Gimnazija sudaro galimybes mokytis pagal ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas, ugdyti svarbius komunikacinius, socialinius, informacinius gebėjimus, padedančius save realizuoti šiuolaikinėje visuomenėje.	(nurodomos tik vertybės) veiklumas bendradarbiavimas atsakomybė kūrybiškumas as šiuolaikiškumas kultūringas elgesys	Prie veiklos skilties
M16 Telšių r. Varnių Motiejaus Valančiaus gimnazija https://valanciaus.varniai.lm.lt/apie-mus/ode-misija-filosofija-atributika/	Nuolat atsinaujinanti, bendruomeniška, demokratiškai organizuota švietimo įstaiga, dirbanti sėkmingo žmogaus ugdymo link.	Būti švietimo institucija, teikiančia formalųjį pradinį, pagrindinį, vidurinį ir neformalųjį ugdymą Varnių miesto ir apylinkės gyventojams, ugdančia visaverčio asmens bendrąsias kompetencijas, atsižvelgiančia į kiekvieno mokinio poreikius ir gebėjimus, skatinant jį mokytis visą gyvenimą.	Mokykla savo veiklą grindžia humanišku mo, demokratiškumo, tautiškumo ir atsinaujinimo principais	

M17 Švenčionių rajono Pabradės „Ryto“ gimnazija https://www.rytas.pabrade.lm.lt/	Moderni, atvira ugdymo įstaiga, siekianti aukštos ugdymo kokybės, ugdanči visapusiškai išsilavinusius, kūrybingus, aktyvius, pozityvias gyvenimo vertybes turinčius piliečius, gebančius sėkmingai integruotis į nuolat besikeičiančią visuomenę.	Teikti priešmokyklinį, pradinį, pagrindinį, vidurinį išsilavinimą bei organizuoti neformaliojo švietimo ugdymą, padėti kiekvienam vaikui pagal gebėjimus ir poreikius siekti gerų mokymosi pasiekimų, daug dėmesio skirti mokinių sveikos gyvensenos, gamtos auginiam, patriotiniam, socialiniam ir kultūriniam asmenybės ugdymui, pasirengimui gyventi savarankiškai ir mokytis visą gyvenimą.	Ėjimas drauge – yra pradžia; Buvimas kartu – yra pažanga; Darbas kartu – yra sėkmė! (Henry Ford)	Strateginiame plane 2016-2018 m.
M18 Kaltinėnų Aleksandro Stulginskio gimnazija https://www.stulginskis.silale.lm.lt/index.php/lt/	Atvira kaitai, nuolat besimokanti, bendradarbiaujanti, sudaranti plačias galimybes saviraiškai, kurianti saugią, jaukią, modernią mokymo(si) aplinką ugdymo įstaiga, kurioje dirba nuolat tobulėjantys ir kūrybiškai organizuojantys ugdymo procesą, atsižvelgiant į kiekvieno mokinio individualumą, mokytojai, ugdomi atsakingi pilietiškai, sąžiningi ir siekiantys asmeninės pažangos mokiniai.	Bendraujant ir bendradarbiaujant su mokiniu ir jo šeima, teikti kokybišką ikimokyklinį, priešmokyklinį, pradinį, pagrindinį, vidurinį išsilavinimą, neformalųjį švietimą, užtikrinti mokymo sutartyje apibrėžtų įsipareigojimų vykdymą, ruošti išsilavinusį, gebantį atsakingai priimti sprendimus žmogų, padėti jam įgyti sėkmingam gyvenimui būtinas kompetencijas, suformuoti mokymosi visą gyvenimą nuostatą.	Gimnazija savo veikloje remiasi nuoseklumo, humaniško, demokratiškumo, bendradarbiavimo, atvirumo ir atsinaujinimo principais.	Veiklos skiltyje nurodoma
M19 Obelių gimnazija http://www.obeliugimnazija.lt/	šiuolaikinė, moderni, atvira naujovėms, informacijai, nuolatinei kaitai, aprūpinta pažangiomis technologijomis, padedančiomis parengti mokinius mokytis pagal ugdymo programas.	Suteikti kokybiškas žinias, išmokyti moksleivių mokytis, ugdyti individualius gebėjimus bei pilietines vertybes.	Nuo mokymo – į mokymąsi.	Prie skilties gimnazijos atributai trumpai, aiškiai spalvingas puslapis 1. šiuolaikiškas

M20 Krakių pagrindinė mokykla https://krakiai.mazeikiai.lm.lt/	Kiekvienas besimokantis vertas vienodai aukštos mokymo kokybės, gali realizuoti save kūryboje, tapti geru piliečiu, nugyventi garbingą gyvenimą.	Suteikti visiems mokiniam lygias ugdymosi galimybes įgyti pagrindinį išsilavinimą, ugdyti visapusiškai išsilavinusią asmenybę.	- (nors 4.1. vizija, misija, filosofija)pr incipas „mokykla – duoda mokinys ima“.	Prie skilties veikla, Strateginiame veiklos 2016-2018 m. plane
---	--	--	--	---